

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Jana Svobodová
Josef Václav Scheybal
Dokumentátor a sběratel
Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil
Praha 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 24. dubna 2014

Jana Svobodová

Bibliografická citace

Josef Václav Scheybal [rukopis] : Dokumentátor a sběratel : diplomová práce / Jana Svobodová ; vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil. -- Praha, 2014. – 113 s.

Anotace

Diplomové práce se věnuje osobnosti Josefa Václava Scheybala (1928 – 2001) a jeho působení převážně v severních Čechách. Pokouší se zachytit všechny stránky Scheybalovy osobnosti, neboť byl malířem, grafikem, ilustrátorem, historikem umění a etnografem. Byl znalcem lidové architektury a plastiky, lidového mobiliáře, technických zařízení, lidového oděvu, grafiky, lidových písní; byl tvůrcem řady expozičních. Zároveň spolupracoval s Ústavem pro etnografii a folkloristiku, účastnil se etnografických výzkumů po celé republice, jejichž výsledky pravidelně publikoval. Jeho zaměření na lidovou architekturu vyústilo v celoživotní badatelskou a dokumentátorskou práci. Shromáždil hodnotné dílo kresebných dokumentů, publikací o lidové architektuře i volné tvorby v plénu. Diplomová práce zahrnuje i jeho rodinu, otce Josefa Scheybala a manželku Janu Scheybalovou.

Klíčová slova

Scheybal, etnograf, sběratel, dokumentátor, lidové stavby, lidová architektura, lidový kroj, severní Čechy, Pojizeří

Abstract

Josef Václav Scheybal : A documentalist and a collector

The diploma thesis deals with Josef Václav Scheybal (1928 - 2001) and his activity mainly in northern Bohemia. It attempts to capture all aspects Scheybal's personality, because he was a painter, graphic artist, illustrator, art historian and ethnographer. He was an expert of folk architecture and sculpture, folk furniture, technical equipment, the popular clothing, prints, folk songs, was the creator of multiple exposures. He also cooperated with the Institute of ethnography and folklore, ethnographic research, participated throughout the country, with results published regularly. His focus on folk architecture resulted in a lifetime's research and documentary work. He gathered the valuable work of drawing documents, publications of folk architecture and free of the open air. The thesis also includes his family, the father Josef Scheybal and his wife Jana Scheybalová.

Keywords

Scheybal, ethnographer, collector, documentation, folk architecture, folk costumes, North Bohemia

Počet znaků (včetně mezer): 231 223

Poděkování

Dovoluji si vyslovit své upřímné poděkování vedoucímu práce PhDr. Aleši Pospíšilovi a Mgr. Alžbětě Kulíškové z Muzea Českého ráje v Turnově. Zejména si velice vážím jejich trpělivosti a času, který mé práci věnovali.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Přehled literatury.....	9
3. Osobnost Josefa Václava Scheybala.....	12
4. Rodina Scheybalova a její působení v severních Čechách.....	17
Josef Scheybal.....	17
Anna Scheybalová.....	18
Jana Scheybalová.....	19
5. Josef Václav Scheybal etnograf a dokumentátor.....	24
Národopisné terénní výzkumy.....	27
Analýza dokumentátorské práce Josefa Václava Scheybala.....	33
6. Josef Václav Scheybal kreslíř.....	37
Ilustrátor.....	39
Scheybalovy monografie.....	42
Adolf Kašpar (1877 – 1934).....	42
Miloš Votrubec (1881 – 1930).....	43
Max Švabinský (1873 – 1962).....	44
Výstavní katalogy.....	45
7. Josef Václav Scheybal sběratel.....	46
Kramářské tisky.....	47
Staré tisky.....	49
Umělecké sbírky.....	49
Etnografické sbírky.....	49
8. Pozůstalost rodiny Scheybalovy a její zpracování v Muzeu Českého ráje v Turnově.....	51
Knihovna.....	52
Archiv.....	52
Osobní fond rodiny.....	53
Archivní sbírky.....	53
Dokumentační fond.....	54
Etnografické sbírky.....	54
Umělecké sbírky.....	55
Historické sbírky.....	56
Výstavy věnované dílu Scheybalových v turnovském muzeu.....	56
9. Odkaz Josefa Václava Scheybala.....	59
10. Závěr.....	63
11. Obrazová příloha.....	65
12. Přehled důležitých životopisných dat Josefa Václava Scheybala.....	99
13. Samostatné výstavy Josefa Václava Scheybala.....	103
14. Bibliografie Josefa Václava Scheybala.....	106
15. Seznam vyobrazení.....	108
16. Seznam použité literatury a pramenů.....	111

1. Úvod

V úvodu své knihy věnované kresbám Josefa Václava Scheybala¹ Jan Strnad² píše „je jen málo tvůrčích osobností, které jsou tak bytostně spjaté se severními a severovýchodními Čechami, jako byl kreslíř, národopisec, historik umění, sběratel, výtvarník a badatel Josef V. Scheybal. V tomto kraji vyrostl, dokonale ho znal a podal o něm hluboké a obsáhlé svědectví, které předal budoucím generacím.“³ Tato slova jsem si pro úvod své práce vypůjčila, abych na nich mohla demonstrovat svůj záměr zachytit všechny uvedené stránky Scheybalovy profesní osobnosti. Cílem diplomové práce je slova Jana Strnada potvrdit na základě analýzy práce Josefa Václava Scheybala, na příkladech jeho dokumentátorských kreseb, jeho rozsáhlého archivu a v neposlední řadě unikátních sbírek z pozůstalosti jeho rodiny.

Scheybal a jeho otec Josef Scheybal starší, později i jeho manželka Jana Scheybalová jsou významné osobnosti regionu, které se výrazně zapsaly do zkoumání lidového umění. V první řadě byl Josef Václav Scheybal známým českým etnografem, jehož hlavně národopisné kresby jsou velmi ceněny pro svou unikátní výpověď. Kresby Josefa Václava Scheybala nalezneme v mnoha národopisných publikacích, dále jsou obsaženy ve sbírkách Národního muzea v Praze a mnoha dalších regionálních muzeí.

Josef Václav Scheybal byl také významným sběratelem, nejbohatší část sbírky tvoří unikátní knihovna, která sama o sobě čítá na 50 tisíc položek. Mohl se také pyšnit jednou z nejrozsáhlejších sbírek kramářských tisků v rámci České republiky, za tu ovšem vděčil svému otci Josefu Scheybalovi staršímu. Ve sběratelské tradici svého otce ovšem pokračoval a výsledkem pak byly kromě knihovny bohaté umělecké a etnografické sbírky.

S Josefem Václavem Scheybalem jsem se osobně nikdy nesetkala, mohla bych ale říci, že nepřímou jsem tu čest měla, a to díky spolupráci na zpracovávání jeho pozůstalosti v Muzeu Českého ráje v Turnově. Byla jsem u toho, kdy jsme s kolegy vyklízeli dům manželů Scheybalových v Jablonci nad Nisou⁴, já osobně se domnívám, že už nikdy nic podobného nebudu mít příležitost vidět – celé místnosti obehnané knihovnamí plných knih, stěny plné obrazů, půdní prostory uzpůsobené k uchovávání archivních sbírek všech možných charakterů. Na první pohled bylo zřejmé, že jsme se nacházeli v domě milovníků umění, a to převážně knih, vzácných tisků a velkých sběratelů lidového umění, ale i dalších užitných předmětů. Všude kolem nás se nacházely krásné a cenné artefakty.

Manželům Scheybalovým na jejich cenných sbírkách velmi záleželo, proto je velmi zarážející, že Jana Scheybalová nezanechala po své smrti závěť, kde by jasně vyjádřila své přání, kdo nebo jaká instituce by měla spravovat jejich pozůstalost. Závěť nebyla nikdy nalezena, každopádně jejich sbírka zůstala ucelená a je uložena v Muzeu Českého ráje v Turnově jako Scheybalova sbírka s dalšími podsbírkami.

---

¹ STRNAD Jan: Rodáci o osobnosti Jablonce nad Nisou: kresby a akvarely z Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří. Jablonec nad Nisou 2008.

² Autor knihy Rodáci o osobnosti Jablonce nad Nisou: kresby a akvarely z Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří. Jablonec nad Nisou 2008. Obrazová publikace reprodukcí kreseb a akvarelů J. V. Scheybala vydaná u příležitosti nedožitých osmdesátých narozenin umělce. Je také vedoucím Městské galerie MY v Jablonci nad Nisou.

³ STRNAD 2008, 5

⁴ Bývalá fara při římskokatolickém kostele sv. Anny v Jablonci nad Nisou. Dům Jany a Josefa V. Scheybalových, Kostelní ulice čp. 1, Jablonec nad Nisou

V této sbírce se nachází kompletní odkaz manželů Scheybalových, i když se například cenné národopisné kresby nalézají i na jiných místech, manželé Scheybalovi všechny potřebné materiály pečlivě schraňovali. Vedli si podrobné archivy o své odborné činnosti, zakládali si novinové články spojené s jejich prací. Velkou částí osobního archivu je také korespondence ať již soukromá či odborného charakteru. V této části nalezneme dopisy týkající se publikační činnosti, různé domluvy s vydavateli. Scheybalovi si také pečlivě zakládali smlouvy týkající se jejich pracovní činnosti a odměn za ni. Proto lze s jistotou tvrdit, že Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje je dostačujícím informačním zdrojem pro zpracování práce věnované osobnosti Josefa Václava Scheybala a působnosti jeho rodiny v severních Čechách.

Práce je věnována Josefu Václavovi Scheybalovi jako významné osobnosti zabývající se mnoha obory. S jeho jménem se setkává jak odborná tak i široká veřejnost velmi často. Zrovna v nedávné době, když jsem práci dokončovala, jsem zaznamenala jeho jméno ve článku v Mladé Frontě Dnes, kde v textu věnovanému tajemnému domu léčitele Kittela autor zmiňuje Scheybala jako historika, který se zabýval lidovou architekturou na Jablonecku a odvolává se na jeho slova.⁵ Proto se domnívám, že s takovými odkazy spojených se Scheybalovou prací budeme setkávat v literatuře ať už odborné či populární i v budoucnu stále.

Předmětem Scheybalova zájmu byla především lidová architektura, v tomto oboru je právem považován za předního odborníka. Také jeho dokumentátorská činnost v této oblasti nemá bohužel své nástupce v tak širokém a hlavně precizním výtvarném rozsahu. Díky jeho práci vznikly dokumenty značné výtvarné hodnoty a umělecké ceny, které zachovávají v celé kráse zbytky národní kultury.

Jeho kresby budou neustále inspirovat další následovníky, kteří budou obdivovat krásy lidového umění.

Odborná i laická veřejnost se bude s kresbami Josefa Václava Scheybala setkávat v mnoha publikacích týkajících se nejen lidové architektury. Dalo by se říci, že Scheybalovo dílo je téměř bezednou studnicí vědomostí, poznatků a inspirace pro jeho následovníky. O tom vypovídají jeho četná terénní studia, kde se s oblibou zaměřoval na kresebnou dokumentaci, podloženou ještě fotografickými a měřičskými pracemi.

I zběžný pozorovatel jeho odkazu musí cítit, jak moc Scheybal lidové umění miloval a kolik svého času mu s láskou obětoval, dalo by se bez nadsázky říci, že lidové kultuře věnoval celý svůj život.

Toto jeho nadšení pro věc se samozřejmě projevilo i na jeho práci, která nemá v oboru obdoby. Jeho pozůstalost je také unikátní.

Při procházení a zpracovávání pozůstalosti tohoto velkého etnografa jsem mnohokrát v jeho korespondenci narazila na obdivné a děkonné dopisy, líčící velký obdiv pisatele ke Scheybalově práci. Lidé si ho vážili pro jeho velkou fundovanost v oboru, ale i pro jeho skromnost. Ve vybrané analýze jedné z jeho prací jsem se chtěla zaměřit na určité nedostatky, které se v jeho práci objevují. K hodnocení jsem přistoupila objektivně, ale musím konstatovat, že existují jen drobnosti, co bych mohla vytnout. Snad jen, jak zmiňuji v následujících kapitolách své práce, je to častá absence citací pramenů a

---

⁵ ŠEBELKA Jan: Burk, tajemný dům legendárního léčitele Kittela, do dvou let opraví in: Mladá Fronta Dnes, B3 Liberecký kraj, 5. 3. 2014, konkrétně se v článku uvádí: „Podle historika J. V. Scheybala, který se podobnými objekty na Jablonecku zabýval, zde doktor Kittel zřídil zdravotnické zařízení, něco jako první horské sanatorium. Bylo prý ojedinělým zařízením svého druhu na území dnešní České i Slovenské republiky a patří údajně k prvním ve střední Evropě.“

Dokumentace ke Kittelovu domu se nachází ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově, v archivu – osobním fondu SCH OF III/10 – 45, Dokumentace památek – Pěnčín – Jistebsko.

literatury. Tato skutečnost může poněkud zkomplikovat práci dalším badatelům, kteří na Scheybalovy poznatky chtějí navazovat. Navíc jakýkoliv další etnograf či historik zabývající se regionem severních Čech při své práci na činnost Josefa Václava Scheybala s velkou určitostí narazí a bude jí moci ve své práci inspirovat. Možná pak právě nedostatečná citace pramenů bude pro něj jednou z hlavních komplikací.

O těchto skutečnostech, ale i dalších rysech práce tohoto významného národopisce a sběratele se zmiňuji v následujících kapitolách své práce, ke které jsem nejprve přistupovala tak, že většina skutečností týkajících se osobnosti Josefa Václava Scheybala je daná – tj. že byl velmi ceněn pro svou etnografickou a kreslířskou práci v oblasti dokumentace lidového umění, dále byl významným sběratelem a vůbec velmi uznávanou osobností v regionu. O tom všem jsem věděla, také jsem měla tu příležitost být v domě Scheybalových, i když za jejich nepřítomnosti, ale jejich práce byla všudypřítomná. Díky tomu všemu, co jsem slyšela, četla nebo v souvislosti se stěhováním jejich věcí z domů, kde bydleli, zažila. Toto všechno se ještě znásobilo při samotném sepisování a zpracovávání pozůstalosti rodiny Scheybalovy.

Předložená diplomová práce je založená na poznatcích získaných soupisem Scheybalovy sbírky v Muzeu Českého ráje v Turnově. Mohu přiznat, že většina zmiňovaných faktů nebyla zasvěceným obdivovatelům Scheybalova díla cizí, ale i tak se domnívám, že by jistým přínosem mé práce mohly být četné citace vypovídající o charakteru rozsáhlé Scheybalovy sbírky uložené v Turnově. Ostatním badatelům by tyto poznámky mohly pomoci v orientaci po tak velké sbírce jakou ta Scheybalova bezesporu je.

2. Přehled literatury

Josef Václav Scheybal byl velmi významnou osobností regionu. Jeho práci respektovalo mnoho autorů, kteří z jeho badatelského díla vycházeli a dále ho rozvíjeli. Jeho osobě se věnovali také hlavně autoři katalogů k jeho výstavám kreseb.

V roce 2008 byla vydána, při příležitosti nedožitých osmdesátých narozenin Josefa Václava Scheybala, obrazová publikace reprodukcí jeho kreseb a akvarelů z oblasti Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří.⁶ Tedy z hlavních národopisných regionů Scheybalova zájmu. Autorem publikace je jablonecký galerista Jan Strnad a jeho publikace lze považovat za jakousi monografii věnované osobě Josefa Václava Scheybala, ovšem autor se zde zaměřuje jen na kresby a akvarely z kraje, který byl Scheybalovi nejbližší. V jeho knize nalezneme obsáhle zpracovaný životopis Josefa Václava Scheybala a jeho manželky Jany Scheybalové. Závěr knihy obsahuje velmi přínosný přehled Scheybalovy práce, ať už se jedná o jeho četné výzkumy, publikační činnost či výstavy kreseb. Publikace je také velmi přínosná díky množství prezentovaných kreseb a akvarelů, tím je jedinečná. Kvalita těchto reprodukcí je také velmi vysoká a jsou dostatečně přehledně a podrobně popsány.

Pokud bychom ovšem hledali publikaci, která by se dílem Scheybala zabývala komplexně a zahrnovala by všechny oblasti jeho působnosti, nenalezli bychom ji. Takovou by jistě nejlépe napsala Scheybalova manželka Jana, také etnografka a historička, která mu byla po celou dobu jejich společného života nejen oporou v soukromém životě, ale také v profesní činnosti. Jana Scheybalová připravovala publikaci věnující se obdivuhodné a pečlivé práci svého manžela, ale již tento svůj počín nestihla uskutečnit, když nečekaně v lednu roku 2008 zemřela. Na přípravě publikace pracovala usilovně v předešlém roce.⁷

Čerpat bychom mohli z četných katalogů ke Scheybalovým výstavám převážně národopisných kreseb a dále novinových a časopiseckých článků otištěných za Scheybalova života i po jeho smrti.

Osobnosti Josefa Václava Scheybala se věnuje i předmluva Josefa Vařeky v publikaci *Národopisné kresby Josefa V. Scheybala: Ke stému výročí Národopisné výstavy československé v Praze 1895*⁸, již vydala manželka Josefa Václava Scheybala Jana v Jablonci nad Nisou.

Další publikací je prezentace dokumentů Scheybala pod názvem *Zakresleno. J. V. Scheybal: kresby z fondů Etnologického ústavu Akademie věd České republiky*⁹. Jak autorky uvádějí v anotaci, publikace nebyla jen osobní retrospektivou kresebného díla. Zaměřila se na kresbu ve smyslu lineárního artefaktu, avšak v tomto pohledu charakterem a typově dokumentační a rekonstrukční, dříve označovanou jako vědecká

---

⁶ STRNAD Jan: Rodáci o osobnosti Jablonce nad Nisou: kresby a akvarely z Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří. Jablonec nad Nisou 2008.

⁷ Jana Scheybalová patrně již měla připravený rukopis knihy, ovšem nemohu zodpovědně uvést, v jaké fázi se dochoval. Text se patrně nacházel v jejím počítači. Mohu se pouze domnívat, že informace zpracované Janou Scheybalovou mohly být využity v publikaci Jana Strnada - STRNAD 2008.

⁸ VAŘEKA Josef: Národopisné kresby Josefa V. Scheybala - Ke stému výročí Národopisné výstavy československé v Praze 1895. Jablonec nad Nisou 1995.

⁹ KRÁMSKÁ Bohunka/SUCHOMELOVÁ Marcela: *Zakresleno. J. V. Scheybal: kresby z fondů Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i. a Severočeského muzea v Liberci, p. o.: k nedožitým osmdesátinám Josefa Václava Scheybala (31. 12. 1928 - 28. 9. 2001) významné osobnosti Libereckého kraje.* Praha 2009.

kresba. Vědecko-populární publikace s převažující obrazovou přílohou představila Scheybalovy kresby ze sbírkových fondů odborných pracovišť, s nimiž Scheybal aktivně pracoval či externě spolupracoval, a to zejména v 50. – 70. letech 20. století. Josef Václav Scheybal jako výrazná osobnost národopisné kresby se výrazně podílel na vzniku výše uvedeného typu dokumentace lidového stavitelství v celorepublikovém měřítku. Dokumentoval pro celou řadu vědeckých pracovníků z oboru etnografie i archeologie, a to jak terén, tak i samotné předměty ze sbírek v řadě převážně českých muzeí.

Významné osobnosti českého národopisu Josefu Václavu Scheybalovi je věnován také bezpočet článků v novinách a časopisech. V roce 1965 vyšel rozhovor Vlastimila Harvana v krajských novinách Průboj. Rozhovor se Scheybalem vyšel u příležitosti vydání monografie o turnovském rodákovi, malíři Miloši Votrubcovi.¹⁰ O čtyři roky později vyšel v Novinách Jablonecka článek Jaroslava Kavána *Kdo je J. V. Scheybal*, jednalo se o jakousi opožděnou gratulaci ke Scheybalovým čtyřicetinám.¹¹ V roce 1980 otiskli v páteční příloze Zemědělských novin *Náš domov* článek Olgy Šumberové *Most přes propast času*.¹² Jednalo se o povídání o rodinné tradici, dokumentaci lidových památek a výstavách. V krajských novinách Průboj vyšel v roce 1988 článek věnovaný Josefu V. Scheybalovi k jeho šedesátinám. Autorem článku *Piješ-li ze studny* je Vladimír Mikolášek.¹³ Jednalo se o povídání o sběratelských zálibách předků, o setkání s malíři, o národopisu a kreslení.

V roce 1993 napsal Scheybalův dlouholetý přítel již z dob studií Josef Vařeka *Jubilejní pozdrav PhDr. Josefu V. Scheybalovi* v časopisu *Český lid*.¹⁴ Je to bilancující vzpomínka k pětadesátinám Scheybala. O rok později se vrátil k předešlému rozhovoru Vladimír Mikolášek tentokrát ovšem pro časopis *Krkonoše*,¹⁵ jednalo se o povídání o předcích, o jabloneckém domově, o knihách, kreslení a výstavách.

Pro časopis *Kámen* napsal v roce 1999 Lubomír Procházka článek věnovaný Scheybalovým sedmdesátinám a výstavě jeho kreseb v Hořicích, kterou hodnotí jako jednu z nejlepších a nejlépe aranžovaných, výstavy u příležitosti 115. Výročí sochařsko-kamenické školy.¹⁶

Josef Vařeka a Alena Plessingerová napsali v kalendáři *Stezky dědictví na rok 2001 Několik slov o autorovi kreseb*. Po Scheybalově úmrtí o něm vyšlo několik příspěvků připomínajících jeho rozsáhlé dílo s tak širokým záběrem v mnoha oblastech. Josef Vařeka je autorem článku *Za Josefem V. Scheybalem (31. prosince 1928 – 28. září 2001)* pro *Etnografický časopis* z roku 2002 a ve stejném roce vyšly další články spojené s úmrtím Scheybala v roce 2001. Vladimíra Jakouběová je autorkou článku pro časopis *Krkonoše* *Nosil v srdci zákoutí Českého ráje a Pojizeří*. Karel Samšíňák ve vlastivědném sborníku *Českého ráje a Podještědí Od Ještěda k Troskám* publikoval příspěvek *Odešel PhDr. J. V. Scheybal*.

V osobním fondu Josefa Václava Scheybala, jenž je součástí Scheybalovy sbírky v Muzeu Českého ráje v Turnově, jsou uloženy přínosné texty o jeho původci, které

¹⁰ HARVAN Vlastimil: Na slovíčko s J. V. Scheybalem in: *Krajské noviny Průboj* z 11. 4. 1965.

¹¹ KAVÁN Jaroslav: *Kdo je J. V. Scheybal* in: *Noviny Jablonecka* z 26. 11. 1969.

¹² ŠUMBEROVÁ Olga: *Most přes propast času* in: *Náš domov*. Příloha *Zemědělských novin* z 15. 8. 1980.

¹³ MIKOLÁŠEK Vladimír: *Piješ-li ze studny* in: *Krajské noviny Průboj* z 30. 12. 1988.

¹⁴ VAŘEKA Josef: *Jubilejní pozdrav PhDr. Josefu Scheybalovi* in: *Český lid*, 80, 1993. 4.

¹⁵ MIKOLÁŠEK Vladimír: *Vyznání lásky k domovu* in: *Krkonoše*. Měsíčník o přírodě a lidech. č. 11/1994. 1994.

¹⁶ PROCHÁZKA Lubomír: *PhDr. Josef V. Scheybal – malíř - kronikář lidových kameníků a kamenosochařů* in: *Kámen* 5, 1999. 3.

shromažďují novinové články a různé příspěvky související s životními jubilei Scheybala a obsahují také jeho nekrology.¹⁷ Tyto příspěvky z pera jeho přátel a známých či kolegů z oboru převážně oslavují Scheybalův přínos v oboru lidové architektury a lidového umění vůbec v podobě jeho nezaměnitelných a cenných kreseb.

Životu a dílu Josefa Václava Scheybala se věnuje v katalogu výstavy *Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala*¹⁸, kde je otisknuto představení a hodnocení Scheybalova díla z pera Mirjam Moravcové¹⁹. Katalog vydalo v roce 1985 Okresní muzeum v Jičíně. Dílu a odkazu manželů Scheybalových převážně v oblasti kamenářství a sklářství se věnuje katalog expozice *Kamenářství a sklářství v díle Josefa Václava a Jany Scheybalových* v Muzeu Českého ráje v Turnově²⁰, jehož autorkou je Alžběta Kulíšková²¹. V katalogu jsou ovšem uvedeny i skutečnosti týkající se životních osudů Scheybalovy rodiny a její sběratelské činnosti. V neposlední řadě se autorka věnuje také publikační práci Scheybalových. Expozice ukazuje prostřednictvím díla Scheybalových sklářský průmysl, kde je na kresbách a náčrtcích z ruky Josefa Václava Scheybala přiblížena tradiční technologie výroby skelných produktů.

---

¹⁷ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – osobní fond – SCH OF V – 10 (jubilea) a SCH OF V – 6 (nekrology).

¹⁸ MORAVCOVÁ Mirjam: *Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně*: Katalog výstavy, Jičín listopad 1985. Jičín 1985.

¹⁹ PhDr. Mirjam Moravcová, CSc.

²⁰ KULÍŠKOVÁ Alžběta: *Kamenářství a sklářství v díle Josefa Václava a Jany Scheybalových*. Katalog výstavy Muzea Českého ráje v Turnově. Turnov 2012.

²¹ Mgr. Alžběta Kulíšková toho času vedoucí oddělení historických sbírek, kurátorka sbírkových fondů archivu, starých tisků a rukopisů Muzea Českého ráje v Turnově, pověřena katalogizováním Scheybalovy sbírky.

3. Osobnost Josefa Václava Scheybala

„...Pro mě je národopis vše, co není kodifikované, tedy vše, co není řízeno vládou, krajskými úřady, okresem. Národopis je skutečně lidová kultura v té nejzákladnější, nikým necenzurované linii. Zsvětil jsem mu život a vděčím mu za spoustu věcí. Naučil mě milovat tenhle národ, jeho historii a jeho obyvatele. Mám v srdci několik zákoutí, zvláště v Českém ráji a Pojizeří, kam se musím stále vracet. Stručně se tomu říká láska k rodné zemi...“²² uvedl Josef Václav Scheybal v odpovědi na otázku „Co to vlastně národopis je?“ v rozhovoru zaznamenaném v Jablonci nad Nisou v červnu 1997.

Informace ze života Josefa Václava Scheybala se dozvídáme především díky jeho vlastním životopisům a životopisům sepsaných jeho manželkou Janou Scheybalovou.²³ V pozůstalosti manželů Scheybalových v Muzeu Českého ráje se v osobním fondu dochovalo několik variant životopisů z různých období a sepsaných k různým příležitostem.²⁴

Josef Václav Scheybal se narodil o silvestrovské noci roku 1928 v Kristiánově²⁵ u Děřichova na Frýdlantsku, pár metrů od saské hranice.

Josef Václav vyrůstal v rodině sběratele a znalce lidové kultury Josefa Scheybala, v prostředí inspirativním a vysoce náročným na intelektuální růst mladého chlapce. Právě díky příkladu a záměrnému výchovného působení otce získal Josef Václav základní vědomosti o lidové kultuře a také lásku k tomuto nezastupitelnému fenoménu české národní kultury. Pod vlivem své matky orientoval svůj zájem ke kresbě a k lidovému výtvarnému projevu.

Od dětství mluvil Josef Václav česky i německy. Nejprve navštěvoval německou školu v Kristiánově, po dvou letech přešel na českou menšinovou školu do Frýdlantu. Již v tomto čase se projevil jeho kreslířský talent a přirozená schopnost vyjadřovat se kresbou. „Josef dva roky navštěvoval místní německou školu, pak jej otec zapsal do české menšinové ve Frýdlantu. Nesmělý, tichý chlapec byl od té doby bez kamarádů. Ty kristiánovské odchodem ze školy ztratil a ve Frýdlantu nové nehledal. Toulal se sám městem, prohlížel staré domy, kašnu stromořadí, vysedával na nádraží. Všude kreslil, nejednou proto zmeškal i vlak.“²⁶

Malý Josef Václav se vlivem svého otce začal seznamovat s českou historií, českými ilustrovanými pohádkami a také německými říkankami Wilhelma Busche. Otec zásoboval syna knihami s ilustracemi Mikoláše Alše, Adolfa Kašpara, Ludvíka Richtera a Josefa Weniga.

Po záboru pohraničí v roce 1938 byla rodina nucena opustit svůj domov a odstěhovat se do vnitrozemí a tak se rodina uchýlila do Turnova do malého bytu. Přivezli s sebou

²² CHAROUSEK Pavel: Národopis je především o lásce k rodné zemi. In: [turnovskovakci.cz, http://turnovskovakci.cz/view.php?cislocclanku=2008010017](http://turnovskovakci.cz/view.php?cislocclanku=2008010017), vyhledáno 6. 9. 2011 – vytaženo z odpovědi J. V. Scheybala na otázku Co to vlastně národopis je?

²³ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, archiv, osobní fond J. V. Scheybal E-D 71.

²⁴ Životopisy Josefa Václava Scheybala pocházejí od Jany Scheybalové, jsou uloženy ve Scheybalové sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově v osobním fondu – archivu. Nachází se zde několik verzí životopisu pod označením E – D 71. Jsou zde rukopisné životopisy pro publikaci Lidová kultura severních Čech či pro Slovník historiků umění, výtvarných kritiků a teoretiků v českých zemích.

²⁵ Německý název obce je Christiansau, zaniklá sklářská osada ve střední Jizerských hor mezi Děřichovem a Heřmanicemi ve frýdlantském výběžku, tehdy zde zněla jen němčina, dnes se jedná o křižovatku turistických cest.

²⁶ Rukopisný text Jany Scheybalové pro Lidovou kulturu severních Čech, Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově A 166/6 a E – D 71.

jen zlomek svého majetku, matka jako Němka neuměla česky, otec byl na několik měsíců uvězněn a malý Josef Václav se se vzniklou situací vyrovnával obtížně.²⁷ Po návratu otce z vězení znovu navázali na své společné záliby a začali poznávat nový domov.²⁸ Procházeli krajinou Českého ráje a otec fotografoval památky a pátral po starožitnostech a starých knihách a Josef Václav maloval vše, co bylo zajímavé cestou. Zde se poprvé seznámil, právě prostřednictvím aktivit svého otce, i s terénní výzkumnou prací orientovanou k soupisu a dokumentaci lidové architektury, dále také k záchraně uměleckých památek severočeského regionu. „*Tehdy se také pořizovaly první soupisy památek lidové architektury. Otec fotografoval a já chodil s ním, kreslil a pomáhal mu. Prochodili jsme tenkrát celý kraj křížem krážem. Táta se také seznámil s Mistrem Vikem, který na mé malování – společně s profesorem Kuželem ze šperkařské školy – měl velký vliv. Když jsem se potom na gymnáziu dověděl, že lze studovat národopis jako samostatný studijní obor, bylo o mém životě rozhodnuto.*“²⁹

Díky práci svého otce získal cit pro sběratelství a také reálné zkušenosti s dokumentací uměleckých sbírek a literárních památek.³⁰ Když v roce 1947 maturoval na turnovském reálném gymnáziu a přihlásil se na Karlovu univerzitu v Praze na obor dějiny umění a národopis. Zde se setkal s vynikajícími profesory, kteří jej ovlivnili na celý jeho profesní život. Navštěvoval přednášky a semináře historiků umění Antonína Matějčka, Jaromíra Pečírky a Jana Květa. Obor národopis studoval u profesorů Karla Chotka, Drahomíry Stránské a Viléma Pražáka. Na škole se při jedné ze zkoušek setkal s Josefem Vařekou, svým budoucím dlouholetým přítelem a etnografickým spolupracovníkem.

Po skončení druhé světové války se už rodina Scheybalova na Frýdlantsko nevrátila. V roce 1948 se Josef Václav s rodiči stěhuje na Sychrov, kde se stal otec Josef Scheybal správcem zámku.

Již během vysokoškolských studií působil jako dobrovolník ve Státním fotoměřickém ústavu a později ve Státním památkovém úřadu. Zde zahájil svou dokumentační kreslířskou činnost.³¹

V roce 1949 prezentoval na semináři prof. Karla Chotka svou seminární práci Lidový dům v horním Pojizeří. Jedná se o rukopis o 22 stranách. O rok později byla přednesená jeho další seminární práce na Chotkově semináři Lidový dům libereckého okresu. Jednalo se o rukopis o 19 stranách.³²

---

²⁷ Strojopisný text Jany Scheybalové ve Scheybalové sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově, archiv – osobní fond.

²⁸ V závěru své knihy Senzace pěti století v kramářské písni Josef Václav Scheybal uvádí: „...v době okupace, kdy jsem spolu s otcem věnoval všechny volné chvílky národopisným toulkám po venkově Českého ráje a Podještědí. Tehdy jsem se naučil poznávat krásu lidové architektury a lidové kamenné skulptury, zapisoval zbytky tradičního lidového podání, pokoušel se o první národopisné kresby.“

²⁹ CHAROUSEK 2011 – vytaženo z odpovědi J. V. Scheybala na otázku Pane Scheybale, prý vás k národopisu přivedl vlastní otec?

³⁰ V pozůstalosti v osobním fondu Josefa Scheybala staršího se pod evidenčním číslem A 88/3 nachází dopis Josefa Scheybala st. adresovaný ředitelství reálného gymnasia v Turnově, kde otec žádá o uvolnění svého syna (žáka VI. B), který bude působit jako pomocná síla na cestě po severních Čechách. Otec také prosí o vydání výroční zprávy za svého syna dříve. V té době působil Josef Scheybal st. jako člen zajišťovací komise Sekretariátu pro evidenci uměleckých a historických památek při Zemském Národním výboru v Praze. Žádost je opatřena datací 17. 6. 1945.

³¹ V letech 1948 – 1949 pořídil soubor o 200 kresbách a plánek v severních Čechách a na Valašskokloboucku. V létě 1950 byl členem skupiny, která dokumentovala zanikající lidovou architekturu v pohraničí.

³² Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, archiv – osobní fond SCH OF III/4 – 43.

V roce 1952 absolvoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Studium dokončil disertační prací na téma Lidový dům ve středním Pojizeří a v Podještědí. Příspěvek k určení typů lidové architektury.³³ Jednalo se o rukopis o 107 stranách strojopisu a 8 stran příloh. Promoval 17. října 1952 ve velké aule Karolína a získal tak titul PhDr.³⁴

Po studii se vrátil zpět do Pojizeří s cílem seznamovat odbornou i širší veřejnost se svými dosaženými poznatky. Chtěl nezávisle pracovat na poznávání kultury tohoto kraje. Svévole se rozhodl pro nesnadnou cestu nezávislého badatele, hlavně považovali, že se jednalo o 50. a 60. léta 20. století v Československu. Svě zanícené studium zaměřil hlavně na lidovou architekturu a lidové umění.

Koncem 50. let 20. století se oženil, ale manželství nebylo šťastné a netrvalo dlouho.

Několik let působil jako umělec z povolání – teoretik umění. Pracoval na terénních výzkumech lidové architektury.

V roce 1961 se Scheybal začal intenzivně scházet s Janou Cermanovou, nejprve v oblasti profesní ohledně památek v regionu a hlavně lidové architektury na Železnobrodsku. Jana Cermanová Scheybala obdivovala jednak profesně, několikrát se v jejich vzájemné korespondenci objevuje její upřímné nadšení pro jeho práci a také neskrývané vzhlížení k jeho vědomostem. Několikrát žádala Jana Cermanová Scheybala o radu při práci na turistických brožurách se zaměřením na lidové stavby Jablonecka a Železnobrodsku.³⁵

O Vánocích v roce 1962 se s Janou Cermanovou oženil.³⁶

Od roku 1965 pracoval jako vedoucí historického oddělení v Severočeském muzeu v Liberci. Zde se aktivně zapojil do budování sbírkových fondů. Problematika lidové architektury zůstala však základní součástí badatelské činnosti, i nadále se věnoval terénnímu výzkumu pod záštitou různých vědeckých institucí. „*Těžce jsem si pak zvykal na pravidelné každodenní dojíždění do práce. Byly to dvě hodiny ztraceného času ve vlacích a tramvajích. Situace se trochu zlepšila po mém přesídlení ze Sychrova do Jablonce, ale patnáctiletý svobodný život byl na dlouhou dobu nenávratně odepsán. První půlrok jsem působil na poloviční úvazek...*“³⁷

V roce 1966 se ze Sychrova přestěhovali na nevyužitou a zchátralou faru v Kostelní ulici v centru Jablonce nad Nisou. Bývalá fara při římskokatolickém kostele sv. Anny byla jednou z nejstarších dochovaných památek v Jablonci nad Nisou. Do historického domu umístili Scheybalovi rodinné sbírky a cennou knihovnu. Zřídili v něm své pracovny i výtvarný ateliér.³⁸ Ve své společné publikaci Památky Jablonecka z roku

³³ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, archiv – osobní fond SCH OF III/4 – 43 – ve fondu nalezneme celou skupinu přípravných materiálů k disertaci, převážně se jedná o rukopisné poznámky s náčrtky staveb. Původní zamýšlený název disertační práce byl: Lidový dům středního Pojizeří a Podještědí ve vztahu k přírodním a historickým podmínkám kraje. Jednou z přípravných prací pro disertaci byla seminární práce SCHEYBAL Josef Václav: Lidový dům v horním Pojizeří, Praha 1949.

³⁴ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – korespondence: text oznámení o promoci „*Josef V. Scheybal dovoluje si oznámiti, že byl dne 17. října 1952 ve velké aule Karolína staroslavné university Karlovy v Praze prohlášen doktorem filosofie, Sychrov u Turnova 4*“.

³⁵ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – neroztřídění korespondence Josefa Václava Scheybala uložená pod A 279/1 – 4.

³⁶ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, archiv – osobní fond – Jana Scheybalová, osobní dokumenty A 265 – oddací list z 23. 12. 1962 – potvrzení o sňatku.

³⁷ SHEYBAL Josef Václav: ...a společná studia a terénní výzkumy in: Český lid 85,1, 1998. Praha 1998. 91.

³⁸ V letech 2011 až 2012 prošla bývalá fara u římskokatolického kostela sv. Anny stavební rekonstrukcí a pod názvem Dům Jany a Josefa V. Scheybalových slouží ke kulturním účelům. Transformace fary č. p. 1

1969 o svém domě píše, že fara tvoří společně s kostelem sv. Anny historické jádro Jablonce. Dům stručně popisují jako „*zděnou patrovou budovu na čtvercovém půdorysu o pěti okenních osách v předním i bočním průčelí, s obloukově zaklenutým portálem ve třetí ose předního průčelí.*“³⁹

I když se Scheybalovi nastalo usídlili v Jablonci nad Nisou, Josef Václav na Turnovsko pravidelně zajížděl. Rád se do Českého ráje vracel.

V Liberci se zapojil do mnoha kulturních aktivit. Později od roku 1972 až do 1988 působil ve funkci okresního konzervátora státní památkové péče, v které prosazoval a sledoval záchranné stavební práce na klášterním kostele a ambitech v Hejnicích⁴⁰. Býval také často ve Frýdlantu, pro jehož zámek zpracoval rozsáhlý odborný průvodcovský text po celém areálu.⁴¹

„*Náš den byl vymezen vlakovým či autobusovým jízdním řádem, ale vždycky byl čas na rychlou skicu – poznámku – jak Josef ty malé kresby nazýval. Kreslil chalupy, sochy, krajinu.*“⁴²

Z titulu vedoucího historického oddělení muzea v Liberci poskytoval metodickou pomoc malým muzeím, určoval dosud neidentifikované národopisné předměty a zdokonalil jejich evidenci. Zaměřil se převážně na vedení kartoték a fotodokumentaci.

Podílel se na zpracování seznamu nemovitých a movitých památek na Liberecku a Jablonecku. „*Několik pracovníků muzea nadchl pro fotografickou dokumentaci lidové architektury a kamenických artefaktů, sám kreslil i fotografoval. Psal scénáře muzejních expozic a mnoha výstav, katalogy k výstavám umělců, fundované texty pro turistické brožury. Oba jsme se stali členy České besedy, pro niž Josef připravil několik přednášek a studii Lidový kroj v Podještědí, která byla vydána v roce 1982 jako 35. Číslo Zpráv České besedy.*“⁴³

Scheybal byl již za svého života velmi uznávaným odborníkem v oblasti národopisy, umění a historie. Byl často osloven s žádostí o pomoc při realizacích výstav a expozic s národopisnou tematikou.

„*Lidé, kteří se s Josefem V. Scheybalem osobně stýkali po dlouhá léta a dobře jej znali, ho obvykle charakterizují jako člověka skromného, plachého, mírného a nepřilíš průbojného, také poněkud uzavřeného, ale současně velmi přátelského. Měl rád klid a samotu, prostředí, kde mohl nerušeně pracovat. Svět kolem sebe raději mlčky, ale přitom velmi vnímavě pozoroval. Pokud se nacházel ve společnosti lidí, kde se cítil dobře, dokázal být zábavný i vtipný. Jako znamenitý vypravěč bavil společnost svými poutavými příběhy, které uměl okořenit osobitým humorem, suchým, často ironizujícím, přitom ale moudrým.*“⁴⁴

V roce 2009 byla Josefu Václavu Scheybalovi udělena in memoriam cena za propagaci Libereckého kraje.

„*I za cenu mnoha osobních obětí si dokázal do značné míry udržet nezávislý postoj k okolnímu světu. Idealisticky věřil, že se každý člověk dokáže prosadit především díky*

---

v Jablonci nad Nisou na „Dům Jany a Josefa V. Scheybalových“, spolufinancováno Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

³⁹ BENEŠ Bedřich/SCHEYBAL Josef Václav/ SCHEYBALOVÁ Jana: Památky Jablonecka: Přehled historických památek okresu Jablonec nad Nisou. Liberec 1969. 26.

⁴⁰ Římskokatolická bazilika Navštívení Panny Marie v Hejnicích.

⁴¹ SCHEYBAL Josef Václav: Státní hrad a zámek Frýdlant. Frýdlant v Čechách 1978.

⁴² SCHEYBALOVÁ Jana: Josef Václav Scheybal, text v pozůstalosti J. V. Scheybala, Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, archiv – osobní fond E – D 11.

⁴³ Rukopisný text Jany Scheybalové pro Lidovou kulturu severních Čech, Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově A 166/6 a E – D 71.

⁴⁴ STRNAD 2008, 12.

*své pracovitosti, znalostí a dovednostem a že badatel a umělec by se o to měl v každém případě alespoň pokusit. Byl plně oddaný své práci a věnoval se jí s velkým soustředěním a zaujetím.*⁴⁵

V roce 1999 postihl Josefa Václava Scheybala silný záchvat mozkové mrtvice, po kterém zůstal ochrnutý na polovinu těla a byl upoután na lůžko. Velice těžce nesl, že se musel vzdát svého milovaného kreslení, které bylo nerozlučně spjato s jeho každodenním životem. Zemřel v Jablonci nad Nisou 28. září 2001.

---

⁴⁵ STRNAD 2008, 11

4. Rodina Scheybalova a její působení v severních Čechách

Josef Scheybal

Josef, otec Josefa Václava, se narodil 30. dubna 1897 v Neustupově u Sedlčan. Během vojenské služby, ke které byl povolán v roce 1919, se seznámil s Němkou Annou Riemerovou a přestěhoval se za ní do Kristiánova na samou hranici Čech a Německa. Naučil se německy a zakotvil v tomto německém prostředí, kde žilo jen několik Čechů. V hostinci, který měl Annin otec v nájmu, založil rodinnou uměleckořemeslnou dílnu na výrobu dřevěných upomínkových předmětů, maškarních masek a divadelních rekvizit a později vyráběl dečky a kabelky z jabloneckého šmelce, tj. drobných perliček.

Josef Scheybal měl silný vztah k umění, sbíral starožitnosti a obchodoval se starými knihami. V roce 1938 získal v oboru starožitností ustanovení soudním znalcem. Měl živnostenský list starožitníka a antikváře. Byl jedním z prvních v kraji, kdo začal systematicky fotografovat krajinu a památky. Nejdříve fotografie prodával nakladatelům, později však sám založil malé nakladatelství Lange & Scheybal a vydal několik souborů pohlednic. Při svých poutích za dokumentací se potkával s mnoha historickými artefakty.⁴⁶ Otec bral malého Josefa Václava na své cesty za antikvitami. Jednalo se především o staré knihy a rytiny. Narazil ale i na již nepotřebné archiválie a rodinné dokumenty. Mnohé se mu podařily získat a Scheybal starší tak začal systematicky vytvářet sbírky. Jednou z nejceněnějších se staly sbírka kramářských tisků a sbírka starých tisků.

V březnu 1939 byl na udání německých příbuzných zatčen a strávil několik měsíců v drážďanském vězení.⁴⁷ Po svém návratu začal společně se synem poznávat Český ráj. Chodili po vesnicích, zaznamenávali si zajímavé sochy a chalupy. Scheybal vykupoval kramářské tisky, poštovní knížky, staré kalendáře a rodinné papíry. „*Moje hlavní činnost ve sběru kramářských písní spadá do let 1939 – 1945, ale počátek sběru tohoto odvětví lidové literatury spadá do let 1914 – 1915 na Českomoravské vysočině, v kraji Terézy Novákové.*“⁴⁸ V této době vznikla dlouholetá přátelství s vesnickými písmáky, včelaři a učiteli.

V letech 1940 – 1942 vznikla díky Josefu Scheybalovi a jeho třináctiletému synovi objemná kartotéka památek, doplněná podrobnými plány zajímavých selských stavení, s rozkreslenými tesařskými a truhlářskými detaily lomenic, podstávek, dveří a oken.

Turnovsko se stalo rodině novým domovem. Na jaře 1945 nikdo z rodiny neuvažoval o návratu do Kristiánova. Scheybal starší se rozhodl pátrat po osudu části knihovny a sbírek. Když zjistil, že většina je ve frýdlantském muzeu, nepožádal o jejich vrácení.⁴⁹

---

⁴⁶ Ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje nalezneme v archivních materiálech několik složek týkajících se práce pro Lange & Scheybal pod A 162/2, stejně tak bohatá korespondence A 93, A 108/1 – 2, abecedně seřazená korespondence týkající se nákupu a prodeje knih A 137/4, A 162, pod označením A 88/3 se nachází přehledná evidence obchodu se starožitnostmi, v neposlední řadě se zde nachází obchodní korespondence spojená s obchodem knih a starožitností.

⁴⁷ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově obsahuje pod původním označením A 162 dopisy z října 1938, těsně po vystěhování ze Sudet do Turnova. Korespondence týkající se doby uvěznění Josefa Scheybala, zejména s Jaroslavem Scheybalem, soudním radou v Praze.

⁴⁸ SCHEYBAL 1955, 90.

⁴⁹ Ve Scheybalově sbírce se pod původním označením A 162 nacházejí původní desky s nápisem „Přihlášky škod v Sudetech“, ve vložených deskách „Akce pro navrácení věcí – dokumenty a korespondence 1939-1940 s říšskoněmeckými úřady ve Frýdlantu žádající o odvoz vybavení z

Po válce se Scheybalovi přestěhovali na zámek Sychrov, kde pak žili dvacet let. Scheybal starší se stal pověřencem Národní kulturní komise, která mj. zajišťovala svozy uměleckých předmětů ze zabaveného šlechtického a německého majetku.⁵⁰ Někteří zasvěcení badatelé se domnívají, že Josef Scheybal starší si mohl při své práci doplňovat své soukromé sbírky ne úplně čestným způsobem.⁵¹ Na jeho obhajobu mohu dokladovat, že se v jeho pozůstalosti nacházejí doklady o původu artefaktů a všechny dokumenty si pečlivě skladoval. Je zřejmé, že původ by se u většiny jistě dohledal.⁵²

Na mysl by pak padla další otázka, že i kdyby se původ nedal již dohledat, zda by nakonec tyto cenné předměty nezachránil pro další generace, protože nyní jsou umístěny v Muzeu Českého ráje v Turnově a jsou zpřístupněny badatelům. A on chtěl svou sbírku zachovat celistvou, jak ostatně uvedl ve své závěti.⁵³

Josef Scheybal starší udržoval přátelské styky s mnoha známými představiteli kulturního života, mezi jeho přátele patřili například turnovští výtvarníci Karel Kinský a Karel Vik.⁵⁴

Josef Scheybal umírá v roce 1967 ve věku 70 let.

Anna Scheybalová

Matka Josefa Václava Scheybala Anna se narodila 2. ledna 1901 v Kristiánově u Dětrichova na Frýdlantsku. Byla dcerou německého nájemce kristiánovské hospody Wilhelma Riemera, která se seznámila s českým vojákem Josefem Scheybalem. Když sloužil na českoněmeckých hranicích po vzniku Československé republiky. Jejich

---

opuštěného domu v Kristiánově. Přihláška škody 1940 – po odvozu jen části věcí zbylých z domu. Přihláška škod z roku 1945.

⁵⁰ Ve Scheybalově sbírce se pod původním označením A 162/2 nacházejí doklady o odkupech nábytku, knih a dalších předmětů z Fondu národní obnovy – zkonfiskovaný majetek 1948–1951 (17 ks).

Dále se zde nacházejí důležité dokumenty z jeho činnosti pro Národní kulturní komisi, pod původním označením A 95/1 – svozy zabaveného majetku – protokoly, A 88/3 – činnost jako pověřence Národní kulturní komise – pověřovací listiny, deník návštěv, s touto činností souvisejí dokumenty označené pod původním číslem A 23, A 198 a A162/2, pod A 137/4 se nachází dochovaná korespondence ohledně zápůjček, žádostí o vrácení děl, soudních jednání ohledně pozůstalosti.

V samotné pozůstalosti rodiny Scheybalovy, která je nyní uložena v Muzeu Českého ráje v Turnově jako Scheybalova sbírka nalezneme ilustrační materiál o původci fondu, protože Scheybalovi si vše pečlivě archivovali. Pod původním označením A55/4 a A 162/2 se nacházejí kopie nebo výstřižky článků věnovaných Josefu Scheybalovi staršímu:

MLEJNKOVÁ/POLÁKOVÁ: Kulturní památky na své místo in: Stráž severu, 7. 9. 1947, 7.

SKYBA Z: Na Sychrovském zámku. Kulturní politika, roč. 4., 10. 7. 1949.

Lidová nota ve starých kramářských písních. Stráž severu, 14. 8. 1949.

SKYBA Z: Tři léta práce Národní kulturní komise. Lidové noviny 2. 6. 1949. O Scheybalově práci na Sychrově.

M. Volf: Přes 1.000.000 nakradených knih. Svobodné noviny 3. 7. 1945. O zajišťování knih v poválečné době, zmíněn Scheybal a Vik jako pomocníci při zajišťování.

⁵¹ Jedná se rozšířený názor v povědomí regionálních historiků, ovšem nikde oficiálně není uvedený.

Mohu uvést Mgr. Jana Strnada (Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou), PhDr. Vladimíru Jakouběovou a Jitku Petruškovou (Muzeum Českého ráje v Turnově), PhDr. Petr Nový (Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou). Práce na Scheybalově sbírce však zatím dokazují opak. Scheybal starší si vedl seznamy o původu předmětů ve své sbírce.

⁵² Jako příklad mohu uvést ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově, se pod původním číslem A 162/2 nacházejí doklady o koupi knih z let 1948–1952 od Národní kulturní komise v Praze, zakoupil Josef a Josef V. Schejbalovi (12 ks + 29 ks).

⁵³ Ve Scheybalově sbírce se pod původním označením A 162 nachází „Závět“ – dopis adresovaný Janě a Josefovi Scheybalovým žádající udržení sbírky a odkazu J. Scheybala st. (A4, strojopis, 2 kopie).

⁵⁴ Karel Kinský (1901 – 1969), malíř, grafik a regionální pracovník působící v Turnově.

Karel Vik (1883 – 1964), grafik, ilustrátor a malíř působící převážně v Turnově.

sňatek nebyl ve vesnici, osídlené především německým obyvatelstvem, přijat bez problémů, ale charismatický Josef Scheybal si brzy cestu ke svým novým sousedům našel.

Otec Anny Scheybalové se kromě hostinské živnosti zabýval ševcovinou, ale byl i ochotnickým hercem.

Když musela Anna Scheybalová v roce 1938 přesídlit se svým manželem a téměř desetiletým synem do Turnova, nebylo to pro ni snadné. Neuměla česky a musela si hledat nové zaměstnání.

V dubnu 1946 nastoupila jako návrhářka a švadlena do soukromé firmy BIBI – umělecké loutky Jindřicha Nejedla v Turnově. Šila vzorky loutkových kostýmů a malovala hlavičky loutkám. Později se firma kromě pánského prádla zabývala i dámskými vyšívanými halenkami, límečky, manžetami a ubrusy. Většinu návrhů výšivek zhotovovala Anna Scheybalová za tiché spolupráce svého manžela Josefa.⁵⁵

V polovině 60. let se přestěhovala s rodinou svého syna do Jablonce nad Nisou. Začala se zabývat podmalbami na sklo a malovala kopie starých obrázků pro výtvarný ateliér místního Muzea skla a bižuterie.

Umírá v Jablonci nad Nisou ve věku 87 let v roce 1988.

Jana Scheybalová

Manželka Josefa Václava Scheybala se narodila v Lomnici nad Popelkou 17. dubna 1940 jako Jana Cermanová.⁵⁶ Otec Adolf byl soustružník a matka Božena tovární dělnice. Školní docházku nastoupila ve Vrchlabí⁵⁷, kam se rodina přestěhovala kvůli otcově práci. Z rodinných důvodů se ale za dva roky vrátili zpět do rodné Lomnice nad Popelkou, kde dokončila povinnou školní docházku. V roce 1954 byla přijata ke studiu na čtyřleté hospodářské škole v Turnově. Původně chtěla být novinářkou, když ale maturovala, nebyli absolventi středních odborných škol na humanitní obory přijímáni. Rodiče ji také nemohli při studiu finančně podporovat.⁵⁸ Proto začala pracovat jako úřednice v lomnických Kovožávodech.⁵⁹ V rozhovoru pro časopis Krkonoše v roce 1997 Jana Scheybalová uvedla: „...nastoupila jsem do malého provozu na výrobu kávových mlýnků a kojeneckých vah v Lomnici. Kromě kanceláře, tj. pana vedoucího, účetního a mne, tam u přestárklých fréz, soustruhů a stříkacích pistolí pracovali sami bývalí živnostníci. Většina z nich měla za sebou měsíce či léta vězení za zatajené zboží. Jsem moc ráda, že jsem mezi nimi rok pracovala. Byli úžasně vyrovnaní, nezatrpkli, uměli si vzájemně pomáhat.“⁶⁰

Následně od roku 1959 pracovala jako vychovatelka v internátě národního podniku Seba v Tanvaldu.⁶¹ Zároveň začala studovat pedagogickou nástavbu, i když původně chtěla dálkově studovat na Filosofické fakultě Karlovy univerzity obor čeština a historie. Pro nedostatek času pro studium však zvolila raději povolání učitele. „Proto bych si velmi ráda složila doplňující maturitu z pedagogiky, psychologie a metodik,

⁵⁵ Informace se nachází v textu Jany Scheybalové uloženém ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově pod původním číslem D – E 71.

⁵⁶ Scheybalova sbírka obsahuje pod původním označením A 265 rodný a křestní list – pokřtěna Jana Oldřiška 22. 6. 1946.

⁵⁷ Obecná škola Vrchlabí 1946 – 1950.

⁵⁸ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově A 171/2 Životopis Jany Scheybalové sepsaný 26. 12. 1970 v Jablonci nad Nisou.

⁵⁹ Kovožávody Semily, závod Lomnice nad Popelkou – úřednice 15. 7. 1958 – 26. 7. 1959.

⁶⁰ MIKOLÁŠEK Vladimír: Na táčkách u krbu in Krkonoše. Roč. 30, č. 4 Vrchlabí 1997. 6–7.

⁶¹ Seba, n. p. Tanvald – vychovatelka 27. 7. 1959 – 30. 11. 1960.

*abych mohla učit na kterékoli národní škole (třeba i v nezapadlejší pohraniční obci) a přitom studovat češtinu a historii. Povolání učitele budu vykonávat s láskou – mám velmi ráda mládež a hlavně děti, kterým věnuji opět celou dovolenou. Pojedu s nimi - stejně jako loni – do letního pionýrského tábora.*⁶² Takto zamýšlela svou kariéru směřovat Jana Scheybalová než potkala svého budoucího manžela.

V roce 1960 se stala inspektorkou kultury na Kulturní správě okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou.⁶³ Zde měla na starosti oblast knihovnictví, muzejnictví, státní památkovou péči a ochranu přírody. Tato práce ji natolik zaujala, že se rozhodla věnovat se studiu historie a muzeologie.

Zlom v jejím životě přineslo seznámení s národopiscem a historikem umění Josefem Václavem Scheybalem, za něhož se 23. prosince 1962 provdala. Svého manžela Jana Scheybalová nesmírně obdivovala, svědčí o tom jejich vzájemná korespondence ještě před sňatkem. Vážila si ho pro jeho velký profesní rozhled, když společně začali navštěvovat různé památky.

Od roku 1963 Jana Scheybalová studovala dálkově na Karlově univerzitě, na katedře etnografie a folkloristiky. Absolvovala v červnu 1969. Již její diplomová práce profilovala její zájem o lidové kamenictví. Pod vedením Antonína Robka byla v letech 1968 – 1969 napsána její práce nazvaná *Lidové kamenictví v oblasti horního Pojizeří*.⁶⁴ Doktorát získala v oboru etnografie-folkloristika a česká historie v roce 1971.⁶⁵

Na začátku 70. let 20. století ji okolnosti přinutily vrátit se k původní profesi. V roce 1970 pracovala jako inspektorka kultury v Osvětovém domě v Jablonci nad Nisou a pro ONV odbor školství taktéž v Jablonci nad Nisou jako vychovatelka v družině.⁶⁶ Dne 1. ledna 1971 nastoupila nejprve jako disponent do Československé obchodní banky, a. s., pobočky v Jablonci nad Nisou, kde postupně prošla celým provozem a doplňovala si přitom ekonomické vzdělání. V červnu roku 1990 byla jmenována ředitelkou této pobočky. Začátkem roku 1996 požádala o uvolnění z funkce, aby mohla pečovat o vážně nemocného manžela a v srpnu téhož roku odešla do předčasného důchodu. „*To nebyl odchod ale návrat. Vrátila jsem se k původní profesi. Zpátky se nedívám, jediné jako historik, a to pak nejraději až do 13. století. Nelituji ničeho. Kdyby se život odvíjel přímočaře, možná bych si vážila mocných, ale bezcharakterních lidí a přehlížela ty nenápadné slušné. Možná bych napsala pár historických a národopisných kompilátů, kterým by chyběla ekonomická zkušenost, možná, že bych toužila něco znamenat – a to je ten nejšpatnější cíl, jaký si člověk může dát.*“⁶⁷

Během několika málo let, kdy se zlepšil manželův zdravotní stav, pokračovala s ním ve společné publikační práci. Manželé Scheybalovi vydali několik vlastivědně zaměřených prací, publikovali v časopisech a sbornících.

⁶² Vlastní životopis Jany Scheybalové v osobním fondu Scheybalovy sbírky v Muzeu Českého ráje v Turnově, původní označení A 171/2.

⁶³ ONV Jablonec nad Nisou – inspektorka kultury 1. 12. 1960 – 30. 6. 1970.

⁶⁴ SCHEYBALOVÁ Jana: *Lidové kamenictví v oblasti horního Pojizeří* (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 1969. Kopie diplomové práce je uložena ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově v osobním fondu pod inventárním číslem SCH OF VIII.1/6 – 3.

⁶⁵ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově obsahuje pod původním označením A 88/4 diplom o dokončení studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy o oboru etnografie a folkloristika (2.7.1969) a diplom o udělení titulu doktor po ukončení studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy o oboru etnografie a folkloristika (12.3.1971).

⁶⁶ Osvětový dům Jablonec nad Nisou – inspektorka kultury 1. 7. 1970 – 31. 10. 1970.

OVN – odbor školství Jablonec nad Nisou – vychovatelka v družině 1. 12. 1970 – 31. 12. 1970.

⁶⁷ MIKOLÁŠEK 1997, 6-7. Odpověď Jany Scheybalové na otázku: V září jste odešla z funkce i z banky. Když se díváte zpátky, litujete něčeho?

První obsáhlou publikací, na níž společně pracovali, byla kniha Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách z roku 1985.⁶⁸ Později vydali ještě další knihy.

Manželé Scheybalovi věnovali milovanému národopisu veškerý svůj volný čas. Jak v jednom z dodatků ke svému životopisu sama Jana Scheybalová píše: „*Ve volném čase se oba věnujeme své profesi – historii a etnografii. Veškerý volný čas, vč. dovolených, trávíme na terénních výzkumech nebo zpracováváním poznatků a studiem.*“⁶⁹

V únoru roku 1999 prodělal její manžel silnou mozkovou mrtvici, po níž zůstal trvale ochrnut na levou polovinu těla. Od té doby o něho Jana Scheybalová pečovala až do jeho smrti v roce 2001. Pro Janu Scheybalovou byla smrt jejího manžela velkou ranou, neodešel jí pouze její nejbližší člověk, ale i ten, koho velmi profesně obdivovala, její velký učitel.⁷⁰

Po manželově odchodu se do veřejného života již nezapojila a věnovala velké úsilí pořádání jeho vědecké a umělecké pozůstalosti a péči o rodinné sbírky. Začala také samostatně publikovat. Předtím pracovala hlavně se svým manželem, kterého tak obdivovala.

Jana Scheybalová byla svému manželovi pevnou oporou a snažila se vytvářet podmínky pro jeho nerušenou vědeckou i výtvarnou práci. Kromě prezentace manželových kreseb a akvarelů usilovala Jana Scheybalová o to, aby vstoupily v podvědomí širší veřejnosti méně známé části jeho biografie.

„*V době manželovy nemoci prošla těžkou zkouškou, během níž se začala více přiklánět k duchovnímu životu a přijímat křesťanskou víru. Na mnohé věci začala nahlížet s jistým nadhledem a odstupem a také národopis, umění a historii vnímala jako součást něčeho vyššího a trvalejšího.*“⁷¹

Zemřela 13. ledna 2008 v Jablonci nad Nisou.

Kromě toho, že se Jana Scheybalová podílela na přípravě většiny knih, které vycházely pod jménem jejího manžela, publikovala i řadu knih a článků samostatně. Vedle drobnějších prací, jakými byl například Železný Brod – stavební památky lidové architektury z roku 1963, vyšla v roce 1969 menší publikace Památky Jablonecka⁷², kterou připravila společně s manželem. Jedná se o abecedně seřazený seznam obcí na Jablonecku s výčtem jejich památek. V úvodu autoři konstatují, že památek z jednotlivých historických období v oblasti mnoho není, vždy ale uvádějí nejvýznamnější příklad. Své tvrzení odůvodňují vyšší polohou oblasti, hustým zalesněním, příhraničím a také chudými farnostmi.

Napsala také mnoho článků v regionálních časopisech a sbornících, ale také texty ke dvěma výpravným knihám o regionu Pojizeří a Jablonecka. První publikací byl Kraj kolem Jizery, který vyšel v roce 1995 a druhý pak Krajem skla a bižuterie z roku 1998.⁷³

---

⁶⁸ SCHEYBAL Josef Václav/SCHEYBALOVÁ Jana: Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách. Ústí nad Labem 1985.

⁶⁹ Dodatek k životopisu Jany Scheybalové, napsaný 27. dubna 1983 v Jablonci nad Nisou, uložený ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově v osobním fondu SCH OF, pod původním číslem A 171/2.

⁷⁰ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – korespondence Jany Scheybalové v osobním fondu. Dopisy vypovídají o stavu a duševním rozpoložení Jany Scheybalové. Vypovídají také o vztahu s Josefem Václavem Scheybalem.

⁷¹ STRNAD 2008, 253.

⁷² SCHEYBAL Josef Václav/BENEŠ Bedřich/SCHEYBALOVÁ Jana: Památky Jablonecka: Přehled historických památek okresu Jablonec nad Nisou. Liberec 1969.

⁷³ Publikační činnost Jany Scheybalové

Svá nejen etnografická bádání, ale historické postřehy prezentovala ve svých člancích, které byly publikovány převážně v regionálním tisku, jako jsou sborník *Od Ještědu k Troskám* či časopis *Krkonoše – Jizerské hory*. Věnovala se regionálním tématům, která zahrnovala zvyky a tradice v dané oblasti, ale i památky lidového umění a v neposlední řadě ji zajímaly činnosti spojené s hospodářským rokem a jejich přežívání v současnosti. Psala o svém rodišti Lomnici nad Popelkou a jeho okolí, o Turnově a přilehlých oblastech, její odborná působnost sahala ovšem i dále do Jablonce nad Nisou.⁷⁴

-
- Český ráj Josefa Pekaře a jeho současníků / Jana Scheybalová. -- Vyd. 1.. -- Liberec : RK, 2006.
- Český ráj na starých diapozitivech / Jana Scheybalová, Roman Karpaš. -- Vyd. 1.. -- Liberec : RK, 2007.
- Jablonec nad Nisou a jeho okolí 2007 / [kresby] Josef V. Scheybal ; [texty] Jana Scheybalová. -- Jablonec nad Nisou 2006.
- Kraj kolem Jizery / Scheybalová Jana. -- 1. vyd. -- Jablonec nad Nisou 1995.
- Krajem skla a bižuterie / [text] Jana Scheybalová ; [kresby] Josef V. Scheybal. -- Vyd. 1.. -- Železný Brod : Jakoubě, 1998.
- Lidová kultura severních Čech: obrázky ze života Čechů a Němců na národnostním rozhraní / Josef V. Scheybal, Jana Scheybalová. -- Liberec : RK, 2006.
- Národopisné kresby Josefa V. Scheybala : ke stému výročí Národopisné výstavy československé v Praze 1895. V Jablonci nad Nisou 1995. Vydala Jana Scheybalová jako soukromý tisk.
- Památky Jablonecka: Přehled historických památek okresu Jablonec nad Nisou / Autoři: Josef V. Scheybal, Bedřich Beneš, Jana Scheybalová. -- Liberec: Severočeské muzeum, 1969.
- Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách : příspěvek k etnografii severočeské vesnice a malého města v období národního obrození / Josef V. Scheybal ; Jana Scheybalová ; akvarely a kresby J. V. Scheybal ; fot. Jan Kabíček. -- 1. vyd.. -- Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1985.
- Železný Brod: stavební památky lidové architektury / text Jana Scheybalová-Cermanová. -- Jablonec n. Nisou 1963.
- K publikační činnosti Jany Scheybalové lze v Scheybalově sbírce pod původním označením A 265/4 nalézt četnou korespondenci.
- ⁷⁴ Články Jany Scheybalové:
- Alainův kříž na úpatí Tábora / Jana Scheybalová. In: *Od Ještěda k Troskám*. -- ISSN 1214-1798. -- Roč. 12, č. 4 (2005), 302-305.
- Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova a jeho hospodáři / Jana Scheybalová. In: *Od Ještěda k Troskám*. -- ISSN 1214-1798. -- Roč. 13, č. 2 (2006). 81-91.
- Dolánecká školička v obci Bukovina a její učitelé / Jana Scheybalová. In: *Od Ještěda k Troskám*. -- ISSN 1214-1798. -- Roč. 13, č. 3 (2006), 169-179.
- Historie českého výstavnictví a podíl severních Čech na výstavních akcích / Jana Scheybalová. -- In: *Průboj*. -- 1980, 26. 7.
- Měla jsem výborného "domácího učitele" : rozhovor / Jana Scheybalová ; [zapsal] Pavel D.Vinklát. In: *Krkonoše - Jizerské hory: měsíčník o přírodě a lidech*. -- Vrchlábí. -- ISSN 1214-9381. -- Roč. 39, č. 9 (2006), 36.
- Městské sady v Turnově: malé jubileum velkého díla / PhDr. Jana Scheybalová. -- In: *Náš Turnov*, č. 28 (červen 2004). 5-7.
- Na táčkách u krbu: Otázka měsíce / Jana Scheybalová. Zapsal Vladimír Mikolášek. In: *Krkonoše*. Roč. 30, č. 4. Vrchlábí 1997. 6-7.
- Národopis je o lásce k rodné zemi / Josef V. Scheybal, Jana Scheybalová ; [zapsal] Pavel Charousek. In: *Kraj Liberecký*. -- S. D/4. In: *Mladá fronta Dnes*. -- ISSN 1210-1168. Roč. 12, č. 198 (25.08.2001).
- Nejstarší továrna a nejstarší parní továrna na suchary / Jana Scheybalová. In: *Od Ještěda k Troskám*. -- ISSN 1214-1798. -- Roč. 13, č. 4 (2006). 253-259.
- Od adventu do adventu : tradiční zvyky a zábavy v jenišovické farnosti / Jana Scheybalová. In: *Od Ještěda k Troskám*. -- ISSN 1214-1798. -- Roč. XIV, č. 4 (2007), 262-269.
- Pernikářství in: *Muzejní a vlastivědná práce*. Roč. XII/82/1974, 146-172.
- Přijal Turnovsko za svůj pravý domov, aneb, Život se skicákem / Josef Václav Scheybal. In: *Od Ještěda k Troskám*. -- ISSN 1214-1798. -- Roč. 12, č. 4 (2005). 265-271.
- Tři muži, o nichž kolovaly faustovské pověsti : kronika / Jana Scheybalová. In: *Krkonoše - Jizerské hory: měsíčník o přírodě a lidech*. -- Vrchlábí. -- ISSN 1214-9381. -- Roč. 39, č. 11 (2006), 32-33.

Své badatelské práce orientovala také směrem na perníkářství, kamenictví a kamenářství, těmto tématům věnovala také řadu svých článků.

Zdrojem k sepsání životopisu Jany Scheybalové jsou hlavně její vlastní životopisy, které jsou součástí Scheybalovy sbírky v Muzeu Českého ráje v Turnově.⁷⁵

V čem spatřovala Jany Scheybalová v roce 1997 úlohy historie a národopisu? *„Velkou integrovanou Evropu by měly tvořit sebevědomé národní státy, budující na tradici všeho pozitivního, co na jejich půdě vzniklo, státy, které si chrání čistotu jazyka i vod, které obnovují poničenou přírodu i památku, kde s odchodem mocnáře nepropuká obrazoborectví a poprask v kostyměrně, státy, kde se méně mluví o demokracii, ale zato je dobře znám a respektován význam tohoto slova. A v takovém národním i lidském obrození je pro historiky a národopisce spousta práce.“*⁷⁶

Zahrádka, kde včely stojí: o počátcích a rozvoji včelařství na Turnovsku a mnoha krásných lidech s ním spojených / PhDr. Jana Scheybalová. -- In: Od Ještěda k Troskám. -- Roč. 13 (29), 1 (2006). 20-27.

Zahrádka, kde včely stojí: o počátcích a rozvoji včelařství na Turnovsku a mnoha krásných lidech s ním spojených / Jana Scheybalová. In: Od Ještěda k Troskám. -- ISSN 1214-1798. -- Roč. 13, č. 1 (2006). 20-27.

⁷⁵Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH OF VII.1/1 – 12/1-4: životopisy 1962, 1970, 1983, bez přesnější datace. Další informace, jako je její kádrový spis obsahující dotazníky, životopisy, politické hodnocení a posudky se nacházejí ve sbírce pod inventárním číslem SCH OF VII.1/1 – 13.

⁷⁶MIKOLÁŠEK 1997, 6–7. Odpověď Jany Scheybalové na otázku: V čem dnes vidíte úlohu historie a národopisu?

5. Josef Václav Scheybal etnograf a dokumentátor

Scheybalova badatelská práce se soustředila hlavně na studium lidové architektury. Jako jeden z mála českých etnografů prozkoumal téměř všechny národopisné oblasti Čech. Již ve své disertační práci⁷⁷ na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze se zabýval lidovým domem ve středním Pojizeří a v Podještědí, oblastech, které jeho srdci byly nejbližší.

V publikační práci Josefa Václava Scheybala můžeme vyčlenit šest tematických okruhů, které současně reprezentují jeho měnící se odborné směřování.

Počátky Scheybalovy práce byly spojeny především s kresebnou dokumentací. Její význam neustále zdůrazňoval. K tomu ho vedla kromě tvůrčího bádání i schopnost vnímat výtvarnou stránku lidové kultury. Jeho kresby však nebyly pouhým popisem reálné skutečnosti, ale zároveň zkratkou, duchovním záznamem i osobním vyjádřením. Jejich úspornost z mnoha důvodů předčila fotografii anebo odborný popis.

V začátcích své odborné práce byl ovlivněn realismem konce 19. a počátku 20. století, zejména dílem Josefa Mánesa (1820 – 1871). Ve svém článku O úloze kresby při národopisném výzkumu uvedl: „*Dílo Josefa Mánesa je klasickým příkladem neúnavné tvůrčí vůle a zvidavosti. Každý Mánesův obraz, každá jeho ilustrace je dokonale prožitým celkem. Všechny jsou výsledkem nesčetných studií přírody, lidu i jeho díla. Byl to Mánesův hluboký realismus, který jej nutil k neustálému, nikdy neukončenému studiu. Jeho slavné kresby krojů, jeho květiny nevznikly jako zakázkové soubory vědeckých kreseb, vznikly naopak z ryze umělecké vůle dojít věcem na kloub. Mánesovy krojové postavy, to nejsou musejní figuríny s navěšenými sukněmi, fěrtochy, živůtky a kordulkami, to jsou živí lidé, zachycení přímo v terénu, malování ve své skutečné podobě, postojích a prostředí. Budeme-li chápat vědeckou kresbu tímto způsobem, přistoupíme-li k věcem s tak živelným zájmem o skutečnost, přestaneme kreslit ona neživá, fotograficky nebo naopak inženýrsky chladná schémata, která se ve vědeckých publikacích často objevují.*“⁷⁸ Požadavku zachytit objekt co nejvěrněji se všemi detaily a strukturou užitých materiálů podřizoval i techniku zpracování. Nejčastěji používal tužku, dále pero a úhel. Četné jsou i jeho akvarely a kvaše.

Velkou inspirací mu byly i kresby a studie lidové architektury zakladatele turnovského muzea a jednoho z prvních národopisců a kreslířů Jan Prouška.⁷⁹ Svůj zájem také upíral ke kresbám Adolfa Kašpara⁸⁰. Těmto dvěma kreslířům věnoval své první teoretické práce v 50. a 60. letech 20. století.⁸¹ V kresbách Josefa Václava Scheybala lze vytušit i vliv Karel Vika, se kterým se přátelil a později i spolupracoval.⁸²

⁷⁷ SCHEYBAL Josef Václav: Lidový dům ve středním Pojizeří a v Podještědí : Příspěvek k určení typů lidové architektury. Disertační práce. Praha 1951.

⁷⁸ SCHEYBAL Josef Václav: O úloze kresby při národopisném výzkumu in: Československá ethnografie. Roč. 2, č. 1. 1954. 88.

⁷⁹ Jan Proušek (1857-1914), turnovský malíř a sběratel, jako malíř dokázal zachytit krásu a rozmanitost lidové architektury Českého ráje.

⁸⁰ Adolf Kašpar (1877 – 1934), malíř a ilustrátor.

⁸¹ SCHEYBAL Josef Václav: Adolf Kašpar - život a dílo. Praha 1957.

SCHEYBAL Josef Václav: Adolf Kašpar Boženě Němcové Česká Skalice 1976.

SCHEYBAL Josef Václav: Východní Čechy v kresbách Adolfa Kašpara. Havlíčkův Brod 1964.

SCHEYBAL Josef Václav: Národopisné dílo Jana Prouška in: Od Ještěda k Troskám. Roč. 4 (20), č. 1 1997. 5-18.

⁸² Karel Vik (1883 – 1964), grafik, ilustrátor a malíř.

VIK Karel: Severní Čechy. Praha 1958.

V 60. až 80. letech 20. století jeho zájem upoutaly především umělecké památky severních Čech. Při výzkumné práci Scheybal uplatňoval a rozvíjel své výborné kreslířské schopnosti. Na základě takto získaných zkušeností znovu objevil národopisnou dokumentární kresbu a definoval ji jako jednu ze základních technik výzkumné a dokumentační práce. V rovině výtvarné navázal na výše zmiňované malíře Jana Prouška, Karla Vika a Adolfa Kašpara. K jejich kreslířskému odkazu se hlásil jako k inspiračnímu zdroji. Scheybal však národopisnou kresbu pochopil jako specifickou odbornou činnost postavenou na dvou rovnocenných principech. Jedná se o přesnost a technickou instruktivnost zobrazení a za druhé o dokonalost výtvarného projevu.

Ve své badatelské práci se Josef Václav Scheybal orientoval především na studium lidové architektury, i když jeho zájem poutalo také lidové umění a artefakty lidové hmotné kultury. Zájem o lidovou architekturu nacházel trvalé místo ve Scheybalově publikační činnosti. K tomuto významnému fenoménu tradiční lidové kultury přistupoval vždy z pozice etnografa a současně citlivého výtvarníka. Přínosem jsou zejména jeho poznatky o patrovém domě, a to ať už severočeském nebo slovenském, a o podstávkách jako svébytném konstrukčním prvku lidového stavitelství. Stejně tak jsou velkým přínosem i jedinečná zobrazení lidových staveb. Právě pro tuto jedinečnou pozici výborného výtvarníka a etnografa, zároveň i znalce lidových staveb, se stal spoluautorem řady významných publikací. Již v roce 1961 se podílel na vydání knihy národopisných fotografií Jiřího Šolce *Lidové stavby v Pojizeří*.⁸³ Scheybalovou prací zde byl text publikace a kresby.

Josef Václav Scheybal vytvořil obsáhlý unikátní soubor zachycující nejen památky lidového umění, ale také krajinu a přírodu. Scheybal byl svázán s významnou etapou dějin české etnologie, s etapou soustředěného mapování mizejících podob tradiční lidové kultury 19. století. Do tohoto badatelského směřování zasáhl svou výzkumnou i publikační činností. Jeho osobním vkladem je však definování národopisné kresby jako specifické techniky etnografického výzkumu.

Již zmiňovaný vliv díla malíře Jana Prouška byl jistě umocněn i projektem České chalupy v rámci Všeobecné zemské jubilejní výstavy v roce 1881. V této době můžeme hledat počátek snahy o dokumentaci lidových staveb, ať už v modelech nebo v dokumentárních kresbách. Česká chalupa byla na pražském výstavišti jedním z nejvyhledávanějších a nejnavštěvovanějších výstavních pavilonů, představovala práci lidových stavitelů, ukázky krojů a výšivek, nádobí a dalších předmětů.⁸⁴

V období let 1945 až 1978 zmapoval Scheybal lidové stavitelství celého území severovýchodních Čech.⁸⁵ Dále studoval lidový dům na Jindřichohradecku, v Pošumaví, na Podbořansku, Strakonicku a na Chebsku.⁸⁶ V jeho pozůstalosti se nachází bezpočet kreseb na volných listech věnovaných jeho dokumentátorské činnosti, převážně kresebné. Jeho zájem o lidové umění se projevil i četnou dokumentací v pozůstalosti

---

⁸³ SCHEYBAL Josef Václav/ŠOLC Jiří: *Lidové stavby v Pojizeří: soubor fotografií; slovem a kresbami doprovází Josef V. Scheybal*. Liberec 1961.

⁸⁴ Z pozůstalosti malíře Jana Prouška uložené v turnovském muzeu. PETRUŠKOVÁ Jitka: *Ze sbírek muzea – kniha Česká chalupa in: Muzejní čtvrtletník, ročník 2014, číslo 1.*

⁸⁵ SCHEYBAL 1951.

⁸⁶ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, archiv – osobní fond SCH OF III/3 dokumentátorská činnost – výzkumy – kresby. Ve sbírce označeno vždy místo dokumentované lokality a datování výzkumu.

týkající se materiálů z řady regionů Moravy a Slovenska, zejména Valašska, Jeseníků, Ostravice, Opavska, Horehroní a Šariše.⁸⁷

V 60. až 80. letech ho zaujaly především umělecké památky severních Čech. Z tohoto období pocházejí publikace Památky Jablonecka, která píše společně s Janou Scheybalovou a Bedřichem Benešem,⁸⁸ dále pak pro Krajskou komisi cestovního ruchu Okres Liberec: severočeský kraj v roce 1981 a Okres Jablonec nad Nisou: severočeský kraj v roce 1982.⁸⁹

K zásadním odborným přínosům osmdesátých let patří jeho analýza kramářské písně jako specifického masového média doby a zprostředkovatele informací v širokých vrstvách obyvatelstva venkova i měst.⁹⁰ Publikaci *Senzace pěti století v kramářské písni* vydal po letech podrobných příprav v roce 1990. Její realizaci navázal na práci svého otce Josefa Scheybala, který shromáždil výjimečnou sbírku kramářských tisků, jež se řadí mezi největší v České republice. Vznikla tak jedna z nejvýznamnějších publikací týkající se kramářských tisků. Scheybal zde ovšem narazil na značné problémy s komunistickými cenzory, protože součástí knihy jsou i písně s politickými a náboženskými texty a Scheybal je odmítl z knihy vyřadit. Scheybal kramářskou píseň pojímal jako dokument a specifický produkt dobového zpravodajství. V knize rozebírá kromě vývoje jarmarečních písní od jejich předchůdců i jednotlivé náměty a texty a výtvarnou stránku písní. Zabývá se také úlohou autorů a zpěváků i vydavatele. Kniha přinesla mnoho nových poznatků a stala se cennou pomůckou při zpracování těchto sbírkových fondů. „*Senzace pěti století v kramářské písni jsem napsal v roce 1961. Měla vyjít jako objevná práce v Akademii věd. Místo toho byla několikrát vrácena. Pořád něco vadilo. Dlouhou dobu ležela v Severočeském nakladatelství. Stále jsem musel něco předělávat. Až nakonec ji manželka po převratu v roce 1989 vzala a odvezla do Hradce Králové, kde ji nakladatelství Kruh vydalo. Vyšla tedy po 30 letech od napsání. Nakonec jsem rád, že nevyšla dřív. Ona tam totiž je kapitola o lidové kramářské písni a cenzuře. I když jde o písně staré až několik staletí, jakoby byly napsány právě na minulý režim. Proto asi knížka dřív nemohla vyjít. Jsem tomu rád, protože dnes je v ní i necenzurovaná kapitola o cenzuře.*“⁹¹

---

⁸⁷ Scheybalova Sbirka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – dokumentátorská činnost – výzkumy – originály kreseb převážně na volných listech, vždy s označením lokality a č. p., na kresbách se nachází datace.

⁸⁸ BENEŠ/SCHEYBAL/SCHEYBALOVÁ 1969.

⁸⁹ KALABISOVÁ Dana/ SCHEYBAL Josef Václav: Okres Jablonec nad Nisou: severočeský kraj. Ústí nad Labem 1982.

KALABISOVÁ Dana/ SCHEYBAL Josef Václav: Okres Liberec: severočeský kraj. Ústí nad Labem 1981.

⁹⁰ SCHEYBAL Josef Václav: *Senzace pěti století v kramářské písni*. Hradec Králové 1991.

⁹¹ CHAROUSEK 2011 – kompletní odpověď J. V. Scheybala na konstatování Jedna z vašich knížek vycházela dlouhá desetiletí...

Národopisné terénní výzkumy

Národopisné výzkumy Josefa Václava Scheybala začínají po boku otce v roce 1945 a jejich předmětem je lidová architektura na Turnovsku. Od Josefa Václava pocházejí kresby a měřičská dokumentace.⁹² O tři roky později pracuje se svým profesorem Karlem Chotkem a Národopisným seminářem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v oblasti Nedašov – Návojná na dokumentaci Lidová architektura, bydlení, kde jsou uveřejněny jeho kresby.⁹³ Ve stejném roce tj. 1948 se jeho zájem přesouvá na Českosudsko, kde se opět zaměřuje na lidovou architekturu a bydlení, ale i na zemědělské nářadí, V této dokumentaci se kromě Scheybalových kreseb objevují i jeho plánky. Tuto práci vykonával pro Státní fotoměřický úřad v Praze.⁹⁴ Pro stejný úřad pracoval i v následujícím roce, jen se přesunul do Českého ráje a Podkrkonoší, předmětem jeho zájmu byla opět lidová architektura, bydlení, zemědělské stroje.⁹⁵ V roce 1950 se účastní záchranného výzkumu Státního památkového ústavu v Praze na Liberecku, tématem byla Lidová zástavba.⁹⁶ V témže roce dokumentoval lidový malovaný nábytek Severních Čech pro Národopisné oddělení Národního muzea v Praze.⁹⁷ Na Jindřichohradecku se účastnil záchranného výzkumu Státního památkového úřadu v Praze.⁹⁸

Vzácný pracovní vztah pěstoval Scheybal se svým dlouholetým spolupracovníkem i přítelem Josefem Vařekou⁹⁹, se kterým se sešel již během studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, konkrétně během ústní zkoušky 23. 6. 1949. Scheybal zavzpomínal na společnou práci s Vařekou v supplementu Českého lidu věnovaného v sedmdesátinám Vařeky: *„Je to pro mne příležitost vzpomenout našich bezmála padesátiletých přátelských styků, zároveň možnost poděkovat Ti za všechno, co jsi za to půl století pro mne učinil, co jsi mne naučil, čím jsi obohatil můj rozhled na poli výzkumném i vědeckém. Zahájil jsi nezištně několik mých výstav, jsi autorem řady recenzí mých prací, přizval jsi mě ke spolupráci na některých závažných tématech, týkajících se lidového stavitelství...Všechny ty úkoly, včetně výzkumů a inspirativních setkání nad společnými problémy, budou pro mne vždy nezapomenutelnými životními zážitky.“*¹⁰⁰ S Josefem Vařekou spolupracoval Scheybal při výzkumech mnohokrát, již při svých národopisných studiích a současně terénních výzkumech si svou práci rozdělili právě tak, jak jim oběma vyhovovala nejvíce. *„Tenkrát jsme už vytvořili jakousi dělbu práce, na kterou jsme pak bez problémů navázali v šedesátých letech, bohatší o desetileté zkušenosti a roky samostatné práce. Ty jsi tehdy fotografoval,*

⁹² Obecně bych mohla uvést, že veškerá dokumentátorská činnost J. V. Scheybala je uložena ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově v osobním fondu pod inventárním čísly SCH OF III/1 – fotografický archiv a SCH OF III/3 – kresebný archiv.

Scheybalova sbírka, archiv – osobní fond SCH OF III/2 – 1, SCH OF III/2 – 22/1 – 23, SCH OF III/2 – 23/5, SCH OF III/2 – 29, SCH OF III/2 – 33.

⁹³ Scheybalova sbírka, archiv – osobní fond SCH OF III/4 – 144 – Valašsko.

⁹⁴ Scheybalova sbírka, archiv – osobní fond SCH OF III/2 – 22/1-23 – kresby z vícero výzkumů.

⁹⁵ Scheybalova sbírka, archiv – osobní fond SCH OF III/1 – 2/9 – Dokumentátorská činnost – fotografie – lidová architektura – Podkrkonoší.

⁹⁶ Scheybalova sbírka, archiv – osobní fond SCH OF III/1 – 2/23 – Dokumentátorská činnost – fotografie – architektura – lidová architektura – krajina.

⁹⁷ Scheybalova sbírka, archiv – osobní fond SCH OF III/1 – 2/21 – Dokumentátorská činnost – fotografie – architektura – lidová architektura – krajina – severní Čech.

⁹⁸ Scheybalova sbírka, archiv – osobní fond SCH OF III – dokumentátorská činnost – kresby.

⁹⁹ PhDr. Josef Vařeka, DrSc., vedoucí vědecký pracovník Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR.

¹⁰⁰ SCHEYBAL 1998b, 88.

zpovídal pamětníky, já jsem kreslil a pořizoval plánky.“¹⁰¹ Takto popisoval společnou práci Scheybal ve své gratulaci k Vařekovým sedmdesátinám.

V roce 1951 pracuje společně se svým učitelem Vilémem Pražákem a Josefem Vařekou na dokumentaci lidové architektury Osoblažsko – Jeseníky. Na práci pro Národopisnou společnost československou se podílel kresbami a plánky.¹⁰² Na tento čtrnáctidenní výzkum vzpomínal: „Bylo to v době složitých politických tlaků, které znamenaly pro všechny naše pedagogy postupný odchod z fakulty. Na Osoblažsko a Jeseníky rád vzpomínám. Viděli jsme nádherné horské i podhorské krajiny, poznamenané tísnivým tichem země, plné stop nedávné válečné vřavy a důsledků vysídlení původního obyvatelstva. Na Osoblažsku byly spousty ran po dělostřelbě a bombardování, vesnice kolem Osoblahy i Albrechtic byly poloprázdné.“¹⁰³

O rok později se vrátil do svého milovaného Pojizeří, pracoval zde na dokumentaci zděných lidových staveb a památek kamenického umění na Turnovsku a Maloskalsku.¹⁰⁴ Terénní výzkumy, které poznamenávaly jeho dlouhodobé badatelské úsilí, realizoval z vlastní touhy po poznání, v rámci vlastní iniciativy i v rámci výzkumných programů zaštitěných různými institucemi. Účastnil se řady výzkumů lidového stavitelství i širěji pojatých záchranných výzkumů, které v 50. a 60. letech organizovaly Národopisná společnost Československá, Státní fotoměřičský ústav, Státní památkový ústav a Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV. Po letech své pilné práce se stal uznávaným terénním pracovníkem.

V roce 1955 následoval výzkum pro Národopisný kabinet ČSAV v Severočeském pohraničí zaměřený na lidový nábytek, kde se objevují jeho akvarely.¹⁰⁵

Lidovou architekturu a bydlení v hornické dědině zkoumal v roce 1954 v Žakarovcích. Práce obsahuje kresby a akvarely, pracoval společně s Národopisným ústavom Slovenskej akadémie vied.¹⁰⁶

Ve stejném roce a o rok později působil v Horehroní, kde studoval lidovou architekturu a bydlení, nábytek. Práci obohatil svými kresbami a akvarely. Společně s Národopisným ústavom Slovenskej akadémie vied.¹⁰⁷

Podještědí. Lidové stavby a bydlení, akvarely, kresebná a měřičská dokumentace. Pro KNV Liberec. Kompletní soubor Lidové stavby v Podještědí je uložen v Severočeském muzeu v Liberci.¹⁰⁸

V roce 1957 se věnoval výzkumu Českého ráje, zajímaly ho lidové stavby a bydlení. Akvarely, kresebná a měřičská dokumentace. Pro Krajský národní výbor Liberec. Kompletní soubor Lidové stavby Českého ráje je uložen v Severočeském muzeu v Liberci.¹⁰⁹ V témže roce se vydal do regionu Šariš na Slovensko. Tamní dokumentace

---

¹⁰¹ SCHEYBAL 1998b, 89.

¹⁰² Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/4 – 143 – stavební techniky – lidový dům.

¹⁰³ SCHEYBAL 1998b, 88.

¹⁰⁴ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/2 – 44.

¹⁰⁵ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/4 – 97.

¹⁰⁶ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/2 – 42/7 – dokumentátorská činnosti - kresby.

¹⁰⁷ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/2 – 26.

¹⁰⁸ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/2 – 23/5, SCH OF III/2 – 44.

¹⁰⁹ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/1 – 3 – fotografie – kresby – krajina – lidová architektura, SCH OF III/2 – 30.

je nazvána Lidová architektura. Kresby, akvarely. Na výzkumu pracoval pro Okresní muzeum v Sabinově.¹¹⁰

V roce 1959 odjel dokumentovat Horehroní. Zaměřil se na lidovou architekturu, bydlení, nábytek, náradí, keramiku a technické památky. Od Scheybala pocházely kresby a akvarely. Společně s Národopisným ústavom Slovenskej akademie vied.¹¹¹

V témže roce pracuje na vlastním výzkumu lidové architektury a plastiky na Turnovsku.¹¹²

Dva roky, tedy 1961 až 1962, studoval Jablonecko – Železnobrodsko, Lidová architektura, sochařství, památky domácího sklářství. Opět vytvořil kresby a akvarely, tentokrát pro Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Kompletní soubor Jablonecko je uložen v Městském muzeu v Železném Brodě.¹¹³

V období 60. až 70. let se Scheybal výrazně podílel na záchranných etnografických výzkumech oblastí zasažených důlní činností a výstavbou přehradních nádrží. V studiích, které vznikly na základě těchto systematických dlouhodobých výzkumů, přinesl společně se svými spolupracovníky cenný dokumentační materiál k jevům, jež již nelze dnes v terénu studovat.

V září roku 1963 se sám vydal do Klatov, odkud denně jezdil vlakem směrem na Nýrsko a Železnou Rudu. Účastnil se záchranného výzkumu Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV Pošumaví. Lidová architektura. Kresby, měřičská dokumentace.¹¹⁴ Ve Scheybalově pozůstalosti se mimo jiné nacházejí jako přípravný materiál kresby ve skicáku z označených lokalit Pošumaví. Scheybal se v této práci zaměřil hlavně na Zelenou Lhotu a Hamry, kde se tenkrát připravovala stavba údolné přehrady. „Viděl jsem tam řadu zajímavých chalup ryze šumavského typu, pečlivě roubených, zčásti obitých ozdobně vykrajovaným šindelem. Všechny tehdy ještě připomínaly romantické prostředí románů Karla Klostermanna: žádná umělohmotná modernizace, všechno tak jako před válkou.“¹¹⁵

Následovaly podrobné výzkumy v letech 1963 až 1967 na Chebsku, Ašsku, Sokolovsku, Tepelské plošině a v oblasti Mariánských lázní. Výzkumy byly zaměřeny na lidová architekturu a Scheybal se zaměřil na kresby a měřičskou dokumentaci, při čemž se jednalo o jeho účast na záchranných výzkumech Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV, které prováděl společně s Vilémem Pražákem a Josefem Vařekou.¹¹⁶ V roce 1967 odjel opět společně s Josefem Vařekou na Mariánskolázeňsko a Tepelskou plošinu: „Zase jsme nachodili dlouhé kilometry po okresních silnicích, fotografovali, kreslili, zaměřovali. Stále ještě jsme nacházeli poloprázdné vesnice s opuštěnými objekty a zajímavými, zčásti hrázděnými domy, s barokními plastikami a kostely v okolí Teplé a Mnichova. Tím jsme skončili naše obapolné snažení na Chebsku a v Podkrušnohoří. Pár týdnů po návratu z tohoto krásného výzkumu zemřel můj otec za

¹¹⁰ SCH OF III/2 – 15 – studie lidového kroje Šariš s fotografiemi.

¹¹¹ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – SCH OF III/2 – 26.

¹¹² Dokumentace a přípravné materiály se nacházejí na několika místech v osobním fondu SCH OF – dokumentátorská činnost – kresby – architektura – socha.

¹¹³ SCH OF III/2 – 22/1-23 – archiv – osobní fond – dokumentátorská činnost – kresby – lidová architektura.

SCH OF III/2 – 27 – dokumentátorská činnost – kresby – sochy.

¹¹⁴ SCH OF III/2 – 18 – dokumentátorská činnost – kresby – Pošumaví, SCH III/3 – 2/1 – Dokumentátorská činnost - výzkumy – Klatovsko: 21 kreseb na volných listech z obcí Zelená Lhota a Zadní Hamry.

¹¹⁵ SCHEYBAL 1998b, 89.

¹¹⁶ Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond SCH OF III/3 – 2/8: 18 kreseb tužkou na volných listech s označením lokality, č. p. a přesnou datací od 18. 6. 1964 až 23. 6. 1964.

*velmi smutných okolností a já byl stále víc a více vtahován do úkolů spojených s muzejní prací.*¹¹⁷

V letech 1964 až 1965 dokumentoval povodí Ostravice. Záchranný výzkum v zátopové oblasti byl nazván Lidové stavby, bydlení, náradí, kresby a měřičská dokumentace. Spolupracoval s Ústavem pro etnografii a folkloristiku ČSAV s Josefem Vařekou a Ostravským muzeem, konkrétně Jitkou Noušovou.¹¹⁸ „*Hodně jsme se tehdy nachodili po svazích, navštěvovali zachované staré objekty na Grůních a různých lesních samotách. Velkým zážitkem pro nás byla chalupa Pod nebem v Klubové, kterou jsme začali podrobně dokumentovat a zaměřovat. Na tomto výzkumu jsme pokračovali i v létě příštího roku 1965. Byly to nejkrásnější společné cesty. Žeň z nich byla bohatá a po celé zimní měsíce jsme ji pak zpracovávali. Ale to už končila moje svoboda; v červnu 1965 jsem byl pozván do historického oddělení Severočeského muzea, kde jsem pak proti všemu očekávání setrval čtvrt století.*“¹¹⁹

V roce 1965 se Scheybal stal pracovníkem historického oddělení Severočeského muzea v Liberci. V terénním výzkumu pokračoval i nadále a ani tehdy se neomezoval pouze na severní Čechy. Cíleně se účastnil výzkumů i v jiných oblastech Čech, Moravy, Slezska a také Slovenska. Tyto výzkumy byly zaštitěny institucemi a v jejich souvislostech vznikaly publikace o lidové architektuře.

V roce 1965 dokumentoval společně s Josefem Vařekou Opavsko a Novojičínsko. Jednalo se kresby a měřičskou dokumentaci větrných mlýnů a jejich fragmentů pro Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.¹²⁰ „*Byl to nesmírně plodný výzkum; podařilo se nám podrobně zaměřit všechna patra zachovalého beraního větráku v Litultovicích – Cholticích. Bohužel jsem musel ukončit práci dřív, neboť jsem nastupoval do libereckého muzea.*“¹²¹

V letech 1968 až 1978 se zabýval společně s Janou Scheybalovou vlastním výzkumem Severních Čech. Jejich výzkum zahrnoval lidovou architekturu a lidové umění. V pozůstalosti manželů Scheybalových jsou k dohledání kresby, měřičská dokumentace a značně obsáhlý fotografický archiv. Kompletní fotografické negativy jsou uloženy v Severočeském muzeu v Liberci.¹²²

V roce 1968 pozval Josef Vařeka Scheybala na zájezd do českých vesnic v Chorvatsku. Tehdy Scheybal odmítnul. Jeli ovšem o rok později, tedy v říjnu 1969 a jejich výzkum pro Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV nazvali Slavonie. Vesnická zástavba a bydlení jugoslávských Čechů jako české menšiny v oblasti Daruvaru a Kaptolu,¹²³ kde se nacházely četné lidové stavby. V pozůstalosti je uložena Scheybalova kresebná a technická dokumentace. Dílem Scheybala jsou kresby a měřičská dokumentace. „*Usadili jsme se v Daruvaru, asi týden jsme putovali českými*

¹¹⁷ SCHEYBAL 1998b, 91.

¹¹⁸ Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond SCH OF III/3 – 2/6: 7 kreseb na volných listech s titulem na složce Údolí Ostravice, 2. července 1965, jedná se o kresby tužkou.

Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond SCH OF III/3 – 2/7: 8 kreseb tužkou na volných listech s titulem Údolí Ostravice, červenec 1964.

¹¹⁹ SCHEYBAL 1998b, 90.

¹²⁰ Scheybalova sbírka – archiv - osobní fond – dokumentátorská činnost - výzkumy – Opavsko SCH OF II/3 – 2/4: 24 kreseb tužkou ve složce s titulem Opavsko 1965, větrné mlýny, vždy označení lokality.

¹²¹ SCHEYBAL 1998b, 91.

¹²² Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond SCH OF III/1 – 1, dokumentátorská činnost – fotografie – lidová architektura – severní Čechy – Pojizeří. SCH OF III/1 – 2/14 – barevný inverzní film s fotografickou dokumentací lidové architektury a sochařství.

¹²³ Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond SCH OF III/3 – 4, dokumentátorská činnost výzkumy – Slavonie.

vesnicemi v jeho okolí, mluvili s tamními krajany, kteří právě slavili vinobraní, spojené s pálením rakije, jejíž vůně se táhla na míle daleko... Zachytili jsme tu zajímavé stavby, mezi nimiž mě nejvíce upoutal v kouzelné krajině nade vsí, pod rozlehlou horou Papukem, starodávný malý zádušní mlýnec turbinového typu. I ten se nám podařilo vyfotografovat, zaměřit a nakreslit z různých stran.¹²⁴

Poslední společný výzkum s Josefem Vařekou se uskutečnil v červnu roku 1970 pod názvem Strakonicko. Lidová architektura.¹²⁵ Scheybal opět prováděl kresby a měřičskou dokumentaci pro tento komplexní výzkum pro Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV. „Poslední společný výzkum se uskutečnil v červnu roku 1970. Tehdy se už stahovaly mraky: začaly různé aktivity, prověrky, skupinové pohovory, vyhazovy atd. jako nestraníci jsme to přežili, ale nervy nám to poznamenalo. Tenkrát v červnu jsme zajeli s větší skupinou spolupracovníků ÚEF na Strakonicko. Vzdor nepřízni počasí jsme pořídili dost materiálů.“¹²⁶

1971 – Podbořansko. Lidová zástavba – proměna vesnice. Kresby, měřičská dokumentace. Výzkum Severočeského muzea v Liberci.¹²⁷

V roce 1982 upřel svůj zájem na lidový kroj a odívání. Na základě výsledků své dokumentátorské práce připravil publikaci Lidový kroj v Podještědí.¹²⁸ Publikace je věnována památce profesora Pavla Krejčího (1917 – 1967), národopisného sběratele, který ve své knize Pojizerské a podještědské písně a tance uvedl i mnoho údajů o podještědském kroji.¹²⁹ Na základě malého množství trojrozměrných dokladů popsal vzhled a postupné změny podještědského kroje v době jeho vrcholného rozvoje a zanikání. Jedná se tedy o období 20. až 60. let 19. století. Ve své práci detailně popisuje jednotlivé části zejména kroje ženského v Podještědí, jako jsou košilka, sukně, zástěra, šněrovačka, půlka, kabátek, špenzr, šátek do ruky, úprava hlavy a punčochy a stěvice. „Sváteční oděv českodubského panství, jež nazýváme ještědským nebo podještědským krojem, lišil se jen velmi nepatrně od kroje turnovského. Jeho předností bylo hlavně to, že se uchoval ve své původnosti mnohem déle než svérázný venkovský oděv středního Pojizeří.“¹³⁰ Publikace je opatřena kresbami jednotlivých částí podještědského ženského kroje. Mužskému kroji je ovšem věnován jen stručný popis bez dokumentačních kreseb. „Na rozdíl od ženského kroje, který se zachoval v řadě vzácných dokladů ve sbírkách českodubského muzea, je vzhled původního mužského oděvu znám většinou jen ze starých vyobrazení a lakonických písemných údajů. Kroje na svatebním listu z roku 1836 jsou nakresleny velmi schematicky a působí trochu jako stejnokroje, šité ad hoc podle módních zvyklostí té doby. Přesto jsou na nich některé prvky, které se shodují se zprávami pamětníků tehdejšího odívání venkovských mužů.“¹³¹

Dokumentací výše uvedených oblastí získal materiály pro své srovnávací studie a vypracoval se v předního znalce lidové architektury. Své znalosti a zkušenosti využil v Encyklopedii lidové kultury autorů Václava Frolce a Josefa Vařeky, která vyšla v roce

¹²⁴ SCHEYBAL 1998b, 91.

¹²⁵ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv osobní fond – Lidová architektura SCH OF III/4 - 13/1 - 13/11 a SCH OF III/4 - 51.

¹²⁶ SCHEYBAL 1998b, 92.

¹²⁷ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – archiv – osobní fond – dokumentátorská činnost – fotografie – architektura – sochařství – Podbořansko SCH OF III/1 - 2/33 - 2/35.

¹²⁸ SCHEYBAL Josef Václav: Lidový kroj v Podještědí. Liberec 1982.

¹²⁹ KREJČÍ Pavel: Pojizerské a podještědské písně a tance. Liberec 1963.

¹³⁰ SCHEYBAL 1982, 9.

¹³¹ SCHEYBAL 1982, 25.

1983.¹³² „Kniha se pro mnohé stala přímo učebnicí a návodem pro studium tohoto oboru.“¹³³ Encyklopedie je považována za jeden z důležitých a systematicky budovaných pilířů oboru. Hlavně díky nejvyšší povolanosti a erudovanosti autorů. Řada hesel je doplněna názornými ilustračními kresbami z ruky Scheybala anebo půdorysnými plány, které samy o sobě představují výrazný oborový počín a zachycují tak v mnoha případech dnes již neexistující stavby.

V katalogu k výstavě Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně z roku 1985 Scheybal ve svém úvodním textu pod názvem O lidovém umění severovýchodních Čech a jeho ctitelích uvádí: „*Muzea severovýchodních Čech mají mimořádně bohaté národopisné fondy. Není náhodou, že v nich převládají artefakty lidového umění. Jsou v tomto kraji zvláště nápadné a bohaté, takže naši předchůdci věnovali hlavní pozornost právě jim. Nevyčerpatelné bohatství památek lidové architektury bylo zaměřováno a kresleno i fotografováno. Impuls vyšly z pera Jiráskova a ze štětce Prouskova našel mnoho následovníků, kteří jejich podmět zpracovávali po svém, s různou vytrvalostí a intenzitou. Výsledek je nesmírně rozsáhlý, i když dosud málo známý a málo zpracovaný.*“¹³⁴

Společně se svou manželkou vydal v roce 1985 knihu pro všechny milovníky lidového umění pod názvem *Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách. Příspěvek k etnografii severočeské vesnice a malého města v období Národního obrození*. V knize se věnují popisu severočeské krajiny, typům venkovských sídel a jejich vývoji. Velká část publikace je věnována kráse severočeské lidové architektury a mnohotvárnému a jedinečnému bohatství lidové kamenné plastiky převážně z pískovce. V úvodu této knihy se autoři zmiňují: „*Tato kniha je výsledkem dlouholeté cílevědomé práce, výsledkem čtyřiceti let soustavných objevných cest po severočeském venkově. Nevznikla by však bez pomoci řady informátorů a vlastivědných pracovníků... Na svých cestách po nádherné severočeské krajině jsme se setkali s povzbuzujícím pochopením u místních obyvatel, písmáků i kronikářů a našli jsme také nezištné informátory a přátele v kruzích umělců a vlastivědných pracovníků.*“¹³⁵ Toto svědčí o nesmírně pečlivé práci v terénu. Josef Václav a Jana Scheybalovi se vydávali mapovat památky každou volnou chvíli.

Jana Scheybalová se lidovým kamenictvím zabývala už při svých studiích na katedře etnografie a folkloristiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Ve své práci se věnuje literatuře spojené s oborem: „*Pro etnografu studujícího kamenictví je nezbytná znalost umělecko-historické literatury o barokním sochařství*“¹³⁶, doplňuje informace o knihách zabývajících se touto problematikou, protože barokní princip přebírá lidová tvorba. Už v textu diplomové práce uvádí Jana Scheybalová, že

---

¹³² FROLEC Václav/VAŘEKA Josef: Encyklopedie lidové architektury. Praha 1983. Ve spolupráci s Josefem Václavem Scheybalem - autorem kreseb a Jaroslavem Vajdišem – autor plánů.

¹³³ JAKOUBĚOVÁ Vladimíra: Josef Václav Scheybal. 31. 12. 1928 – 27. 9. 2001. Malíř, kreslíř, dokumentátor, sběratel. Katalog výstavy pořádané při příležitosti nedožitých 80. narozenin J. V. Scheybala. Turnov 2008. 5.

¹³⁴ SCHEYBAL Josef Václav: O lidovém umění severovýchodních Čech a jeho ctitelích in: Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně: Katalog výstavy, Jičín listopad 1985. Jičín 1985.

¹³⁵ SCHEYBAL Josef Václav/SCHEYBALOVÁ Jana: Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách. Příspěvek k etnografii severočeské vesnice a malého města v období Národního obrození. Liberec 1985. 16.

¹³⁶ SCHEYBALOVÁ Jana: Lidové kamenictví v oblasti horního Pojizeří (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 1969. 15.

nejideálnějším zdrojem informací je žijící řemeslník, lidový umělec nebo pamětník. Ale zmiňuje také důležité prameny, jako jsou písemné pozůstalosti a soudobé úřední prameny zejména pak církevní, kde sama uvádí farní kroniky, soupisy soch a křížů vedené původně na farních úřadech nebo zádušní knihy. V neposlední řadě uvádí obecní záznamy, kde obecní knihy uvádějí výlohy spojené s postavením a vysvěcením sochy zřízené nákladem obce. Badatel se také může opřít o soudobé prameny rodinné, jako jsou písmácké kroniky, zápisky v kalendářích a další.

Právě ve svém obsáhlém díle, které také v jisté podobě navazuje na diplomovou práci Jany Scheybalové, a rozšiřuje ji o další oblasti, v díle, na kterém Scheybalovi pracovali několik desítek let, uvádějí mnoho příkladů důkladné badatelské činnosti, s ohledem na výše citované druhy pramenů. Ale i tak badatel na ně navazující se ovšem může potýkat s komplikacemi při vyhledávání pramenů a literatury. V jejich pracích se následný badatel potýká s problémem, že jen těžko zjišťuje, odkud mnohdy i velmi konkrétní informace pocházejí. Zřejmě se jedná o jimi zmiňované informátory. V pozůstalosti manželů Scheybalových nalézáme nespočet přípravných a studijních materiálů ke každému jejich výzkumnému počínu, ale málokdy nalezneme původ někdy i velmi zásadních tvrzení. To pak následně může dalším badatelům přinášet problémy s citacemi. Manželé Scheybalovi byli ve svém oboru velmi uznávanými odborníky a byli známí i širší veřejnosti, dostávali proto mnoho dopisů od různých obyvatel vesnic a osad, kterými se zabývali, s jistě cennými informacemi ať už o obyvatelích nebo staveních i památkách, ovšem často tyto informace nelze podložit prameny nebo literaturou.

Pro budoucí badatele je ve Scheybalově sbírce velmi cenný archiv fotografií jednotlivých lokalit, kterými se Scheybal ve své dokumentátorské činnosti zabýval. Archiv je tříděn dle oblastí a konkrétních lokalit, takže bychom mohli uvést, že je velmi přehledný a i pro vyhledávání je nyní zpřístupněn v turnovském muzeu. I tam se dle lokalit dají jednoduše vyhledávat zajímavosti týkající se nejen lidové architektury, sochařství i ostatních památek, ale i krajiny a urbanismu.

Josef Václav Scheybal se zabýval národopisnou prací více než padesát let, za dobu svého odborného působení zpracoval komplexně lidové stavitelství severovýchodních Čech a zvláště Pojizeří. Díky jeho činnosti si nyní můžeme představit místa již dávno zmizelá či kompletně přestavěná.

Josef Václav Scheybal byl také zaníceným památkářem. Tuto úlohu plnil nejen jako pracovník v oblasti památkové péče, kdy přispěl k dokumentaci a záchraně mnoha uměleckých památek, zejména lidového stavitelství. Jeho přínos v této oblasti je i v tom, že společně se svou manželkou šířil osvětu mezi majiteli objektů lidové architektury na Jablonecku a Liberecku. Tento vliv se konkrétně projevil u majitelů cenných lidových staveb, kteří se i dnes Scheybalovými kresbami při opravách svých domů inspirovali a často právě Scheybalovy kresby vyhledávají.

Analýza dokumentátorské práce Josefa Václava Scheybala

Při zkoumání výše zmiňovaných lokalit upřednostňoval Scheybal kreslířskou dokumentaci, ve které beze sporu vynikal. Také rád fotografoval, o tom vypovídá jeho značně velký archiv fotofilmů a samotných fotografií. Při terénních výzkumech se s oblibou věnoval měření, kdy na svých kresbách zapisoval míry jednotlivých částí. Kreslení a následně národopisná kresba byla pro něj opravdovou vášní. Zachycoval sebemenší detaily, které ovšem podávaly důležité informace o celku. Jeho nespočetné

kresby vynikají téměř dokonalou popisností a detailností. Jeho kresby jsou hodnoceny mnohem více přínosně než fotografie.

I když Scheybal pravidelně studoval odbornou literaturu ke zkoumané problematice, nejvíce svého času věnovat práci v terénu. Kde kromě přesných kreseb vytvářel plány a celkové či detailní pohledy. Věnoval se měření a fotografování. Na jeho terénní práci je cenná také schopnost získávat co nejvíce informací od pamětníků a starousedlíků. O tomto jevu svědčí četná korespondence, jež obsahuje dopisy s mnoha informacemi, které mu lidé posílali jako uznávanému odborníkovi.

V obrazové příloze pod čísly 25., 26., 27., 39., 48., 51. uvádím jako příklad podrobné kresby. Při kresebné dokumentaci lidových staveb si Scheybal opravdu všiml všech detailů, jak ostatně je na uvedených příkladech vidět. Takovýchto kreseb na volných listech nebo ve skicákách nalezneme v jeho pozůstalosti na stovky. Značná část je již naskenována a volně přístupná badatelům v Muzeu Českého ráje v Turnově nebo k nahlédnutí ve Studovně Josefa Václava Scheybala.

Uvedené kresby v obrazové příloze jsou vždy označeny inventárním číslem, přičemž jsou ve většině součástí větších dokumentačních celků. Pod číslem 48.¹³⁷ se nachází kresba lidové architektury kolorovaná akvarelem, velmi oblíbenou Scheybalovou technikou.

Pod číslem 51. je uveden příklad detailního rozkreslení doláneckého portálu čp. 4. Na kresbě je patrné, že Scheybal zaznamenal všechny rozměry velmi přehledným způsobem.¹³⁸

Jako další příklad Scheybalových terénních prací jsem vybrala jeho rukopisné mapování a popisky obce Malá Skála a jejího nejbližšího okolí – hradu Vranov a blízké zříceniny hradu Frýdštejn. Jedná se ukázky v obrazové příloze číslo 28, 29, 30, 31, 32.¹³⁹ Na těchto skenech ze skicáku je patrná jeho pečlivá práce v terénu, která je pro něj asi nejpříznačnější. Své rukopisné poznámky pak následně přenášel do svých odborných výzkumů, které buď publikoval, nebo si jej jen zakládal pro svou potřebu nebo pro následné využití.

Pro demonstraci kresebné dokumentátorské práce Josefa Václava Scheybala jsem proto zvolila několik zástupců z řad kreseb z různých oblastí jeho zájmu. Tyto vyobrazení jsem umístila do obrazové přílohy této práce.

V obrazové příloze této práce se nacházejí pod čísly 33. až 37. ukázky Scheybalových dokumentátorských kreseb k lidovému kroji Podještědí.¹⁴⁰ Zde je zřejmá jeho preciznost a smysl pro jednotlivé detaily. Na druhém vyobrazení je naskenovaná stránka s doprovodným textem, kde se zaměřuje na jednotlivé části lidového oděvu, které poté dokumentuje na dalších vyobrazeních už i v kolorované podobě. Vyobrazení pocházejí ze Scheybalova přípravného materiálu, takže zde oproti finální verzi můžeme postrádat konkrétnější označení vyobrazených předmětů. Ve své publikaci Lidový kroj v Podještědí vydané v roce 1982¹⁴¹ se zabývá historií, porovnává kroj s lidovými oděvy z blízkého okolí a rozlišuje kroj mužský a ženský. Detailně v ní popisuje jednotlivé části ženského a mužského kroje. Výsledná studie je uceleným pohledem na lidový kroj, a to především i díky jeho jedinečné kresebné dokumentaci, kde se snoubí zkušenosti národopisce a talentovaného výtvarníka.

¹³⁷ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, osobní fond SCH OF III/2 – 25.

¹³⁸ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, osobní fond SCH OF III/10 – 20/1.

¹³⁹ Kresby jsou uloženy ve Scheybalově sbírce, v osobním fondu SCH OF III/10-55 ve složce s názvem Frýdštejn, Malá Skála, hrad Vranov – Skály.

¹⁴⁰ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – osobní fond – SCH OF III/2 – 14.

¹⁴¹ SCHEYBAL 1982.

Většina jeho kreseb je označena pouze lokalitou a datací, pokud považoval za důležité, uvedl ještě pár rukopisných poznámek, kde se případně mohla objevit jména nebo vztah vyobrazovaného ke konkrétním událostem. Když poté své kresby doprovodil odborným textem, vznikaly unikátní národopisné studie.

Další ukázkou jeho dokumentátorské práce jsou kresby božích muk pod číslem 38. Takovýchto vyobrazení s porovnáním božích muk nalezneme ve sbírce několik.¹⁴² Zde uvádím příklad božích muk z různých lokalit, u kreseb autor vždy připsal obec a dataci.

Dalším příkladem kresebné dokumentace z ruky Josefa Václava Scheybala je vyobrazení číslo 39. v obrazové příloze této práce. Jedná se o patrový dům venkovského typu běžný až do 19. století na Liberecku z Bílého Kostela. Jestliže Scheybal kreslil architekturu a její jednotlivé prvky, na svých dokumentacích uváděl vždy lokalitu a číslo popisné. Tuto kresbu realizoval v roce 1963, což je také zřejmé a dataci kresby společně s jeho vlastnoručním podpisem také nalezneme na všech národopisných kresbách. V levé horní části se nachází zajímavý prvek, který autora zaujal, a to detail boční stěny. Objevuje se zde také rukopisná poznámka popisující objekt. Kresba společně s dalšími následujícími v příloze představuje jen malou ukázkou jeho dokumentace zabývající se hrázděním a podstávkami.¹⁴³

Tato kresba je jednou ze stovek jí podobných. Scheybal v ní zachycuje ducha stavby a všímá si zajímavých detailů.

Další kresební zástupci dokumentace hrázdění a podstávek vyjadřují již ucelenější pohled na danou problematiku. Jedná se o vyobrazení číslo 40., které zobrazuje vývoj hrázdění a podstávek v oblasti mezi Lužickými a Jizerskými horami a je opatřeno podrobným popisem jednotlivých částí. Dále se zde nachází dokumentace patrového statku v Bílém kostele čp. 71 ve vyobrazení číslo 41., jež je vyvedená v daném měřítku včetně plánů přízemí a patra a vysvětlivek.¹⁴⁴ Součástí této dokumentace jsou i konkrétní příklady ve vyobrazení číslo 42., kde je zobrazeno hrázdění v Radovesicích a Rychnově.

Všechna výše uvedená vybraná vyobrazení pocházejí z dokumentace označené samotným autorem jako Mlýny – pily – hamry – podstávky - portály uložené ve Scheybalově sbírce pod inventárním číslem SCH OF III/2 – 23. Celá tato objemná složka obsahuje pět dalších podsložek. První z nich je věnována božím mukám, kde se objevují kresby tužkou. Druhá složka se zabývá vývojově typonosnými a podpěrnými vazbami v Libereckém kraji, obsahuje 16 listů kreseb a náčrtů půdorysů. V další podsložce se nacházejí kresby tužkou portálů z lokalit Varnsdorf, Rynoltice, Lanškroun, Chrastava, Kateřinky, Hodkovice nad Mohelkou, Doubrava. Kresby jsou popsány i v německém jazyce.

Tuto dokumentaci uvádím jako příklad i následného zpracování pozůstalosti ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově. Kresby jsou přehledně tematicky rozděleny do složek. Podsložka s názvem Sekerníci, mlýny, pily, hamry je součástí již zmiňované složky. Zde se nachází 15 dalších podsložek, které jsou evidovány následně:

1. Interiér v. č. - 4 kopie kreseb roubených stavení, typické maloroľnické stavení ze stredočeské pahorkatiny
2. Hamr - kresba datována 6. 2. 1986 - 6 listů A4 kopií fotografií a nákresů
3. Hrnčírna v. č. - kopie půdorysu

¹⁴² Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – osobní fond – SCH OF III/2 – 23.

¹⁴³ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – osobní fond SCH OF III/2 – 23 – 5.

¹⁴⁴ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově – osobní fond SCH OF III/2 – 23 – 5.

4. Mletí, Štěpán 1998 - obsahuje 7 listů nákresů a kreseb - Košťálov - mlýnský kámen, keltský mlýnek Hradiště, ruční mletí Keltů, datováno 20. 3. 1998
  5. Mlýn - obsahuje kresbu středověk, historie, kopii z knihy o Keltech
  6. Mlýnské sloupy - 8 kopii kreseb a fotografií, kresba s nadpisem Podpěrné sloupy stropů ve mlýnicích, datováno 1986
  7. Olejna - 3 kopie kreseb a fotografií, 2 kresby vodní olejna z Damašku, datováno 1986
  8. Pila - kresba staré pily, 1 kopie kresby a 1 kopie jiné kresby staré pily na Špičáku na Šumavě
  9. Pivovar - kresba a 2 kopie těžké kresby - sladovnický znak v graduálu z Lomnice nad Popelkou
  10. Sklářství - A4 textu, 18 kopií kreseb, originál kresby gotická sklářská pec, kolorovaná perokresba Turnov - Jičínská
  11. Větrný mlýn Borovnice - 9 kopií a fotografií kreseb
  12. kopie nákresu větrného mlýna - typ beraního větrného mlýna ze severní Moravy, vysvětlivky, 9 originálů kreseb tužkou, fotografie kreseb mlýna
  13. Stupárna - 3 kopie kreseb
  14. Vodní mlýn - 8 kopií kreseb a novinového článku "Zdobné prvky vodních mlýnů" z roku 1985
  15. Chrudim - vodárna - 2 originály kreseb, kopie kreseb, 4 barevné fotografie
- Poslední pátou částí dokumentace je složka s dalšími 44 podsložkami, zde se nacházejí kresby označené např. Přístěnné sloupky a dále pak již podle lokalit:
2. Zadní Hamry čp. 41, datováno 7. 9. 1963
  3. Horní Lomany
  4. Ašsko, datováno 1963
  5. Polná na Ašsku, datováno 1963
  6. Radovenice čp. 6, datováno 29. 5. 1964
  7. Radovenice čp. 6, datováno 30. 5. 1964
  8. Jiříkov čp. 17
- Josef Václav Scheybal ke svým dokumentátorským kresbám zpravidla připojoval své rukopisné poznámky, kterými ještě více doplňoval informace o znázorňovaných objektech.

6. Josef Václav Scheybal kreslíř

Josef Václav Scheybal patří k nejvýznamnějším představitelům české národopisné kresby. Za svůj život vytvořil obsáhlý a unikátní umělecký dokument zachycující památky lidového umění a architektury. Nakreslil mnoho dnes již zaniklých nebo zničených staveb. Jejich podobu dnes známe jen díky jeho dokumentační práci a kresebnému umu. Na místa se často i vracel a své kresby doplnil poznámkou o současném stavu vypočtené budovy.¹⁴⁵

Patně z obavy, že jeho realistické kreslířství bude odmítnuto jako výtvarný anachronismus, prezentoval ho jen málo a okrajově. Jeho krajinářské kresby byly považovány za doplněk národopisných kreseb, ačkoliv tvoří samostatnou, velmi svébytnou část jeho kreslířského díla. Až v posledních letech Scheybalova života se začaly tyto kresby objevovat jako výtvarný doprovod různých vlastivědně zaměřených publikací. Ale i tak byla stále zdůrazňována jejich dokumentární hodnota. Ovšem tato dokumentární poloha jeho krajinářských a přírodních kreseb je mnohdy překročena, neboť v nich dokázal vystihnout jedinečnost zobrazovaného místa. Tato Scheybalova schopnost se projevila zejména při zobrazování lesních interiérů. K jeho oblíbeným námětům patřily kmeny a kořeny stromů, horské potoky i skály a balvany.

Úlohou vědecké národopisné kresby se zabýval již na svých studiích na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v letech 1947 – 1952. Scheybal tehdy teoreticky zdůvodnil její opodstatněnost v období stále se zdokonalující se fotografie. Ale již tenkrát si uvědomoval, jaký je rozdíl mezi uměleckou kresbou a naopak kresbou vědeckou a s ní spojenou kresebnou rekonstrukcí. Právě vědeckou kresbu a kresebnou rekonstrukci považoval za nejdůležitější části dokumentačních činností moderní etnografie. Pro svou práci hledal zdroje především v realistické tradici české kresby a ilustrace 19. a 20. století. Zejména studoval malířské, grafické a ilustrační dílo Adolfa Kašpara, kterému v roce 1957 věnoval monografii.¹⁴⁶ Pokud ovšem hovoříme realistické tradici, Scheybalovo realistické zachycení předmětu nemá nic společného s fotografickým přepisem, ale jedná se o osobité vyjádření podstaty věci, dále jejího materiálu. Kresba také znázorňuje způsob zpracování i funkci a v neposlední řadě i sociální prostředí. Ve svých kresbách si Scheybal všiml všech konstrukčních prvků a každého detailu ve struktuře přírodního materiálu. I když se zaměřoval na detaily, jsou jeho kresby působivé i celkovou kompozicí, kde se snažil zachytit znázorňované věci ve svém přirozeném prostředí a jako nedílnou součást tohoto prostředí. To je ale hlavní faktor, v němž spočívá vysoká hodnota Scheybalovy vědecké národopisné kresby. V jeho díle se pojí výtvarné nadání a kreslířské umění s odbornými znalostmi. Scheybal nekreslí řemeslným způsobem, ale studijně. „...národopisná kresba je mu jednou z cest za poznáním.“¹⁴⁷

Národopisné kresby Josefa Václava Scheybala jsou dnes soustředěny především v Etnografickém ústavu České akademie věd v Praze a dále v Muzeu Českého ráje

¹⁴⁵ V jeho sbírce tak nalezneme na některých dokumentátorských kresbách uložených v osobním fondu – archivu například rukopisné poznámky k určitému domu s označením čísla popisného, kde si poznamenal zbořeno nebo vyhořeno a opatřil vše datací.

¹⁴⁶ SCHEYBAL Josef Václav: Adolf Kašpar - život a dílo. Praha 1957.

¹⁴⁷ VAŘEKA 1978 Josef Vařeka (ed.): Josef V. Scheybal Výstava národopisných kreseb. Katalog výstavy Severočeského muzea v Liberci, prosinec 1978 – leden 1979. Liberec 1978. 3

v Turnově, kde jsou součástí Scheybalovy sbírky, kam byly převedeny z rodinného archivu Scheybalových.

Jeho kresby jsou součástí muzejních expozic a výstav. Kresbami Josefa Václava Scheybala jsou opatřeny encyklopedie lidového umění, národopisné i místopisné publikace.¹⁴⁸

Scheybalovy kresby byly použity i pro přípravu mnoha kalendářů.¹⁴⁹

Téměř 250 reprodukcí kreseb Josefa Václava Scheybala ve velmi dobré kvalitě obsahuje již několikrát zmiňovaná publikace Jana Strnada Rodáci a osobnosti Jablonce nad Nisou : Josef Václav Scheybal : Kresby a akvarely z Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří z roku 2008.¹⁵⁰ Autor zde prezentuje Scheybalovy kresby krajiny a lidové architektury z výše uvedených lokalit, ale i jeho dokumentátorské kresby a další kresby skicákové.

Kvalitní prezentace kreseb je ke zhlédnutí ve Studovně Josefa Václava Scheybala v Kamenářském domě, který je součástí Muzea Českého ráje v Turnově. Zde jsou k dispozici digitalizované kresby z nejrůznějších Scheybalových výzkumů, ale i další kresby zachycující dojmy z krajiny, západu či východu slunce.

---

¹⁴⁸ BUCHNER Alexandr: Zaniklé dřevěné dechové nástroje 16. století. Sborník Národního muzea v Praze. Praha 1952. Použito 14 technických náskresů Josefa Václava Scheybala.

BUCHNER Alexandr: Hudební automaty. SNKLHU Praha. Praha 1959. Použito 18 pérovek podle kreseb Josefa Václava Scheybala.

VAŘEKA Josef: Staré domové typy na horním toku Ostravice in: Časopis Slováckého muzea XIV.

Opava 1965. 114-130. Použito 10 kreseb a plánů Josefa Václava Scheybala

Přehled ilustrací pro publikace:

Akrobati; Zázračná madona / [Autor:] Arbes Jakub ; K vyd. přípr., ediční pozn. a vysvětl. opatř. Anna Karasová ; Il. Josef V. Scheybal. 1. vyd. Praha : SNKLHU, 1960.

Jablonec nad Nisou a jeho okolí 2007 [grafika] / [kresby] Josef V. Scheybal ; [texty] Jana Scheybalová. Jablonec nad Nisou : Informační centrum, 2006. Kalendář.

Josef V. Scheybal : národopisné kresby / [text Josef Vařeka : katalog výstavy, Severočeské muzeum v Liberci 1978]. Liberec : Severočeské muzeum : Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1978.

Josef Václav Scheybal: ilustrace : [katalog výstavy]. V Jablonci nad Nisou : Městská galerie MY, 2003.

Klíč od domova : Lidové stavby východních Čech / Luděk Štěpán ; Josef Vařeka ; Úvod Jiří Škabrada ; Kresby Josef Scheybal. 1. vyd. Hradec Králové : Kruh ; Praha : Československá obchodní banka, 1991.

Kraj kolem Jizery / Scheybalová Jana, Scheybal. Josef V. 2. vyd. Jablonec nad Nisou : Jakoubě , 1996.

Krajem skla a bižuterie / Scheybalová Jana, Scheybal. Josef V. Vyd. 1. Železný Brod : Jakoubě , 1998.

Lidová architektura / Václav Frolec, Josef Vařeka ; slov. etnografická část Štefan Mruškovič ; kresby Josef Scheybal ; plány Jaroslav Vajdiš. 1. vyd. Praha Bratislava : SNTL : Alfa, 1983.

Lidová architektura: encyklopedie [2., přeprac. vyd.] / Josef Vařeka, Václav Frolec ; připravil Josef Vařeka ; kresby Josef V. Scheybal. 2., přeprac. vyd., V nakl. Grada 1. vyd. Praha : Grada , 2007.

Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně : Katalog výstavy, Jičín listopad 1985 / [Text] Mirjam Moravcová ; J. V. Scheybal ; Il. a graf. úprava J. V. Scheybal. Jičín : Okr. Muzeum 1985.

Podstávkový dům v Čechách / Vařeka, Josef, Scheybal, Josef V. [S.l.] : Donum , 1992.

Stezky dědictví- [grafika] = The Paths of Heritage- = Stege des Erbes- : A.D.2001 [měsíční kalendář] / kresby Josef V. Scheybal. Jablonec nad Nisou : Marcela Poloprudská, [2000]

Větrné mlýny na Moravě a ve Slezsku / Josef Vařeka, Kresby [a] obálka Josef Scheybal. 2. vyd. Uherské Hradiště : Slovácké muzeum, 1982.

Národopisné kresby / Josef Václav Scheybal, Josef Vařeka. -- 1. vyd. -- Jablonec nad Nisou : Donium, 1995.

Národopisné kresby Josefa V. Scheybala : ke stému výročí Národopisné výstavy Československé v Praze 1895 / Josef Václav Scheybal, Jana Scheybalová. -- V Jablonci nad Nisou : J. Scheybalová, 1995.

¹⁴⁹ Kalendáře s kresbami Josefa Václava Scheybala: Stezky dědictví na rok 2001, Z odkazu předků na rok 2002, ... a ty mlýny klaply klap na rok 2003 – jedná se o kalendáře, kdy v každém bylo použito 24 akvarelů a kreseb.

¹⁵⁰ STRNAD 2008.

Digitalizování kreseb tohoto významného kreslíře – dokumentátora probíhá také průběžně při zpracovávání jeho pozůstalosti v turnovském muzeu. K lednu 2014 bylo zdigitalizováno více jak 4000 Scheybalových kreseb.

Ilustrátor

Josef Václav od dětství toužil ilustrovat dětské knížky. Místo tradičních dětských výtvorů pro rodiče, vytvářel malý Josef Václav své vlastní knihy, které sám psal i ilustroval. Již jako patnáctiletý napsal a ilustroval pověst Loutkář,¹⁵¹ kterou věnoval své matce k narozeninám. Na jaře roku 1945 nakreslil desítky obrázků k pověsti O vodníkovi.¹⁵² Na podzim téhož roku opsal a mnoha kresbami doplnil dílo Viktora Dyka Švejdy navarovského sláva a pád.¹⁵³ Přípravoval také Krále Lávrů K. H. Borovského.¹⁵⁴

Vztah ke knižním ilustracím byl u Scheybala pevně zakořeněn díky otcově systematické péči již od útlého dětství, kdy se seznamoval s knihami českých i německých autorů, z nichž si velice oblíbil ty, které ilustrovali Adolf Kašpar, Josef Wenig¹⁵⁵, Ludwig Richter¹⁵⁶ nebo Wilhelm Busch¹⁵⁷. Tehdy malý Josef Václav obkresloval obrázky a zkoušel vytvářet své vlastní ilustrace.

Při vysokoškolských studiích se seznámil s vedením a výtvarnými redaktory nakladatelství Melantrich. Od roku 1953 s tímto podnikem spolupracoval. Ilustroval tři publikace. Obrázky v knížce Emanuela Šlechty Indiáni v pueblech překvapily odbornou veřejnost dokonalým vyjádřením indiánského způsobu života.

V roce 1960 se Josef Václav nesnažil ideově zapojit, naopak se plně věnoval přípravě ilustrování spisů Karoliny Světlé. Objížděl Podještědí, v místním muzeu rozkresloval krojové součástky, zpovídal nejstarší obyvatele vesnic, v chalupách kreslil vybavení jako stoly, židle, zemědělské nářadí. Namísto plánovaného souborného díla, k němuž byl původně Scheybal vyzván, byl vydán pouze Ještěd Karoliny Světlé¹⁵⁸ od Josefa Špičáka, k němuž Scheybal kreslil obálku, návrh na vazbu a mapku lokalit, v nichž se dílo Karoliny Světlé odehrává.

Všechny pokusy získat zadání na ilustraci českých knih s historickou nebo národopisnou tematikou nedopadly a Josef Václav tuto situaci nesl velmi těžce.¹⁵⁹ Vrátil se tedy ke své dokumentační a vědecké práci.

Samostatnou kapitolou Scheybalova uměleckého díla jsou jeho volné krajinářské kresby. Plenérovou tvorbou, která v případě Scheybala vzešla z české realistické tradice, se zabýval více jak čtyři desítky let. Po celý život toužil se věnovat volné výtvarné tvorbě a ještě v roce 1995 si poznamenal během jedné své kreslířské toulky:

---

¹⁵¹ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH OF III/4 – 146, složka obsahuje původní text, dále přepracovaný rukopis, obrázky v podobě náčrtů k ilustracím k pověsti, kresby tuží a tužkou, mnohdy kolorované.

¹⁵² Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond – publikační činnost – povídky – pověsti SCH OF III/4 – 149.

¹⁵³ Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond – publikační činnost – Švejdy Navarovského sláva a pád SCH OF III/4 – 148 – složka obsahuje opis originálu pořízený v roce 1945, čistopisy strojopisu a 24 volných listů s náčrtky ilustrací ke hře, jedná se o kresbu tuží, tužkou, perem, mnohdy kolorováno.

¹⁵⁴ Informace manželky Jany Scheybalové v životopise manžela v archivu - osobním fondu E – D 71.

¹⁵⁵ Josef Wenig (1885 – 1939), český malíř, ilustrátor, jevištní a kostýmní výtvarník.

¹⁵⁶ Ludwig Richter (1803 – 1884), německý ilustrátor, malíř a grafik.

¹⁵⁷ Wilhelm Busch (1832-1903), německý básník, ilustrátor a malíř.

¹⁵⁸ ŠPIČÁK Josef: Ještěd Karoliny Světlé: Karolína Světlá v dopisech o ještědských horách a jejich lidu. Liberec 1958.

¹⁵⁹ Informace Jany Scheybalové, manželky Josefa Václava Scheybala v několika životopisech svého manžela uložených v osobním fondu Scheybalovy sbírky v Muzeu Českého ráje v Turnově.

„Uvažuji, mám-li toho dokumentování nechat a pustit se do volné kresby a malby. Snad bych to na stará kolena ještě měl zkusit!? V každém případě se musím vrátit k barvě.“¹⁶⁰

Josef Václav Scheybal realizoval své samostatné výstavy kreseb a akvarelů, další výstavy se konaly po jeho smrti ve spolupráci s jeho manželkou. Poslední se konaly i po smrti Jany Scheybalové v Turnově a v Jablonci nad Nisou.

V 50. letech se konaly dvě výstavy Scheybalových kreseb. V roce 1956 Národopisné akvarely J. V. Scheybala v Národopisném oddělení Národního muzea v Praze. V roce 1959 Národopisné zajímavosti z Pojizeří. Lidová architektura a plastika v Okresním vlastivědném muzeu Turnov. V 60. letech připravil Scheybal výstavu Národopisné kresby z Jablonecka a Železnobrodská, pro Městské divadlo v Jablonci nad Nisou v roce 1965. Až v roce 1978 se konala další výstava pod názvem Josef V. Scheybal. Národopisné kresby v Severočeském muzeu v Liberci. Spolupořadatelem výstavy byl Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV¹⁶¹. V úvodním textu katalogu výstavy kreseb a akvarelů uvádí Josef Vařeka, tehdejší vedoucí Oddělení národního obrození Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze, následující: „Scheybalovy vědecké národopisné kresby mají i hodnoty umělecké. Ačkoliv nebyl odborně školen, dosáhl – jak již v roce 1956 postřehl S. F. Svoboda – pod šťastným vedením otcovým, svým vlastním pilným a soustavným teoretickým studiem i dlouholetým přátelským a pracovním stykem s malířem Karlem Vikem obdivuhodné jistoty a jemnosti malířské a kreslířské techniky, pevné výtvarné formy a dopracoval se i svého osobitého výrazu.“¹⁶²

O rok později, tedy 1979, proběhla výstava Josef V. Scheybal. Lidové umění horního Pojizeří ve výstavní síni Městského národního výboru v Železném Brodě. Pořadatelem akce bylo Národopisné muzeum horního Pojizeří v Železném Brodě. V stejném roce se konala výstava i v Českém Dubu pod názvem Josef V. Scheybal. Podještědí Karolíny Světlé. Akvarely, kresby, ilustrace v Podještědském muzeu Karolíny Světlé v Českém Dubu.

Svůj širší záběr dokumentovaných lokalit prezentoval na výstavě v roce 1980 Josef V. Scheybal. Národopisné kresby z Čech, Moravy a Slovenska v Národopisném muzeu v Třebízi za spolupořadatelství Vlastivědného muzea Slaný. V témže roce se ještě výstavně vrátil do Českého ráje, kde proběhla výstava Josef V. Scheybal. Z Českého ráje. Národopis – památky – příroda ve výstavní síni zámku ve Starých Hradech.

V roce 1981 uspořádal svou výstavu Josef V. Scheybal. Národopisné kresby. Čechy – Morava – Slezsko – Slavonie pro Okresní vlastivědné muzeum v Ústí nad Labem.¹⁶³

Následovaly další výstavní počiny, jejichž výčet uvádím ve zkrácené podobě. Jedná se převážně o představení četných národopisných kreseb veřejnosti.

V následujících letech probíhaly další výstavy:

1982 – Lidová architektura a plastika a jejich ochrana. Akvarely a kresby Josefa V. Scheybala, výstavní síň MNV v Malé Skále. Spolupořadatel Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV

1985 – Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala, Okresní muzeum v Jičíně, spolupořadatel Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV¹⁶⁴.

¹⁶⁰ STRNAD 2008, 13.

¹⁶¹ VAŘEKA Josef: Josef V. Scheybal Výstava národopisných kreseb. Katalog výstavy Severočeského muzea v Liberci, prosinec 1978 – leden 1979. Liberec 1978.

¹⁶² VAŘEKA 1978, 3.

¹⁶³ Dokumentace k výstavě je evidována ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově pod inventárním číslem SCH OF III/8 – 83, včetně plakátu a novinových článků týkajících se výstavy.

¹⁶⁴ SCHEYBAL Josef Václav: O lidovém umění severovýchodních Čech a jeho ctitelích in: Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně. Katalog výstavy v Okresním muzeu v Jičíně, listopad 1985. Jičín 1985.

1988 – Josef Václav Scheybal. Národopisné studie ze severovýchodních Čech. Kresby z let 1948 – 1988, Severočeské muzeum v Liberci

1990 – Josef V. Scheybal. Akvarely a kresby z pojizerské vesnice, výstavní síň na hradě Valdštejn u Turnova

1990 – Josef V. Scheybal a národopisná kresba, Muzeum lidových staveb v Kouřimi, pořadatel Regionální muzeum Kolín

1990 – Výstava národopisných kreseb J. V. Scheybala z Českého ráje a Podkrkonoší, Památník Zapadlých vlastenců v Pasekách nad Jizerou, spoluřadatel Správa Krkonošského národního parku

1990 – Lidová architektura Pojizeří v kresbách PhDr. J. V. Scheybala a fotografiích L. Šourka, Okresní muzeum Českého ráje v Turnově

1993 – Esposizione grafica, designo / Ausstellung Grafik, Zeichnungen. J. Švihla aj. Scheybal. Seis.

1993 – Lidové stavby v Čechách, na Moravě a na Slovensku v kresbách Josefa V. Scheybala.

Výstavní síň zámečku ve Svobodných Hamrech u Hlinska, pořadatel Památkový ústav v Pardubicích.

1998 – Josef Václav Scheybal. Kresby, Okresní muzeum Českého ráje v Turnově

1999 – Josef V. Scheybal. Národopisné kresby, Okresní muzeum a galerie v Jičíně.

1999 – Josef V. Scheybal. Kresby z národopisných výzkumů, Městské muzeum v Hořicích

2000 - Josef V. Scheybal. Národopisné kresby, Hrad Valdštejn u Turnova¹⁶⁵

2000 – Josef V. Scheybal. Půvabné maličkosti. Drobné památky a detaily lidového kamenického a tesařského umění v Českém ráji, Šolcův statek v Sobotce¹⁶⁶

2001 – Josef V. Scheybal. Z toulek krajem Zapadlých vlastenců, Památník Zapadlých vlastenců v Pasekách nad Jizerou

2003 – Josef Václav Scheybal. Ilustrace a kresby, Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou¹⁶⁷

2005 – Josef Václav Scheybal. ...kresby z cest do Hejnic, výstavní síň Mezinárodního centra duchovní obnovy v Hejnicích, pořadatel Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou.

2006 – Josef Václav Scheybal. Kresby z Jablonecka a Jizerských hor, Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou

2008 – Josef Václav Scheybal. Malíř, kreslíř, dokumentátor a sběratel, Muzeum Českého ráje v Turnově.¹⁶⁸

2008 – Josef Václav Scheybal. Kresby, Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Dokumentace k výstavě je evidována ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově pod inventárním číslem SCH OF III/8 – 95, včetně plakátu a novinových článků týkajících se výstavy a korespondence s výstavou spojené.

¹⁶⁶ Dokumentace k výstavě je evidována ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově pod inventárním číslem SCH OF III/8 – 96, včetně pozvánky, plakátu a novinových článků týkajících se výstavy.

¹⁶⁷ Dokumentace k výstavě k 75. narozeninám J. V. Scheybala je evidována ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově pod inventárním číslem SCH OF III/8 – 57, včetně zahajovacího proslovu Jany Scheybalové.

¹⁶⁸ K výstavě kreseb vydán katalog JAKOUBĚOVÁ Vladimíra: Josef Václav Scheybal. 31. 12. 1928 – 27. 9. 2001. Malíř, kreslíř, dokumentátor, sběratel. Katalog výstavy pořádané při příležitosti nedožitých 80. narozenin J. V. Scheybala. Turnov 2008.

¹⁶⁹ K výstavě vydána publikace STRNAD Jan: Rodáci a osobnosti Jablonce nad Nisou: kresby a akvarely z Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří. Jablonec nad Nisou 2008.

Scheybalovy monografie

Jako vystudovaný historik umění se Josef Václav Scheybal zabýval regionálními umělci. Zajímali ho především autoři krajinomaleb se vztahem k regionu severovýchodních Čech, ale také ilustrátoři. Těmto malířům věnoval své monografie.

Již ve svých výtvarných začátcích se zabýval dílem svých předchůdců. Ke stému výročí narození malíře Jana Prouška přednesl na vzpomínkovém večeru svou studii nazvanou *Národopisné dílo Jana Prouška*.¹⁷⁰ Zde turnovského malíře označuje jako objevitele lidové architektury v Pojizeří. Podle Scheybala se Proušek nejvíce zasloužil o národopisnou propagaci svého rodného kraje. O Prouškově práci píše jako o pokrokové a průkopnické. Scheybal ale ve své stati vznáší i soudy ohledně vývoje architektury a náhledu na ni: „*Proušek si tehdy ovšem neujasn timer, že budoucnost nenáleží architektuře dřevěné, ale zděné, a že úhledné motivy, přejaté z roubených lidových staveb, mohly v nejlepším figurovat jen na bezvýznamných dřevěných doplňcích, hlavně štitech, balkonech a verandách. Kdyby byl studoval s větším zájmem okolní zděnou architekturu, její ladné, přitom úsporné členění a její vyvážený dekor kamenický i štukový, byl by v té době měl možná větší úspěch, neboť by byl propagoval věc možnou a poměrně snadno uskutečnitelnou.*“¹⁷¹ Jan Proušek byl opravdu jeden z průkopníků dokumentátorské kresby a bezpochyby osobou, kterou se mohl Scheybal inspirovat a ve svém díle z něj vycházet.

Adolf Kašpar (1877 – 1934)

Velký obdiv choval Scheybal k Adolfu Kašparovi a jeho ilustrátorským schopnostem.¹⁷² I když Kašpar byl také výborným akvarelistou. Jeho akvarely ukazují severní Moravu, Rusavu, Slovensko, Dubrovnik. A byl také grafikem, vytvářel jemné listy, lepty, litografie a linořezy. Na Kašparovo umění zachytit podobu české krajiny a českých měst se snažil navazovat i při své dokumentátorské práci. V roce 1957 připravil k vydání monografii *Adolf Kašpar. K nedožitým 80. narozeninám malíře*.¹⁷³

Ve své knize *Východní Čechy v kresbách Adolfa Kašpara* se Scheybal věnuje ilustracím Kašpara pro knihy Boženy Němcové, Aloise Jiráska a Karla Václava Raisa. „*Pro Kašparovu ilustrační práci je příznačné, jak úzkostlivě hledal ke každému dílu jiný výtvarný projev. Nespokojil se, jako většina jeho současníků, jednou nebo dvěma dobře naučenými technikami, ale střídal a odměňoval svůj styl i v hranicích jediné z nich. To*

---

¹⁷⁰ SCHEYBAL Josef Václav: *Národopisné dílo Jana Prouška*. K stému výročí jeho narození 12. II. 1857 – 2. VII. 1914 in: *Od Ještěda k Troskám*. Roč. 4 (20), č. 1 1997. 5-18.

Přípravné a studijní materiály nejen k malíři Prouškovi se nacházejí ve Scheybalově sbírce – archiv – osobní fond SCH OF III/4 – 92, publikační činnost – Proušek, Vik, Kinský, Jungmann, původně z let 1953 – 1971.

¹⁷¹ SCHEYBAL 1997, 16.

¹⁷² Adolf Kašpar ilustroval *Nerudovy Romance štedrovečerní, Kam s ním?, Z letních vzpomínek; Jiráskovu Filosofovskou historii, Temno, F. L. Věka, kroniku U nás, Raisovy Zapadlé vlastence a Západ, Wintrova Mistra Kampana, bibliofilské vydání Komenského Kšaftu umírající matky Jednoty Bratrské*.

¹⁷³ SCHEYBAL Josef Václav: *Adolf Kašpar - život a dílo*. Praha 1957.

Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH OF III/4 – 17: ve složce se nacházejí přípravné materiály k monografii o Adolfu Kašparovi, rukopisné a strojopisné texty k jednotlivým kapitolám publikace.

*je patrné zvláště na jeho akvarelech k Raisovým spisům, majícím takřka v každé knize jinou vůni.*¹⁷⁴

Scheybal připisoval Kašparovi velký umělecký přínos právě díky jeho pobytům na místech, na kterých se odehrával děj ilustrovaných knih. Právě proto nese jeho kniha v názvu východní Čechy, oblast společnou pro děje knih výše zmiňovaných autorů. Nejprve se zmiňuje o Babičce Boženy Němcové, na jejíž vrub uvádí: *„Bezprostřednost styku s dějišti oblíbených literárních děl má podnes zvláštní kouzlo nejen pro umělce, ale i pro laiky... Kašpar pochopil tento významný inspirační zdroj a jako jeden z prvních jej vydatně vykořistil. Vždyť na jeho ilustracích má topograficky věrné prostředí krajinné i architektonické velmi významný podíl a převažuje leckde nad částí figurální, která tu a tam klesá na pouhou stafáž nebo mizí docela.*¹⁷⁵

V umělecké sbírce Josefa Václava Scheybala se nacházejí díla Adolfa Kašpara, převážně se jedná o kresby tužkou a lepty z let 1901 až 1909.¹⁷⁶

Miloš Votrubec (1881 – 1930)

V roce 1964 vyšly Scheybalovi dvě umělecké monografie již výše zmiňovaná publikace Východní Čechy v kresbách Adolfa Kašpara a dále Miloš Votrubec.¹⁷⁷

Miloš Votrubec patří mezi malíře 20. století, kteří působili v oblasti Českého ráje. Scheybal se snažil o to, aby dílo tohoto pozoruhodného umělce vešlo ve větší známost. V šedesátých letech minulého století kromě monografie uspořádal také výstavu jeho obrazů v Krajské galerii v Liberci. Scheybal k této příležitosti sestavil katalog. Výstava byla uspořádána k třicátému výročí umělcovy předčasné smrti.¹⁷⁸ V Katalogu hodnotí Votrubce jako nejnadanějšího malíře zobrazujícího krásy Českého ráje, staví ho po bok dvou významných portrétistů pojizerské krajiny malíře Františka Kavána a grafika Karla Vika. Označuje ho za malíře básníka – lyrika. Jak v katalogu, tak i v textu monografie o Miloši Votrubcovi se Scheybal zaměřuje na filozofické pojetí Votrubcova díla. Umělece líčí jako vzdělaného, sečtělého a bystrého malíře.

V následné monografii věnované Miloši Votrubcovi, která vyšla o čtyři roky později, se Scheybal zabývá i Votrubcovými předchůdci z řad romantiků. Líčí zde jeho rodinné zázemí, dětství i školní výsledky. Následuje malířův umělecký vývoj. V předmluvě publikace Scheybal hodnotí Votrubce jako významného představitele novodobé krajinářské malby na Turnovsku. Uvádí, že jeho obrazy se nacházejí v soukromých sbírkách a veřejnosti byly zpřístupněny jen na dvou větších výstavách v letech 1931 a 1960. Sám Scheybal řadí Votrubcovo dílo k tomu nejlepšímu, co bylo v severních Čechách namalováno. U Votrubce také objevuje vynikající krajinářský cit a překvapující barevnou hloubku. *„Jeho slunné dílo, dýšící neuhasínající láskou k rodné přírodě, vznikalo na pokraji tělesného i duševního strádání, pod tlakem nikdy nepřekonaného hmotného nedostatku. Miloš Votrubec, jemuž rozumělo jen málo intimních přátel, byl nadán hlubokou přemýšlivou povahou, spalovanou nekonečnými úvahami o podstatě a smyslu lidského života. Na rubu jeho bohaté a citlivé duše, tíhnoucí spíše k životnímu optimismu, skrývaly se hořké pochybnosti samotářského filosofa, člověka sužovaného chorobami, nedostatkem a nepochopením, zlomeného*

¹⁷⁴ SCHEYBAL Josef Václav: Východní Čechy v kresbách Adolfa Kašpara. Havlíčkův Brod 1964. 73.

¹⁷⁵ SCHEYBAL 1964a, 18.

¹⁷⁶ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, evidence SCH U1: SCH U 54 – SCH U 59.

¹⁷⁷ SCHEYBAL Josef Václav: Miloš Votrubec. Liberec 1964.

¹⁷⁸ SCHEYBAL Josef Václav: Miloš Votrubec 1881 – 1930. Katalog výstavy obrazů a kreseb uspořádaná k třicátému výročí umělcovy smrti Krajskou galerií v Liberci. Liberec 1960.

válkou a unaveného lidskou zlobou.“¹⁷⁹ V obrazové příloze publikace se nachází výběr Votrubicových děl, který podle autora dokládá, že Miloš Votrubec byl jeden z nejnadanějších a také nejvnímavějších malířů svého kraje.

V rozhovoru uveřejněném v týdeníku Rozvoj v roce 1965 na otázku autora Harvana co ho přivedlo právě k tématu díla Miloše Votrubce, Scheybal uvedl: „*Votrubicovy drobné krajinářské obrázky z okolí Turnova jsem vídal ve zdejších rodinách už před mnoha lety a byl jsem jimi okouzlen. Zajímala mě proto i osobnost jejich tvůrce a časem vznikla myšlenka napsat o tomto zajímavém a nadprůměrně nadaném umělci knižní studii. Příмым podnětem k ní byla rozsáhlá výstava Votrubicova díla, kterou před pěti lety uspořádala liberecká krajská galerie v pokojích hruborohozeckého zámku.*“¹⁸⁰

Ve Scheybalově sbírce v turnovském muzeu se nacházejí dva jeho obrazy. Olejomalba na lepence Venkovská chalupa mezi stromy¹⁸¹ je datována 1920 a Venkovská chalupa v předjarní krajině¹⁸², tento obraz ovšem není signován umělcem.

V pozůstalosti Josefa Václava Scheybala se nachází poměrně rozsáhlá složka s přípravnými materiály pro vydání monografie o Miloši Votrubicovi.¹⁸³

Max Švabinský (1873 – 1962)

V jedné ze svých posledních prací se Josef Václav Scheybal vrátil k počátkům své odborné činnosti. S ohlasem na svá předchozí díla věnovaná Adolfu Kašparovi připravil studii Švabinského dřevorytu svatý Jan Křtitel.¹⁸⁴ Toto poutavé Scheybalovo vyprávění z roku 1998 doplňují reprodukce Švabinského dřevorytu Sv. Jana Křtitele. Ve své studii sledoval Scheybal důvody vzniku, postup prací a jednotlivé verze tohoto díla. Max Švabinský se při práci inspiroval svými opakovanými pobyty v Českém ráji, konkrétně ve Skokovech. Scheybal zdokumentoval několik let malířova života, během kterých se na vytvoření dřevorytu připravoval.

Dílo Maxe Švabinského obdivoval Scheybal již padesátých letech, když spolupracoval při výzkumech s Národopisným ústavem Slovenskej akadémie vied. Kreslil tehdy v Žakarovcích a v Horehroní. „*Viděl jsem kraj, který si mě podmanil. A nebyla to jenom lidová architektura a tradiční řemeslná výroba, jež mě uchvátily. Stejně jsem byl okouzlen přírodou Nízkých Tater, kterou předtím zobrazil mistrovskými kresbami Max Švabinský, a to v letech 1931 – 1938, kdy zajížděl každé prázdniny do Pohorelské Maši.*“¹⁸⁵

Ve Scheybalově sbírce se nacházejí četné informace k tématu Švabinského svatého Jana Křtitele, z let 1998 a 1999 jsou zde recenze, pozvánky a novinové články o vydání publikace. Publikace má 24 stran a je zařazená do Knihovničky Českého ráje - Svazek 13.

---

¹⁷⁹ SCHEYBAL1964b, 9.

¹⁸⁰ HARVAN Vlastimil: Knihy, které vykreslují náš kraj in: Rozvoj, týdeník pracujících Semilská, Ročník XIV., č. 18, 8. 5. 1965.

¹⁸¹ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, evidence SCH U 510.

¹⁸² Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, evidence SCH U 511.

¹⁸³ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH OF III/4 – 46 – publikační činnost Josefa Václava Scheybala – monografie Miloš Votrubec: složka obsahuje katalog výstavy Miloš Votrubec z roku 1960, dále novinové články se zprávami o vydání monografie, děkovné dopisy za vydání monografie.

¹⁸⁴ SCHEYBAL Josef Václav: Švabinského Svatý Jan Křtitel. Sobotka 1998.

¹⁸⁵ SCHEYBAL 1998b, 89.

Výstavní katalogy

Vedle výše uvedených monografií připravil Josef Václav Scheybal katalogy pro výstavy pořádané hlavně v Severočeském muzeu v Liberci. V roce 1958 vydalo liberecké muzeum výstavní katalog Karel Vik, zasloužilý umělec. Dalším výstavním počinem byl Miloš Votrubec, jehož katalog byl vydán v Liberci v roce 1960. O čtyři roky později vyšla pak výše zmiňovaná monografie věnovaná tomuto regionálnímu umělci.

Scheybal připravil Katalog uměleckých plakátů z období 1890-1915 ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci, jenž byl vydán v roce 1966.¹⁸⁶ Po dvanácti letech od vydání monografie o Adolfu Kašparovi připravil Scheybal výstavní katalog Adolf Kašpar Boženě Němcové pro Muzeum Boženy Němcové v České Skalici.¹⁸⁷ V roce 1976 vyšel ještě další Scheybalův katalog Ladislav Zákoucký. Kresby z náčrtníků a grafika pro Oblastní galerie v Liberci.¹⁸⁸ Svůj poslední výstavní katalog zpracovával pro Městské muzeum v Blatné, jednalo se o Jaroslava Švihlu. Kresby, grafika, obrazy. Vydán byl v roce 1984.¹⁸⁹

---

¹⁸⁶ SCHEYBAL Josef Václav: Katalog uměleckých plakátů z období 1890-1915 ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci. Liberec 1966.

¹⁸⁷ SCHEYBAL Josef Václav: Adolf Kašpar Boženě Němcové. Česká Skalice 1976.

¹⁸⁸ SCHEYBAL Josef Václav: Ladislav Zákoucký : Kresby z náčrtníků a grafika. Katalog výstavy v Oblastní galerii Liberec, listopad-prosinec 1976. Liberec 1976.

¹⁸⁹ SCHEYBAL Josef Václav: Jaroslav Švihla : Kresby, grafika, obrazy. Katalog výstavy Městského muzea v Blatné, červenec - srpen 1984. Blatná 1984.

7. Josef Václav Scheybal sběratel

Pokud se zabýváme Josefem Václavem Scheybalem jako sběratelem, což jistě neodmyslitelně patří k jednomu z hlavních rysů jeho osobnosti, měli bychom k osobnosti syna přidat i sběratelské dílo jeho otce. Sbíрку založil Josef Scheybal starší¹⁹⁰, starožitník a amatérský historik v meziválečném období, a podařilo se mu do ní získat unikátní soubory grafiky, archiválií a starých tisků, historický nábytek, obrazy a artefakty lidového umění.¹⁹¹

Josef Scheybal starší daroval ve 40. a 50. letech 20. století především knihy a muzejní předměty ze své soukromé sbírky různým institucím. V pozůstalosti rodiny Scheybalovy se nacházejí potvrzení o přijetí darů do Musea Aloise Jiráska v Praze, Obecní knihovny ve Čtveríně, Severočeského muzea v Liberci a další.¹⁹²

Během svých životů nashromáždili Josef Scheybal starší a Josef Václav Scheybal obrovské množství historických sbírek. Část z nich koncipovali už od počátku jako ucelené sbírky, zbývající část pak vznikla z různých materiálů potřebných k jejich odborné práci.

Sbíрку dále pilně a systematicky rozšiřovali Josef Václav Scheybal s manželkou Janou, obohatili ji o nové žánry, například český filmový plakát nebo obaly od některých poživatin a cigaret. Oba, vzděláním etnografové, se ale více než sběratelství věnovali dokumentaci lidové kultury především v Pojizeří.

Manželka Josefa Václava Jana Scheybalová po smrti svého tchána Josefa Scheybala staršího sbírku pořádala a třídila. Josef Václav po celý svůj život zůstal sběratelem, který pokračoval v rodinné tradici a sběratelství pěstoval na vysoké odborné úrovni.

Po nuceném odchodu do vnitrozemí, do Turnova, zanechala rodina Scheybalova v Kristiánově i část svých sbírek. Po skončení druhé světové války se už ovšem na Frýdlantsko nevrátila. Část rodinných sbírek a knihovny tak skončila ve frýdlantském muzeu. V létě roku 1945 jel do Kristiánova jen Josef Scheybal starší, zjistil, že knihovna a sbírky se nacházejí ve Frýdlantu, ale o jejich vrácení nepožádal. Nikdo z členů rodiny se již nechtěl vrátit.

---

¹⁹⁰ V samotné pozůstalosti rodiny Scheybalovy, která je nyní uložena v Muzeu Českého ráje v Turnově jako Scheybalova sbírka nalezneme ilustrační materiál o původci fondu, protože Scheybalovi si vše pečlivě archivovali. Pod původním označením A55/4 a A 162/2 se nacházejí kopie nebo výstřižky článků věnovaných Josefu Scheybalovi staršímu:

A. Mlejnková: Za Kramářskou písničkou. Lidové noviny 11. 7. 1943, s. 5 (celé noviny, 1 kopie článku)
Lidová nota ve starých kramářských písničkách. Stráž severu, 14. 8. 1949.

St. Mackovík: Sběratel. Nedělní listy 8. 2. 1942. Článek o J. Scheybalovi st. a jeho sběratelské činnosti
Anna Mlejnková: Za kramářskou písničkou. Lidové noviny 11. 7. 1943. O Scheybalově sbírce kramářských písní (1 str. novin, 1 ks).

„Největší soukromá sbírka českých písniček“. Národní politika 16. 8. 1941. O sbírce – drobná noticka „Okénko do kulturního Turnova“.
Polední list 31. 7. 1946. O sbírce písní – drobná noticka.

¹⁹¹ Se sběratelskou činností Josefa Scheybala staršího souvisí i jeho četná korespondence uložená ve Scheybalově sbírce v Turnově, jeho korespondence k badatelské činnosti pod původním označením A 93 a jeho odborná korespondence týkající se převážně sběratelství pod původním označením A 137/4.

¹⁹² Potvrzení o přijetí darů pod původním označením A 162/2.

Kramářské tisky

Kramářské nebo též jarmareční tisky nebo písňe jsou drobné knížečky, které byly rozšířeny především v 19. století mezi nejširšími vrstvami obyvatel. Byly prodávány na trzích a jarmarcích a přinášely svým čtenářům populární informace o významných, většinou však katastrofických událostech v blízkém i širokém okolí.

Josef Václav Scheybal měl ve své sběratelské činnosti na koho navazovat, jeho otec Josef Scheybal mu nezanechal jen početnou sbírku kramářských tisků. Jedná se o nejvýznamnější část Scheybalovy knihovny, sbírka čítá kolem 10 000 svazků.

Při vyklizení domu manželů Scheybalových byly kramářské tisky nalezeny v malované skříni, kde byly vzorně uloženy a označeny dle evidenčních čísel. Na první pohled bylo poznat, že se jedná o velmi cennou sbírku, jednu největších v republice.

Hlavní činnost sběru kramářských písni Josefa Scheybala staršího spadá do let 1939 až 1945, ale počátek již do let 1914 až 1915 na Českomoravské vysočině.

Josef Scheybal starší svůj zájem o kramářské tisky projevil ve svých odborných článcích věnovaných právě jejich problematice.¹⁹³ Scheybal starší zasvětil kramářským písním doslova celý život. Sbíral českou i německou lidovou literaturu na Frýdlantsku, Liberecku i Žitavsku a později i v Českém ráji. „*Popisování kramářských tisků není snadné. Dosud, pokud je mi známo, dělo se to tím způsobem, že některý sběratel popsal špalíček písni, který se mu náhodou dostal do rukou, a to tak, že prostě opsal tituly, v řidších případech označil i obrázek nebo dřevoryt na nich vytištěný, ale nic více. Podobná práce neměla valné ceny, poněvadž z popisů nebylo patrné, o kterou píseň nebo o který tisk jde.*“¹⁹⁴ Josef Scheybal starší tak v roce 1955 publikoval poprvé důkladnější popis úseku jarmareční literatury, kterým se snažil podat bibliografii tisků dvou rovenských písničkářů. V textu Scheybal starší kriticky upozorňuje, že jeho práce není úplná, ale je pro posouzení produkce Jana Ježka a Josefa Téra dostačující. Při vytváření svých závěrů, vycházel z textů, které mu prošly rukama za dlouhých 25 let jeho sběratelské činnosti. V jeho práci na sepsání bibliografie tisků Josefa Téra a Jana Ježka jsou zastoupeny písňe, modlitby a lidové čtení. Scheybal popisuje, jak při své práci postupoval, uvádí, že k rozpoznání jarmarečních písni jsou nejdůležitější první verše, proto srovnával všechny písňe abecedně podle jejich počátků. Za každým prvním veršem v jeho soupisu následují popisy titulů a titulních listů. Ve své práci také zdůrazňuje, že je důležité opisovat texty přesně se všemi pravopisnými i tiskovými chybami. To je velmi důležité při rozpoznávání různých vydání jednoho typu.

---

¹⁹³ Články Josefa Scheybala staršího:

Jarmareční písňe Českého ráje a Podkrkonoší in: Beseda. -- Roč. 2 (1941). 156

Josef Těr, jarmareční písničkář in: Pojizerské listy. -- Roč. 57, č. 10 (6. 2. 1942). 4-5. -- Z Rovenska pod Troskami

Josef Těr, jarmareční písničkář. Bibliografie tisků Josefa Téra a Jana Ježka in: Československá etnografie III. Praha 1955. 72-95.

Kirche und Kloster Haindorf : Titul und die Schrift entwarf und in Linoleum schnitt W. Schubert Anastas Peer. -- Haindorf : Lange & Scheybal-Verlag, 1933 ; (Friedland : F. Riemer). -- 21 fot. -- (Kunst- u. Naturdenkmäler in der Č.S. Republik ; Bd 2).

Kramářské písňe z Českého ráje a Podkrkonoší in: Beseda. -- Roč. 3 (1945-1946). 57, 84, 92, 246-247.

Seznam tisků rovenských písničkářů Jos.Tera a Jana Ježka : příspěvek k bibliografii českých tisků kramářských in: Pojizerské listy. -- Roč. 57, č. 24 (27. 3. 1942). 4-5.

Lidová píseň o lidumilném knězi in: Pojizerské listy. -- 6. 3. 1944.

¹⁹⁴ SCHEYBAL 1955, 80.

Ve svém textu *Problematika soupisu kramářských písní a tisků, jenž je součástí článku Josef Tér, jarmareční písničkář*¹⁹⁵ Scheybal starší uvádí, jak by měly probíhat přípravné práce nutné pro bibliografický katalog kramářských písní a tisků. Postup očísloval body:

„1. Vybudovat středisko pro přípravné práce ke generálnímu katalogu při některém vědeckém ústavu neb společnosti.

2. Pořídit kartotéky muzeí, badatelů a sběratelů kramářských písní a tisků.

3. Stanovit přesné schéma popisu kramářských písní a tisků a určit příslušné zkratky, které by tyto popisy usnadňovaly.

4. Vyjasnit pojem kramářská píseň a kramářský tisk.

5. Všímat si prozaických popisů kolportovaných týmiž autory a v téže formě jako kramářské písně (Chládek, Klán, Kratochvíl, Ježek aj.).

6. Studovat kramářské písně sousedních států, českých autorů cizojazyčných písní a českých kramářských tisků, tištěných za hranicemi našeho státu.

7. Zjišťovat cizojazyčné tisky s československou tematikou (důlní neštěstí, živelní pohromy, vraždy, požáry aj.)

8. Rozdělení práce, nutné ke studiu našeho oboru, místním a regionálním pracovníkům.

9. Založit odborné knihovny ke studiu lidové literatury naší i zahraniční a pořídit soupis časopiseckých článků o tomto oboru vůbec.

10. Nalézt nebo založit časopis, kde by mohly být uveřejňovány studie z našeho oboru, ne-li jinak, tedy alespoň ve formě rotaprintových buletinů, které by byly pravidelně všem spolupracovníkům zasílány.“¹⁹⁶

Na práci svého otce týkající se kramářských tisků navázal syn Josef Václav Scheybal ve své knize *Senzace pěti století v kramářské písni a k definování kramářských tisků* píše: „Navazujíc na středověkou píseň zpravodajskou, reagovala kramářská píseň hned od svých počátků neobyčejně citlivě na tradice, zájmy, tužby a náboženské představy širokých vrstev národa. Pod jejím neuhlazeným, leckdy primitivním rouchem skrývají se vzácné doklady o lidové mentalitě minulých věků, o jejím vývoji, změnách i výkyvech. Na písňových tiscích si historik přesvědčivě ověřuje, jaké události a ideje zaujaly prostý lid v tom nebo onom století nejsilněji a nejtrvaleji.“¹⁹⁷

Scheybalova sbírka kramářských tisků patří mezi největší v České republice. Největší sbírka se nachází v knihovně Národního muzea, a to především díky sběrateli Rudolfu Hlavovi (1911 – 1988) ze Semil¹⁹⁸, který byl českým pedagogem, archivářem, kronikářem, vlastivědným pracovníkem a v neposlední řadě sběratelem. Vedle svého otce si jako předního sběratele jarmarečních písní Scheybal cenil i Hlavu, který se zaměřil na sběr kramářských písní v horním Pojizeří, na Maloskalsku a Semilsku. Dle Scheybalova hodnocení se oběma sběratelům podařilo vybudovat obdivuhodné sbírky. „Vynášeli na světlo, konzervovali a bibliograficky zpracovávali dokladové hodnoty nesmírné ceny, dokumenty pocházející z dob pro náš národ nejtěžších.“¹⁹⁹

Josef Václav Scheybal se stal díky otcově výchově a prostředí, v němž se od dětství pohyboval, opravdovým znalcem a milovníkem knih, ovšem pokud se jedná o kramářské tisky, nemůžeme jejich sbírku Josefovi Václavovi připsat. Sbírkou vytvářel

¹⁹⁵ SCHEYBAL 1955, 72-95.

¹⁹⁶ SCHEYBAL 1955, 82.

¹⁹⁷ SCHEYBAL 1991, 42.

¹⁹⁸ Archivní fondy a sbírky knihovny Národního muzea – Oddělení knižní kultury: název fondu: HLAVA Rudolf – Sbírká kramářských písní

¹⁹⁹ SCHEYBAL 1991, 333.

hlavně jeho otec a syn se následně podílel na jejich zpracování. Do této kapitoly by mělo tedy patřit i dílo Josefa Václava Scheybala zabývající se kramářskými tisky²⁰⁰, ale jelikož původcem sbírky byl opravdu otec Josef Scheybal starší, zařadila jsem tedy publikaci *Senzace pěti století v kramářské písni*, příspěvek k dějinám lidového zpravodajského zpěvu, do předchozí kapitoly věnující se odborné činnosti Josefa Václava. „Otec sbíral kramářské tisky – letáky, písničky i celé špalíčky, uchovávané ve venkovských domácnostech mezi rodinnými památkami. V té době již vlastnil rozsáhlou, pečlivě upravenou a systematicky roztríděnou sbírku, která se každou vycházkou zvětšovala.“²⁰¹

Staré tisky

Sbírku starých tisků zakládal otec Josefa Václava Scheybala, známý bibliofil a obchodník se starými tisky. Při svých poutích za dokumentací se potkával s mnoha historickými artefakty, mezi nimiž byly samozřejmě i staré knihy. Samotná sbírka vychází ze zbylých knih, které již Josef Scheybal starší neprodal. Knihy do sbírky také přibýly během působení Josefa Scheybala staršího ve státní kulturní komisi, kdy můžeme hovořit o konfiskátech různého původu, tedy různých vlastníků, které nebyly odvezeny, ať již z důvodu duplicity nebo jiných.

Pokud hovoříme o sbírce starých tisků, tj. knih vytištěných od roku 1500 do roku 1850, můžeme ji vyčíslit kolem 3500 svazků. Mezi těmito výtisky nalezneme knihy běžné produkce, ale i tisky unikátní a velmi vzácné.

Sbírka ještě není zpracovaná, ale již nyní mohu konstatovat, že se zde nenachází žádný prvotisk.

Za všechny vzácné tisky mohu uvést příklad nejstarší knihy ve sbírce vytištěné v roce 1505 v Benátkách. Jedná se o titul *Di nuovo ristampato* od italského renesančního autora Francesca Petrarce.

Umělecké sbírky

Nemalou částí sbírek rodiny Scheybalovy jsou umělecké předměty. Jedná se o díla dvourozměrná i trojrozměrná. Největší část uměleckých sbírek tvoří grafické listy nejrůznějších rozměrů. Nalezneme zde zejména veduty a obrazy krajiny.

V této části sbírky jsou uloženy také Scheybalovy cenné kresby a akvarely, ať už se jedná jen o drobné kresby v mnoha skicářích, kde se nacházejí nejrůznější studie převážně osob. Jsou zde také kresby krajiny a pak také velký počet kreseb lidových staveb, pro Scheybala tak typických.

Etnografické sbírky

Národopis Josef Václav Scheybal bez nadsázky miloval, byl znám především jako etnograf a regionální historik. V jeho sbírkách se samozřejmě nacházely předměty dokládající každodenní život našich předků. Shromažďoval výtvary lidových řemeslníků, mezi kterými je ve sbírce zastoupen nábytek, keramika ale také nářadí a nejrůznější kuchyňské vybavení.

---

²⁰⁰ SCHEYBAL 1991.

²⁰¹ SCHEYBAL 1991, 331.

Výraznějším celkem této části sbírky jsou podmalby na skle, obrázky s většinou náboženskými motivy, které běžně dříve zdobily vesnická obydlí. Sbíрка obsahuje jak originály, ale i kopie malované matkou Josefa Václava Annou. V této sbírce je zařazen další velký celek, a to svaté obrázky, drobné grafiky s nejrůznějšími motivy.

Jsou zde uloženy i dokumentátorské kresby, na kterých Scheybal svým mistrovským způsobem, kde se počila jeho fundovanost v oboru a kresebná zručnost, zachycoval nejrůznější detaily lidového umění, ale i obyčejného života.

Podrobněji je popsána etnografická sbírka v následující kapitole, kde jsou uvedeny i odkazy na některá inventární čísla.

8. Pozůstalost rodiny Scheybalovy a její zpracování v Muzeu Českého ráje v Turnově

Když v roce 2008 zemřela Jana Scheybalová bez dědiců, bylo Muzeum Českého ráje v Turnově pověřeno správou pozůstalosti a v roce 2010 byla celá pozůstalost rodiny Scheybalovy²⁰² svěřena muzeu natrvalo. Šlo o největší akvizici v dějinách muzea a domnívám se, že také o jednu z největších akvizic v rámci České republiky za několik posledních let.

Janě Scheybalové na sbírkách její rodiny velmi záleželo, proto je zarážející, že v průběhu stěhování předmětů z jejich domu, nebyla nalezena žádná závěť, která by určovala, komu jejich cennosti připadnou. Všichni pracovníci, kteří na stěhování spolupracovali, se snažili nějaký dopis se závětí nalézt, ale marně.

Jana Scheybalová během svého života uvažovala o založení nadace, která by sbírky spravovala, ale od svého záměru ke konci svého života odstupovala. Osud rodinných sbírek vložila do rukou božích. Jako silně věřící se rozhodla, že zřejmě není v její moci rozpoznat, co je pro sbírky nejlepší. Tento čin vypovídá o její hluboké víře v boha, ke které se uchýlila na konci svého života.

V domě manželů Scheybalových žily s Janou Scheybalovou do její smrti ještě dvě ženy, které se o ni snad staraly a pomáhaly jí. Spojovala je jejich silná víra v boha. Ovšem, tyto dvě ženy zde bydlely i po dobu, kdy Jana Scheybalová již byla v nemocnici a dokonce i po jejím smutném odchodu ze života. Proto jen můžeme doufat, že po dobu, kdy Jana Scheybalová již nemohla rodinnou sbírku a dílo svého manžela ochraňovat, nedošlo k odcizení cenných artefaktů z jejich domu.²⁰³ Pokud se ovšem tak stalo, bylo by pro celou pozůstalost velmi přínosné, kdyby se tyto cenné předměty mohly dohledat a doplnit tak cenný odkaz Josefa Scheybala staršího, jeho syna Josefa Václava a Jany Scheybalové.

Ukázat mimořádnou šíři odkazu rodiny Scheybalových pro český národopis by mělo cílem sbírky i budoucí expozice Muzea Českého ráje v Turnově. Již několik let se pracuje na zpracování celé pozůstalosti, což jistě zabere několik dalších let. Ovšem dalšími počiny by mělo být doplňování Scheybalovy sbírky. Dalo by se předpokládat, že již sbírku nebude možné doplnit o trojrozměrné předměty, ale jistě značný potenciál nabízejí archivní dokumenty.

V pozůstalosti se nacházejí materiály z odborné a sbírkové činnosti etnografa, historika a výtvarníka Josefa Václava Scheybala, jeho manželky etnografky a historičky Jany Scheybalové a jeho otce antikváře a památkáře Josefa Scheybala staršího. Pozůstalost je v muzeu vedena jako Scheybalova sbírka, inventární čísla začínají označením SCH.

Pozůstalost byla v muzeu roztříděna a rozdělena na několik celků. Vedle samotného osobního fondu rodiny Scheybalovy zde najdeme i dokumentační fondy a především sbírkové fondy. V Muzeu Českého ráje se pozůstalost rodiny Scheybalovy rozdělila podle stávajících odborných oddělení organizace. V muzeu se nacházely všechny typy

---

²⁰² Bezplatný převod státu, smlouva č. Rp U/JN/2008/4379, nabytí dne 23. 2. 2010.

²⁰³ Bohužel nějaké zvěsti jsem zaznamenala, ale nejsou podložené, proto jejich zdroj ani nemohu uvádět v této práci. Jako jedna ze zpracovatelů pozůstalosti manželů Scheybalových mohu se svými kolegy jen věřit, že tomu tak nebylo. I když je pravda, že jsme se setkali se svědky, kteří v domě Scheybalových byli ještě před odchodem Jany Scheybalové do nemocnice a ti vypověděli, že se v určitých místnostech na konkrétních místech nacházely důležité předměty, které jsme již při stěhování nenalezli.

sbírek, kterými se zabývali i Scheybalovi. Ještě než bylo rozhodnuto, komu bude pozůstalost této významné rodiny přidělena, bylo určeno, že o sepsání a jednotlivých částí se postará Muzeum Českého ráje v Turnově, pro jehož pracovníky bylo nejdůležitější připravit jednotlivé fondy k využívání téměř ihned po sepsání. Jednotlivé části pozůstalosti tak byly zhodnoceny a oceněny.

Muzeum Českého ráje začalo pozůstalost rodiny Scheybalovy přebírat v březnu roku 2008. Od té doby jeho pracovníci neustále zpracovávají rozsáhlé sbírkové fondy této akvizice.

V době vzniku této práce byly již kompletně inventarizované fondy etnografie, uměleckého řemesla, umění a technologie. Na úplné zpracování byla připravena rozsáhlá knihovna a velmi obsáhlý archiv. Jejich inventarizování ovšem bude trvat jistě několik let. Podobně se má kompletně inventarizovat dokumentační fond, který obsahuje různé tematické oblasti.

Knihovna

Knihovna manželů Scheybalových je největší částí jejich pozůstalosti, zahrnuje přibližně 45 000 položek, toto číslo ovšem nelze v době tvorby této diplomové práce považovat za konečné, přesný počet bude znám až po dokončení katalogizace. Vedle odborných knih z mnoha oborů lidské činnosti v knihovně nalezneme sbírku starých tisků a rukopisů a především unikátní kolekci kramářských tisků. Scheybalova sbírka patřila k největším soukromým sbírkám kramářských tisků v České republice.

K 31. lednu 2014 bylo zpracováno 198 položek rukopisů pod označením SCH R. Ve sbírce se nachází cca 3500 položek starých tisků, kde je zpracováno k lednu 2014 646 položek, pod označením SCH ST. Třetím oddílem knihovny je Regionální literatura, ta je zpracována kompletně a obsahuje na 1000 položek pod počátečním inventárním označením SCH RL. Ovšem v průběhu zpracování celé knihovny do Regionální literatury přicházejí další přírůstky, které se objevují v jiných částech zpracovávaných celků. Oddíl Odborné knihovny čítá asi 2500 výtisků, ty jsou vedeny pod počátečním označením inventarizačního čísla SCH K. Posledním dílem knihovny jsou kramářské tisky, které jsou zhruba z 70% sepsány (leden 2014), ale nejsou katalogizovány. Jsou vedeny pod označením SCH KT.

Archiv

Archiválie ve sbírce manželů Scheybalových tvoří vedle knihovny druhou nejrozsáhlejší část pozůstalosti a zahrnují na prvním místě samostatný osobní fond rodiny, kde se nacházejí především osobní doklady, fotografie a studijní materiál členů rodiny tříděný dle osob.

Druhou částí archivu jsou rozsáhlé celky historických pramenů k velmi rozličným tématům. Papírové sbírky zařazené do archivu zahrnují velmi zajímavé položky. Byly seskupeny především díky Josefu Scheybalovi staršímu, který se v rámci své antikvární a památkové činnosti dostával k různým zdrojům a dokázal rozpoznávat cennosti a unikátnosti mezi množstvím bezcenného materiálu. Vytvořil tak například sbírky divadelních vstupenek, lékárnických etiket, školních vysvědčení, vizitek, úmrtních oznámení, pohlednic. Tyto kolekce obvykle zahrnují jednotlivosti z několika evropských zemí a sahají často až do 18. století.

Osobní fond rodiny

Osobní fond byl vytvořen jako běžný archivní osobní fond. Jeho zpracování se řídí metodickým návodem Ministerstva vnitra ČR.²⁰⁴ „S přihlédnutím především k době a způsobu převzetí archiválií těchto fondů a k hodnocení jejich obsahu a významu bylo upuštěno od terminologicky nepřesného pojmu "pozůstalost", který byl nahrazen pojmem "archivní osobní fond", podle všeobecných zásad tvorby názvů archivních fondů a sbírek (čj. AS/1-3565/97) užívaný ve zkrácené podobě "osobní fond".“²⁰⁵ Fond zahrnuje osobní materiály všech původců, myšleno členy rodiny Scheybalovy a Cermanovy, rodinné fotografie, doklady, studijní materiály, odbornou práci, vlastní publikační činnost apod.

Nalezneme zde informace ze životů jednotlivých osob, o jejich povoláních, členstvích v organizacích, životopisy, dotazníky. Tato část sbírky také přináší svědectví o předcích rodiny. Již Josef Scheybal starší se o své předky zajímal a zabýval se bádáním svých kořenů. Díky jeho poznatkům se zde nacházejí materiály k rodokmenu Scheybalových, listiny z druhé poloviny 18. století týkající se jejich předků a seznamy mužů schopných vojenské služby z poloviny 19. století.

V osobním fondu Scheybala staršího badatele zaujmou informace o svozech Národní kulturní komise, jejímž výkonem byl Scheybal starší pověřen. Jednotlivé svozy jsou vedeny pod jmény osob či rodin a lokací. Uloženy zde jsou kromě zpráv o činnosti komise, korespondence i důležité dispoziční listy zajištěných věcí kulturní hodnoty.²⁰⁶

V osobních fondech jednotlivých členů jsou uloženy i jejich dětské záznamy jako žákovské knížky, staré školní sešity a studijní poznámky.

V lednu 2014 bylo zpracováno cca 70% osobního fondu.

Archivní sbírky

Tento fond zatím nebyl do ledna 2014 inventárně zpracován. Ovšem dle původního soupisu, který byl prováděn při stěhování domu manželů Scheybalových, se v této části rodinné sbírky nacházejí velmi cenné dokumenty zahrnující místopisné informace k jednotlivým oblastem jako je Jablonec nad Nisou, Liberec, Kardašova Řečice, Mnichovo Hradiště, Malá Skála, Tatobity, Turnov, Frýdlant, Rumburk, ale i německá Žitava a další oblasti. Nalezneme zde cenné mapy a kartotéky.

V této části fondu se nacházejí hlavně spisové materiály v podobě úředních knih, plánů a smluv. Větší souborný celek tvoří listinný materiál z Českého ráje vztahující se k dějinám Turnovska.

Sbírka obsahuje také menší papírové sbírky, z nichž se dají označit autografy jako různé rukopisy, ovšem většinou nepodepsané a další skupinou by mohly být autografy zatím netříděné, většinou z korespondence.

Nacházejí se zde četné papírové sbírky, které jsou označené jako sbírka ceníků, ceremoniálů, cestovních pasů, lékařských diplomů, divadelních cedulí. Je tu složka nazvaná Staré divadelní a koncertní cedule, která obsahuje soubor divadelních plakátů a programů z druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Tématiky divadla se týkají i další složky např. „Divadelní hry tištěné i opisy“²⁰⁷

²⁰⁴ Metodický návod týkající se pořádání osobních fondů z roku 2000. Čj.: AS/1-1955/00.

²⁰⁵ Metodický návod týkající se pořádání osobních fondů z roku 2000. Čj.: AS/1-1955/00.

²⁰⁶ Vedeno ve Scheybalově sbírce pod původním označením A 95/1.

²⁰⁷ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, Archivní sbírky J. V. Scheybala A 158.

Scheybalovi byli opravdu vášnivými sběrateli, několik složek archivní sbírky tvoří dopisní papíry, které jsou tříděny dle datace, nejstarší kusy pocházejí z 2. poloviny 19. století.²⁰⁸

Ve fondu nechybí ani novinové a časopisové výstřižky podávající informace o nejrůznějších událostech. Jednotlivé složky čítají na 100 kusů a jsou tříděny dle let, ve kterých se události staly.

Značnou část fondu tvoří dokumentace osob, která je tříděná dle jmen a rodin. Jistá část fondu obsahuje písemné materiály k regionálním firmám většího či menšího významu.

Sbírka obsahuje početnou skupinu drobné grafiky, nacházely se zde také svaté obrázky, ovšem ty byly při třídění fondu pro svou tematiku přemístěny do etnografické sbírky. Ale i přesto je zastoupení drobné grafiky četné, nacházejí se zde obrázkové archy převážně z německého prostředí. Objevuje se zde grafika náboženská, vojenská a žánrová v podobě rytin a litografie.

Dokumentační fond

Jedná se o fond vytvořený Josefem Václavem Scheybalem, který představuje velké množství spíše novodobého materiálu, dokumentujícího velmi různorodá témata, která mohla být původně přípravnými nebo informativními podklady pro jeho práci. Tematicky se ve fondu objevují dějiny různých institucí, zajímavé osobnosti, dějinné události apod. Materiály jsou pouze hrubě roztríděny podle jednotlivých témat. Tento fond zatím nebyl (do ledna 2014) inventárně zpracován. V Muzeu Českého ráje existuje hrubá evidence, ve které je možno vyhledávat právě podle zvolených témat.

Etnografické sbírky

Oborem, ve kterém se Josef Václav Scheybal prosadil nejvíce, byla lidová kultura a historie. Zde využíval nejen svých rozsáhlých odborných znalostí, ale především svého výtvarného talentu a vynikajícího dokumentačního nadání. Výsledné kresby a výzkumy jsou zařazeny v archivu, trojrozměrné památky lidové kultury byly zařazeny do sbírky etnografie. Většinu tvoří předměty regionálního charakteru jako je nádobí, nábytek, porcelán, řemeslné výrobky a textil.

Zajímavým celkem je kolekce podmaleb na skle, která vedle historických originálů zahrnuje i kopie vytvořené matkou Josefa Václava Scheybala Annou Scheybalovou. Lidové podmalby na skle²⁰⁹ tvoří největší část sbírky. Jedná se o originály z 19. století, ovšem značnou část tvoří i kopie podmaleb od Anny Scheybalové, která se podmalbami na skle zabývala. Jedná se zhruba o necelé dvě stovky prací s různými ikonografickými náměty. Nejčastější tematikou lidové malby je celá škála světců, patronů a ochránců řemesel, zaměstnání, zdraví, majetku. Časté jsou různé Madony, Ukřižování, Betlémy, Boží hrob, svatá Trojice, Planoucí srdce Ježíšovo a Mariino. Lidové obrázky na skle malovali neškolení malíři, nejprve většinou skláři v hutích, jako vedlejší přivýdělek, později se někteří začali specializovat a vytvářet si dílny, kde probíhala výroba přímo manufakturním způsobem. Josef Václav Scheybal si tento fenomén v lidové kultuře uvědomoval, podmalba na skle je bezesporu jedním z nejzajímavějších výtvarných projevů v lidovém umění.

---

²⁰⁸ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově, Archivní sbírky J. V. Scheybala A 287.

²⁰⁹ Jedná se o inventární čísla: Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH E 1 – SCH E 127.

Této technice malování skla se v lidovém prostředí dařilo a svaté obrázky se těšily velké oblibě i úctě. Kromě dekorativní funkce, jim naši předci přisuzovali ochranou moc, k nim se modlili, jejich prostřednictvím prosili o pomoc v nouzi a nesnázích. Obrázky byly umístovány především v rohu světnice nad jídelním stolem ve svatém koutě, zavěšeny šikmo od stěny spodním okrajem opřeny o dřevěnou lištu. Mohly viset ve více řadách v počtu třeba i dvaceti a více kusů. Další místo pro podmalby bylo nad postelí, ve které člověka ve spánku zranitelnějšího ochraňovaly a také nad dveřmi do místnosti, kde bránily vstupu zlým silám, vítaly toho, kdo v dobrém vcházel a přály tomu domu štěstí. Své místo měly i v kapličkách, kostelících a drobných sakrálních stavbách.

Další početnou skupinu etnografické sbírky tvoří svaté obrázky, buď pouze jako tisky nebo uchovávané v paspartách. Ve sbírce se nalézají cenné soubory těchto tisků převážně s rytinami náboženských obrázků.

Nachází se zde mnoho příležitostných pohyblivých přání v podobě kolorovaných tisků. Dále nejrůznější druhy betlémů, nejvíce je zastoupený betlém papírový, sbírka obsahuje také pouze jednotlivé figurky.

Trojrozměrné předměty denního použití jsou ve sbírce také značně zastoupeny, z kuchyňského nádobí bychom mohli jmenovat nejrůznější lidové talíře, džbánky, konvičky, hrnce, ale i oboustranné formy na perník. Sbírkou obsahuje ukázky lidové textilní tvorby s různými výšivkami. Nechybí zde ovšem ani součásti lidových krojů.

Jednou z nejcennějších částí sbírky je nábytek, jako jsou židle, truhly, lavice. Nachází se zde kupříkladu malovaná skříň z Turnovska z 18. století, jejíž pořizovací hodnota je aktuálně vyčíslená na 45 000 korun.

Cenné jsou polychromované lidové plastiky převážně sv. Jana Nepomuckého nebo sv. Antonína Paduánského, dále pak piety a nejrůznější vyobrazení Krista.

Samotná etnografická sbírka muzea čítá asi 5 000 položek, předměty ze Scheybalovy sbírky ji doplňují o dalších asi 3 000 předmětů vyšší či nižší hodnoty. Národopisná část Scheybalovy sbírky však byla při svém prvním zpracování oceněna zhruba na 1,5 milionu korun.

Umělecké sbírky

Sbírkou umění obsahuje na osm stovek položek, ovšem jednotlivé položky jsou zastoupeny převážně soubory kreseb nebo složkami s grafickými listy, takže počet jednotlivých sbírkových předmětů jde do tisíců. Velkou část uměleckých předmětů z majetku rodiny Scheybalových tvoří grafika.²¹⁰ Grafické listy zahrnují veduty českých i světových měst převážně z 19. století, soubory listů z produkce anglických a německých vydavatelských domů apod. Vedle grafických listů najdeme ve sbírce i obrázky z lidové produkce, vystřihovánky či siluety.

Celek doplňují obrazy od soudobých umělců a Scheybalových přátel. Ve sbírce se nacházejí obrazy autorů, kterými se Scheybal profesně zabýval a napsal o nich monografie. Namátkou mohu jmenovat lepty a kresby tužkou Adolfa Kašpara²¹¹. Nacházejí se zde také litografie Maxe Švabinského.²¹² Své zastoupení ve sbírce našel i přítel Scheybalova otce Karel Vik,²¹³ objevují se zde jeho kresby i dřevoryty. Konkrétně

²¹⁰ Umělecká sbírka Scheybalovy sbírky v Muzeu Českého ráje v Turnově je označena inventárními čísly SCH U 1 – SCH U 775. Pod jednotlivými inventárními čísly se ovšem nacházejí i soubory grafiky, kde se počet grafických listů může pohybovat i kolem 20 kusů.

²¹¹ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH U 54 až SCH U 59.

²¹² Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH U 461, SCH U 75, SCH U 76.

²¹³ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH U 452.

mohu jmenovat soubor dvaceti velkých barevných dřevorytů.²¹⁴ S tímto umělcem je spojen i portrét Josefa Scheybala staršího provedený kvašem z roku 1942.²¹⁵

Početnou skupinou jsou i akvarely a kresby samotného Josefa Václava Scheybala. Zde jsou uloženy převážně v podobě skicářů jak krajinných motivů či nejrůznějších ilustrací a četných kreseb nábytků a lidových oděvů.²¹⁶ Ve sbírce se nachází kresba tužkou jako podobizna otce, jež je dílem Josefa Václava Scheybala z roku 1950.²¹⁷

Ani tato sbírka není ochuzena o významnou část lidového umění, které měl Scheybal ve velké oblibě, svaté obrázky. Jsou tříděny dle tematiky a dle vyobrazených světců. Jedná se převážně o lepty částečně kolorované z 18. až 20. století. V jedné položce můžeme nalézt kolem 30 svatých obrázků zobrazujících české, rakouské nebo německé světce dále sv. Jana Nepomuckého, sv. Františka Serafinského či sv. Františka Xaverského.

Při prvním a předběžném zpracování byla tato část sbírky vyčíslena na zhruba 3,5 milionu korun.

Historické sbírky

Jedinou částí pozůstalosti, která nebyla systematicky shromažďovaná už za života členů rodiny, je sbírka historická. Do ní byly při muzejní organizaci zařazeny trojrozměrné předměty denní potřeby, kuchyňské náčiní, ozdobné předměty neuměleckého charakteru, staré přístroje, pracovní nářadí apod. V domě Scheybalových se takovýchto předmětů nacházelo bezpočet. Možná právě díky jakési silné vůli po sbírkotvorné činnosti, která vyhodnocovala současné předměty jako vypovídající v budoucnu o historii.

V obrazové příloze této práce se pod číslem 24. nachází příklad zpracování karty v muzejním programu Bach. Jedná se o kartu patřící do skupiny archiv – osobní fond, kde je mimo jiné zařazena odborná a dokumentátorská činnost Josefa Václava Scheybala. Jak je z karty zřejmé, je uložena pod inventárním číslem SCH OF III/2 – 22/1 – 23. Předmětem dokumentátorské činnosti byla lidová architektura na Jablonecku, Vysocku, Českokubsku a Turnovsku, dále pak v Krkonoších a Podkrkonoší v letech 1963 až 1968. Ve většině případech se jedná o kresbu tužkou.

Výstavy věnované dílu Scheybalových v turnovském muzeu

Muzeum Českého ráje v Turnově²¹⁸ pořádalo již několik výstav spojených s pozůstalostí rodiny Scheybalovy, která mu byla přidělena rozhodnutím Ministerstva kultury ČR v roce 2010. Prvním počinem byla expozice v Kamenářském domě turnovského muzea. Záměrem turnovského muzea bylo připravit expozici, která by nejen ukázala široký záběr zájmu Josefa Scheybala a jeho ženy Jany, ale sloužila především jako expozice studijní.

„Sbírky cenných předmětů za více než 29 milionů korun. Takovou hodnotu představuje celoživotní dílo významného českého národopisce, badatele a v neposlední řadě také kreslíře Josefa Václava Scheybala a jeho manželky Jany Scheybalové. Z

²¹⁴ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH U 197.

²¹⁵ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH U 92.

²¹⁶ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH U 362 až SCH U 382 – jednotlivé položky obsahují i kolem 50 studií.

²¹⁷ Scheybalova sbírka v Muzeu Českého ráje v Turnově SCH U 437.

²¹⁸ Muzeum Českého ráje v Turnově, příspěvková organizace Libereckého kraje. Muzeum bylo založeno v roce 1886, v současné době má 7 odborných oddělení, Pozůstalost Josefa Václava Scheybala je pro svou obsáhlost považována za samostatné oddělení.

pozůstalosti jej získalo Muzeum Českého ráje v Turnově. To nyní představuje alespoň část obrovského bohatství, které v podobě soch, starých tisků a dalších dokumentů o životě lidí v Pojizeří a Jizerských horách nashromáždil tento neúnavný badatel a výtvarník. Jedná se například o téměř neporušený soubor soch Getsemanská zahrada z roku 1829, který vytvořil Ignác Martinec. Sbírky čítají asi 35 tisíc předmětů, jež souvisí s oborem technologie skla, s etnologií a s oborem umělecké řemeslo. Předáno také bylo tisíce knih a starých tisků. Přestože je výstava obsahově velmi široká, zahrnuje pouze zlomek životního díla tohoto neúnavného historika a národopisce,“ stručně charakterizuje J. Švecová v článku pro Krkonošský deník.²¹⁹

V patře Kamenářského domu je od roku 2012 otevřena expozice s názvem *Kamenářství a sklářství v díle Josefa Václava a Jany Scheybalových*. Expozice nabízí základní informace o obou řemeslech, o jejich historii a nejznámějších centrech. Představuje technologii, nejčastější způsoby zpracování drahých kamenů i skla a ukazuje trojrozměrné výrobky. Texty doplňuje řada pěkných a především názorných kreseb a maleb Josefa Václava Scheybala. Expozice slouží návštěvníkům jako základní uvedení do problematiky těchto dvou, pro pojizerský region tak typických řemesel. Expozice se věnuje kamenářství a historii tohoto řemesla, další práci s drahými kameny a se skelnou kompozicí. Druhou velkou kapitolou je obor sklářství, kde se autorka výstavy Alžběta Kulíšková zaměřuje na výrobu, barvení a zpracování skla. To vše prezentuje na ilustracích Josefa Václava Scheybala. Úvod expozice představuje jednotlivé členy rodiny Scheybalových, podrobněji jejich knihy a odborné práce a poprvé také rozsah pozůstalosti, kterou jsme po jejich smrti získali do našeho muzea. V závěru expozice se objevují regionální sklárny v ilustracích Scheybala, které vznikly ve starých sklářských osadách v Jizerských horách a Krkonoších.

Od 14. 2. 2013 do 7. 4. 2013 probíhala v galerii turnovského muzea výstava *Ze sbírek Josefa a Jany Scheybalových*, která byla reprezentativním výběrem z bohaté kolekce. Vedle stovek dokumentárních kreseb a akvarelů lidové architektury, stavebních detailů, krojů, prací venkovských kovářů a kameníků zahrnuje umělecká pozůstalost Josefa V. Scheybala také vlastní ilustrátorskou tvorbu včetně přípravných kostýmních a figurálních studií a také grafiku a malby, dary kolegů a přátel z uměleckého světa. Rozsáhlost a pestrost sbírek manželů Scheybalových umožnila připravit velmi zajímavou a pestrou instalaci, v níž návštěvníci našli například soubor francouzských politických karikatur z let 1832–1834 včetně litografií z ruky proslulého Honoré Daumiera. Na výstavě byla prezentována stará i novodobá malba, knihy, archiválie, lidová plastika a podmalby na skle a na druhé straně tohoto spektra obaly od čokolád, sýrů či cigaret. Skutečnou kuriozitou byla oprátka, která 23. března 1897 udělala tečku za řáděním sériového vraha Josefa Köglera, o němž byly na Liberecku skládány kramářské písně, napsáno několik knih a vystupuje i v jedné z Čapkových povídek.

Josef Václav Scheybal byl spjatý s turnovským muzeem již dříve. Zasloužil se o první národopisnou expozici muzea, která byla v osmdesátých letech 20. století nahrazena současnou expozicí Lidové kultury Pojizeří. Přispěl také k založení skanzenu lidové architektury na Dlaskově statku v Dolánkách u Turnova.

---

²¹⁹ ŠVECOVÁ Jana: V Turnově připravili Josefu Scheybalovi expozici http://krkonosky.denik.cz/kultura_region/v-turnove-pripravili-josefu-scheybalovi-expozici9.html, vyhledáno 1. 4. 2014.

Dle slov ředitelky turnovského muzea Vladimíry Jakouběové, jež za umístění pozůstalosti do Turnova bojovala s ostatními institucemi²²⁰, se v Turnově snažili splnit přání Jany Scheybalové: „*Chtěli jsme naplnit odkaz paní doktorky Scheybalové, která si přála, aby se propojilo dílo tří Josefů, kteří jsou v historii Turnova významní – Josefa Šimáka, Josefa Pekaře a Josefa Scheybala. To se v nashromážděné literatuře i databázi, určené badatelům, myslím podařilo,*“²²¹

---

²²⁰ Statutární město Jablonec nad Nisou, Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, Severočeské muzeum v Liberci.

²²¹ ŠVECOVÁ 2014.

9. Odkaz Josefa Václava Scheybala

Scheybalův odkaz je spojen s řadou vědních specializací, ať už se jedná o již zmiňovanou etnografii, kulturní historii, dějiny umění a s nimi spojená péče o památky a muzeologie. Navždy však zůstane v paměti ať už odborné či nejširší veřejnosti jako vynikající kreslíř.

Jen těžko se nacházejí Scheybalovi pokračovatelé v jím pojaté národopisné kresbě. V současné technické době dokumentátoři používají fotografii nebo videonahrávky.

Ovšem Scheybalovi pokračovatelé v etnografické dokumentaci existují, i když oni sami by se tak nejspíš nikdy nenazvali, protože Josef Václav Scheybal a jeho dílo je ve svém oboru opravdu pojem. Zmiňují se o něm jako o velké inspiraci pro své bádání a navazují na jeho celoživotní rozsáhlé dílo. Nejspíš každý badatel bude muset z práce Scheybala v budoucnu vycházet.

Muzeum Českého ráje v Turnově, které bylo jmenováno Centrem péče o lidovou kulturu v Libereckém kraji, na práci Josefa Václava Scheybala navazuje především díky projektům Vladimíry Jakouběové²²², která se zabývá lidovou architekturou. Ve své publikaci *Krajinou domova* z roku 2010, kde se zabývá osobnostmi spjatými se zachycováním lidové architektury, o Josefu Václavu Scheybalovi píše „*Na rozdíl od Prouška se Scheybal nezabýval lidovým stavitelstvím jenom z výtvarného pohledu, ale snažil se o jeho poznání. Vybudoval archiv čítající stovky kreseb, náčrtů a plánek dnes již z velké části zaniklých objektů.... Dokumentárně cenné Scheybalovy kresby tak názorně doložily vývoj regionální formy lidového domu v této oblasti s jeho velkými proměnami v 50. a 60. letech.*“²²³ Kniha obsahuje cenné dokumentátorské fotografie

Na Scheybalovu práci navazují také dokumentátoři lidové plastiky Miroslav Cogan²²⁴ a Lenka Laurynová²²⁵, oba v Muzeu Českého ráje v Turnově. Svůj výzkum exteriérové plastiky zahájili v roce 2011 na základě grantu Ministerstva kultury České republiky – Národnostní a lidové kultury. Výsledky výzkumu se zpracovávají a výstupy ještě nebyly publikovány. Nicméně databáze vedená v muzejním programu Bach čítá 252 položek (k lednu 2014), jedná se zejména o kříže, kalvárie a sochy světců, včetně fotodokumentace a umístění památek dle souřadnic GPS. Zpracovatelé se v mapování památek zaměřili na figurální plastiku v rozmezí konce 18. století až konec 19. století. Ve své práci vycházeli hlavně z předchozího bádání Josefa Václava a Jany Scheybalových, kterému oba manželé obětovali více než 40 let. Ve své knize *Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách. Příspěvek k etnografii severočeské vesnice a malého města v období Národního obrození věnují Scheybalovi jednu kapitolu lidové kamenné plastice.*²²⁶ Zde se zmiňují hlavně o třech klanech kameníků a sochařů, kterými byli Prokopové, Chládkové a Zemanové. Badatelé Cogan a Laurynová v tomto ohledu v práci manželů Scheybalových pokračují a snaží se

---

²²² PhDr. Vladimíra Jakouběová toho času ředitelka Muzea Českého ráje v Turnově, kurátorka sbírkových fondů etnografie a uměleckého řemesla.

²²³ JAKOUBĚOVÁ Vladimíra: *Krajinou domova. Proměny lidové architektury v Pojizeří*. Turnov 2010.

²²⁴ PhDr. Miroslav Cogan toho času kurátor sbírkových fondů výtvarného umění a šperku v Muzeu Českého ráje v Turnově.

²²⁵ Mgr. Lenka Laurynová toho času kurátorka – dokumentátorka etnografie v Muzeu Českého ráje v Turnově.

²²⁶ SCHEYBAL Josef Václav/SCHEYBALOVÁ Jana: *Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách. Příspěvek k etnografii severočeské vesnice a malého města v období národního obrození*. Liberec 1985. Kapitola věnovaná lidové plastice – O mnohotvárném a jedinečném bohatství lidové kamenné plastiky v kraji severočeských pískovcových lomů. 208 – 327.

potvrdit nebo naopak vyvrátit jejich tvrzení. Přičemž jejich výzkum zahrnuje, jak terénní tak i archivní bádání, neboť se shodně domnívají, že je potřeba podložit jejich teze archivním studiem. Nejprve se ve své práci zaměřili na oblast Turnova, ale pokračovali dále na Českodubsko a pak na Český ráj a Podještědí. Jejich výzkum je zřejmě zatím jen mapováním současného stavu figurální lidové kamenné plastiky, neboť se opírali o turistické mapy a v nich značených křížků. Badatelé mohou vycházet z četného přípravného a studijního materiálu manželů Scheybalových, který se nachází v jejich pozůstalosti.²²⁷ Jedná se o různé poznámky, fotografie ale i rodokmeny kamenických rodin. Současní badatelé našli v literatuře manželů Scheybalových jisté nesrovnalosti v kamenických rodinách, kde zřejmě došlo k posunu v popisu generací. Sami badatelé přiznávají, že práci manželů Scheybalových budou muset ještě dále konfrontovat s předchozími památkovými soupisy v oblasti, patrně se Šimákovým Soupisem památek historických a uměleckých v politickém okrese Turnovském z roku 1909.²²⁸

Významně se na dokumentaci památek spojených s lidovým uměním podílí také Národní památkový ústav konkrétně územní odborné pracoviště v Liberci, kde se touto problematikou zabývá památkářka Petra Šternová.²²⁹

V roce 2013 vyšla publikace *Kamenné kříže Čech, Moravy a Slezska*²³⁰, která se nezabývá pouze kříži, ale i typy památek v krajině. V kapitole autorky Natálie Belisové Kamenné kříže v lidové slovesnosti, literatuře a výtvarném umění je prezentována Malá galerie kreseb a medailony výtvarníků. Kromě Josefa Václava Scheybala jsou zde uvedeni umělci z různých částí českých zemí. Za Scheybalova pokračovatele bychom v tomto směru mohli považovat Františka Mikuleho²³¹, rodáka z Lomnice nad Popelkou. Sám Mikule „o sobě říká, že vždy, když listuje kresbami pánů kreslířů Františka Patočky a Josefa V. Scheybala, těžce pak překonává chuť vlastní výtvořiny zahodit“.²³² O jeho výtvarných počinech ovšem můžeme prohlásit, že jeho kresby již nelze považovat pouze za amatérské, protože mnohé z nich jsou cenným dokumentem o již neexistujících památkách, ať už se jedná o mlýny či chalupy. František Mikule vedl vzájemnou odbornou korespondenci s Janou Scheybalovou ohledně Alainova kříže na úpatí Tábora.²³³

Na Scheybalovu mnohaletou činnost v oblasti kamenictví a lidového sochařství částečně navazuje počín Vratislava Nejedlého a Pavla Zahradníka pro Národní památkový ústav v Praze z roku 2003. Jedná se o publikaci Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Libereckém kraji.²³⁴

Významný byl i projekt Josefa Václava Scheybala týkající se výstavby skanzenu lidových staveb v Dolánkách u Turnova. Projekt vznikl v období, kdy turnovské

²²⁷ Scheybalova sbírka – archiv – osobní fond SCH OF III/3 – 5, dokumentátorská činnost – výzkumy – kameníci.

²²⁸ ŠIMÁK Josef Vítězslav: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Turnovském. Praha 1909.

²²⁹ Mgr. Petra Šternová, památkářka – Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Liberci, odbor evidence a dokumentace a IS.

²³⁰ BELISOVÁ Natálie / BĚLOHRADSKÝ René / BOŘIL Petr: Kamenné kříže Čech, Moravy a Slezska. Liberec 2013.

²³¹ František Mikule, badatel a sběratel, původem z Lomnice nad Popelkou.

²³² BELISOVÁ/BĚLOHRADSKÝ/BOŘIL 2013, 45-46.

²³³ Scheybalova sbírka pod původním označením A 264/4 – pracovní korespondence Jany Scheybalové.

²³⁴ NEJEDLÝ Vratislav / ZAHRADNÍK Pavel: Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Libereckém kraji (okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily). Praha 2003.

muzeum získalo do své správy Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova²³⁵, který je ukázkou tradiční lidové architektury turnovského typu. Organizace tehdy projevila zájem vybudovat v této lokalitě muzeum lidového stavitelství.

V současné době využívá Město Jablonec nad Nisou bývalou faru po manželích Scheybalových jako víceúčelové kulturní centrum, v jehož objektu se nachází turistické informační centrum. Objekt je také sídlem Městské galerie MY a ve druhém patře se nachází památník věnovaný Scheybalovým. Celý projekt dostal název Dům Jany a Josefa V. Scheybalových v Jablonci nad Nisou. Projekt rekonstrukce tohoto významného objektu byl realizován díky příspěví Evropské unie.²³⁶ Město Jablonec nad Nisou se tak i pro budoucí generace snažilo uchovat odkaz těchto zarytých patriotů, kteří pro Jablonecko ale i širší okolí vykonali tolik historické a národopisné práce.

V areálu domu se nachází cenná sochařská výzdoba, která se zde dostala ještě za života Josefa Václava Scheybala. Getsemanská zahrada u Domu Jany a Josefa V. Scheybalových je unikátní regionální památkou.²³⁷ Sousoší Agónie v Getsemanské zahradě a Loučení Krista s Pannou Marií je úplný název seskupení soch v zahradě bývalé fary v Kostelní ulici, jedné z nejstarších čtvrtí Jablonce nad Nisou. Sousoší bylo vytvořeno r. 1829 pravděpodobně Ignácem Martincem, kamenickým mistrem ze Sestroňovic u Frýdštejna, na základě objednávky Ferdinanda Hübnera a jeho syna, obchodníků s přízí z Rádla č. p. 67. Vzniklo na základě inspirace sousoším Getsemanské zahrady v poutním areálu v Jiřetíně pod Jedlovou v okrese Děčín. Bylo umístěno v Rádle. V roce 1966 byl soubor plastik restaurován a zároveň převezen z Rádla do Jablonce nad Nisou na farní zahradu v Kostelní ulici, v které se nachází i dnes. Od této doby bylo sousoší několikrát restaurováno. Ve farní Getsemanské zahradě stojí celkem devět soch: Kristus klečící a modlící se, Kristus loučící se s matkou, sochy apoštolů - spící sv. Petr s mečem v ruce a sv. Jakub a sedící postava sv. Jana Evangelisty. Součástí sousoší je i sloup s andělem držícím kalich hořkosti a dvojice andělů na sloupech oplocení.

V průběhu rekonstrukce fary byl soubor soch v roce 2011 přikryt bedněním a proběhlo restaurování sochy anděla s kalichem. Byl obnoven původní plaňkový plot.

Ve druhém patře domu se nachází Památník manželů Scheybalových. Expozice památníku je věnovaná životu a dílu významných národopisců. Její jednotlivé části jsou rozčleněny tak, aby vystihovaly prostředí a dobu, ve které oba žili a tvořili. Podkrovní prostor objektu je věnován stylizovanému vybavení interiéru bývalé fary a pracovnímu prostředí manželů Scheybalových. Na malém prostoru je vedle sebe prezentován měšťanský i lidový nábytek, imitace půdního archivu, ateliér s pracovním. Část expozice ukazuje i jejich významnou činnost v oblasti památkové péče s pracovními skicami a poznámkami. Největší prostor je věnovaný knihovně, která byla nedílnou součástí každého pracovního i obytného prostoru. Dále je zde prostor věnovaný tvořivé práci rodičů Josefa Václava Scheybala. Celou expozici provázejí Scheybalovy kresby

---

²³⁵ Součástí Muzea Českého ráje v Turnově je národopisná expozice na Dlaskově statku v Dolánkách u Turnova, který se nachází 3 km od Turnova. Dlaskův statek je typickou ukázkou tradiční lidové architektury turnovského typu z konce 18. století. Od roku 1967 je celý areál součástí národopisného oddělení Muzea Českého ráje v Turnově, které objekt v roce 1969 zpřístupnilo veřejnosti. Od roku 2010 národní kulturní památkou.

²³⁶ Rekonstrukce byla realizována z projektu podpořeného EU v Regionálním operačním programu NUTS II Severovýchod, oblast podpory 3.1 Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu a jejím cílem byla stavební rekonstrukce objektu a jeho přeměna na Dům Jany a Josefa V. Scheybalových.

²³⁷ Při mapování památek v regionu Jablonce nad Nisou manželé Scheybalovými došlo roku 1962 k zapsání této památky do centrální evidence památek. Z téhož roku, z původního místa, pochází kresba kolorovaná akvarelem od Josefa Václava Scheybala.

lidové architektury, jednotlivých stavebních detailů a krajinomalby převážně z regionu Jablonecka.

S manželi Scheybalovými je spojen i další projekt *Naučná stezka Jany a Josefa V. Scheybalových*²³⁸, který připomíná život a dílo obou manželů návštěvníkům Jablonce nad Nisou a jeho okolí. První část stezky byla slavnostně otevřena 19. června 2011, obsahuje celkem 16 informativních stojanů a mapuje zajímavá místa převážně v okolí Jablonce nad Nisou. Druhá část stezky byla otevřena 18. května 2013, je na ní umístěno 10 stojanů s textovými a obrazovými panely. Naučná stezka propojuje region Jizerských hor s oblastí Českého ráje a návštěvníkům severovýchodních Čech umožňuje objevovat nová zajímavá, ale dosud turisticky málo známá místa.

Tento projekt vychází z faktu, že důležitým zdrojem poznání byly pro manžele Scheybalovy pravidelné výlety. Z těchto cest pochází jejich četné dokumentace historických památek a záznamy proměn krajiny. Obsah naučné stezky, jejímž autorem je Jan Strnad z jablonecké galerie MY, vychází z odkazu manželů Scheybalových a je založen na hodnotách, které vyznávali. Na informačních panelech jsou umístěny reprodukce kreseb Josefa Václava Scheybala a úryvky z vybraných vlastivědných textů Jany Scheybalové.

---

²³⁸ Naučnou stezku zrealizovalo Jablonecké kulturní a informační centrum, její první část ve spolupráci s městem Rychnov u Jablonce nad Nisou, obcí Pulečný a Městskou galerií MY v Jablonci nad Nisou. Na přípravě druhé části stezky se podílelo Muzeum Českého ráje v Turnově a obec Frýdštejn.

10. Závěr

Manželé Scheybalovi se věnovali národopisu, lidové kultuře, památkové péči, místopisu a regionální historii. Pokračovali v rodinné sběratelské tradici a dokázali vytvořit pozoruhodné umělecké sbírky a obsáhlou knihovnu. Josef Václav Scheybal byl výborným kreslířem a talentovaným ilustrátorem. Díky jeho dílu a jeho manželce má Liberecký kraj obsáhlý vědecký a umělecký dokument zachycující jeho památky lidového umění, krajinu i přírodu.

Josef Václav Scheybal je bezpochyby respektovanou a uznávanou osobností, v odborných kruzích je oceňován jako přední český etnograf a jeden z nejvýznamnějších představitelů národopisné kresby druhé poloviny 20. století. Tuto kresbu navíc definoval jako specifickou techniku etnografického výzkumu. Jeho práce je svázána s významnou etapou dějin české etnografie, kdy se soustředěně mapovaly mizející podoby tradiční lidové kultury 19. století. Do tohoto badatelského směřování zasáhl svou výzkumnou i publikační činností, o níž se více zmiňují předcházející kapitoly práce.

Jakýkoliv další badatel ať již v oblasti etnografie ale i regionální historie jistě na práci manželů Scheybalových narazí, určitě z ní může vycházet anebo se jí inspirovat.

Tato diplomová práce představuje Josefa Václava Scheybala jako zapáleného odborníka, který se nejen s velkým zájmem zabýval svým krajem – Severními Čechami, ale jeho rozsáhlé a hluboké znalosti kraje mu umožnily jeho rozsáhlou publikační činnost. Především proto, že mu věnoval každou volnou chvíli. Neustále dokumentoval, mapoval, kreslil nebo si jen prostě všímal toho, co se kolem něho nacházelo. Se svou ženou byli v každou volnou chvíli někde na cestách, kde pro nás budoucí obyvatele kraje, ať již z řad široké veřejnosti nebo odborníky zachycovali drobné i významnější památky a krajinu.

Díky práci manželů Scheybalových bylo objeveno a mnohdy i zachráněno mnoho cenných artefaktů.

Tato diplomová práce by nikdy nemohla obsáhnout celou širokou působnost Josefa Václava Scheybala i v návaznosti na práci jeho otce, což ovšem nebylo jejím hlavním cílem. Ve své práci jsem chtěla představit dílo muže a jeho rodiny, která žila pro hodnoty českého kulturního dědictví. Díky práci Josefa Václava Scheybala můžeme i my ostatní vnímat krásy lidového umění. Dokonce i těch artefaktů, které již neexistují, protože Scheybal je nám ve své dokumentaci uchovat natrvalo.

Díky pozůstalosti rodiny Scheybalovy, která je nyní umístěna v Muzeu Českého ráje v Turnově jako Scheybalova sbírka, se mohou budoucí badatelé v národopisné oblasti či historické přesvědčit o mimořádné osobnosti Josefa Václava Scheybala, jeho otce i Jany Scheybalové, která tak ochotně a pečlivě manželovi v jeho práci pomáhala. Jelikož sbírka ještě není kvůli své obsáhlosti zcela zpracována, nemůže být hodnocení činnosti Josefa Václava Scheybala úplné. V průběhu tvorby této diplomové práce jsem našla mnoho dalších poznatků, které mohly vyvracet některé názory, jež stavěly rodinu Scheybalovu do negativní roviny obecného vnímání. Hlavně v souvislosti se svozy majetku spojenými s osobou Josefa Scheybala staršího a vytváření jeho obsáhlé sbírky.

Bezsporu a objektivně mohou Josefa Václava Scheybala zhodnotit jako výjimečného odborníka v oblasti lidového umění, znalce lidové architektury mnoha regionů nejen Čech, ale i Moravy a Slovenska.

Tisíce jeho kreseb svědčí o jeho unikátním talentu zachycení ducha lidového umění a všímání si zdánlivě nepodstatných detailů.

Pro sbírku jako takovou by do budoucna bylo velmi přínosné, kdyby ji bylo možno doplňovat ještě dalšími archiváliemi, které by ji mohly dotvářet a ucelovat. Jistě se ještě mezi přáteli Scheybalovy rodiny nacházejí např. kresby Josefa Václava Scheybala nebo četná korespondence rodiny. Takto by se mohla doplnit o cenné kusy s mnoha dalšími informacemi. S největší pravděpodobností se již nenaleznou další trojrozměrné předměty, ale archivní sbírka by se jistě rozrůst mohla. Samotná sbírka by si jistě pro svou obsáhlou zasloužila svého konkrétního správce, který by se mohl zabírat pouze odkazem Scheybalovy rodiny, práce by jistě měl dostatek. Toto bylo navíc i přání Jany Scheybalové, která dlouhé roky uvažovala nad zřízením nadace pro spravování cenných sbírek rodiny a hlavně unikátních kreseb jejího manžela.

Jisté rezervy své práce o Josefu Václavu Scheybalovi spatřuji v tom, že jsem se mohla ještě osobně sejit s konkrétními osobami, které manžele Scheybalovi znaly osobně. Jedná se hlavně o rodinné přátele, kteří se do poslední chvíle setkávali s Janou Schebylovou, jejich osobní výpověď by jistě byla pro práci také přínosná. Ale během zjišťování informací od dalších osob, které znaly rodinu Scheybalovu jak po stránce profesní tak i osobní, jsem nabyla dojmu, že některé zjištěné informace nejsou příliš podložené a jsou pouze ústním sdělením, a proto je není nejvhodnější publikovat v této práci, kde jsem chtěla uvádět pouze objektivní zjištěná fakta.

Zajisté jsem se mohla také detailněji zaměřit na jednotlivé části jeho působení, ať už by se jednalo o jeho terénní národopisné výzkumy, sběratelskou či publikační činnost. Každé z odvětví Scheybalova působení by si jistě více prostoru zasloužilo. Chtěla jsem se ovšem na osobnost Josefa Václava Scheybala zaměřit komplexně, proto jsem nezacházela v jednotlivých částech do detailů. Jak jsem již zmiňovala, sběratelskou činnost budeme moci plně popsat, až se detailněji podaří inventarizovat Scheybalovu sbírku v turnovském muzeu. Což jistě zabere pracovníkům muzea ještě několik let.

Já osobně jsem se na zpracování Scheybalovy sbírky v Muzeu Českého ráje v Turnově podílela nejvíce v letech 2008, 2009 a 2011. První sepisování bylo velmi časově náročné a nebyl čas na bližší seznámení se s jednotlivými předměty. Následně probíhala inventarizace v muzejním programu Bach, kde bylo mým úkolem evidovat dokumentační činnost Josefa Václava Scheybala. Měla jsem tedy možnost se přímo seznámit s jeho unikátními národopisnými kresbami a dokumentacemi a k tomu přečíst mnoho zajímavých rukopisných poznámek k daným tématům. V další fázi inventarizace jsem se věnovala publikační činnosti Josefa Václava a Jany Scheybalových. V jednotlivých složkách jsem tak mohla procházet jejich přípravné materiály pro četné publikace a články, kde se kromě rukopisů nacházely i s publikacemi související články, fotografie, pozvánky, ale i korespondence. To vše mi umožnilo více pochopit jejich odkaz.

Myslím, že mohu na základě vlastní zkušenosti potvrdit, jak objemné a přínosné je jejich dílo. O tomto faktu vypovídá i má předkládaná diplomová práce, která se zabývá obsáhlou odbornou činností významného etnografa, dokumentátora a sběratele Josefa Václava Scheybala.

11. Obrazová příloha

1. Josef Václava Scheybal na své výstavě Josef V. Scheybal. Národopisné kresby v Severočeském muzeu v Liberci roku 1978. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

2. Josef Scheybal starší (1897 – 1967), otec Josefa Václava Scheybala, fotografie z roku 1915. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

3. Josef Václav Scheybal jako malý chlapec. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

4. Josef Václav Scheybal v listopadu roku 1989. Autor: J. Ducháčková. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

5. Autoportrét Josefa Václava Scheybala, kresba úhlem. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

6. Josef Václav Scheybal zachycený při práci v Severočeském muzeu v Liberci, prosinec 1978. Autor: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

7. Josef Václav Scheybal ve své pracovně v Jablonci nad Nisou. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

8. Anna Scheybalová (1901 – 1988), matka Josefa Václava Scheybala. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

9. Josef Václav Scheybal: Portrét Jany Cermanové (budoucí Scheybalové), 1961, kresba tužkou na papíře. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově A 172/2

10. Jana Scheybalová při národopisných výzkumech. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

11. Dobová fotografie rodného domu Josefa Václava Scheybala v Kristiánově. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

12. Jablonec nad Nisou, knihovna Scheybalových v jejich domě na bývalé faře v Kostelní ulici, fotografován původní stav před stěhováním v roce 2008. Archiv Muzea Českého ráje

13. Jablonec nad Nisou, dům manželů Scheybalových. Půdní prostory sloužily k uchování archiválii, fotografováno v roce 2008 před stěhováním. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

14. Jablonec nad Nisou, Dům manželů Scheybalových po rekonstrukci uskutečněné v rámci projektu Transformace fary č. p. 1 v Jablonci nad Nisou na „Dům Jany a Josefa V. Scheybalových“ za spolufinancování Evropské unie z Evropského fondu pro regionální rozvoj

15. Jablonec nad Nisou, Památník Jany a Josefa V. Scheybalových v druhém patře Domu Jany a Josefa V. Scheybalových

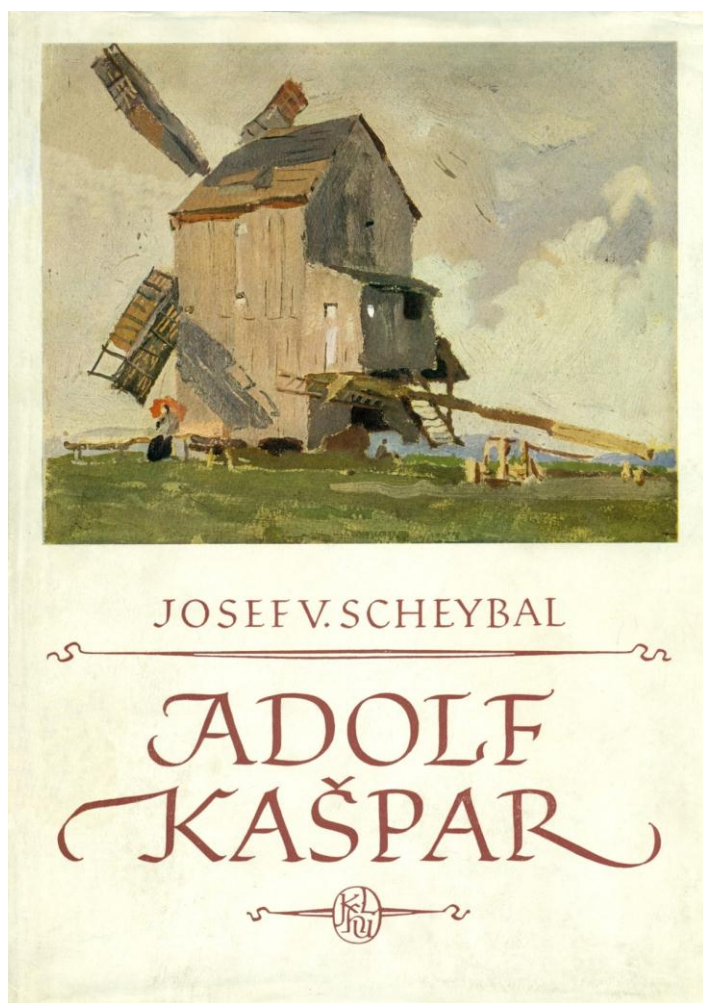

16. Jablonec nad Nisou, Pohled na zrekonstruovaný Dům Jany a Josefa V. Scheybalových v Jablonci nad Nisou

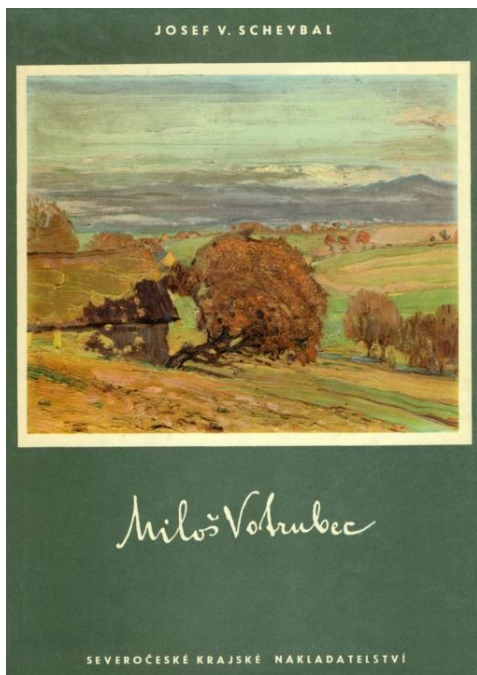

17. Jablonec nad Nisou, Dům Jany a Josefa V. Scheybalových v Kostelní ulici, část seskupení soch ze Sousoší Agónie v Getsemanské zahradě a Loučení Krista s Pannou Marií, 1829, autorem je pravděpodobně Ignác Martinec

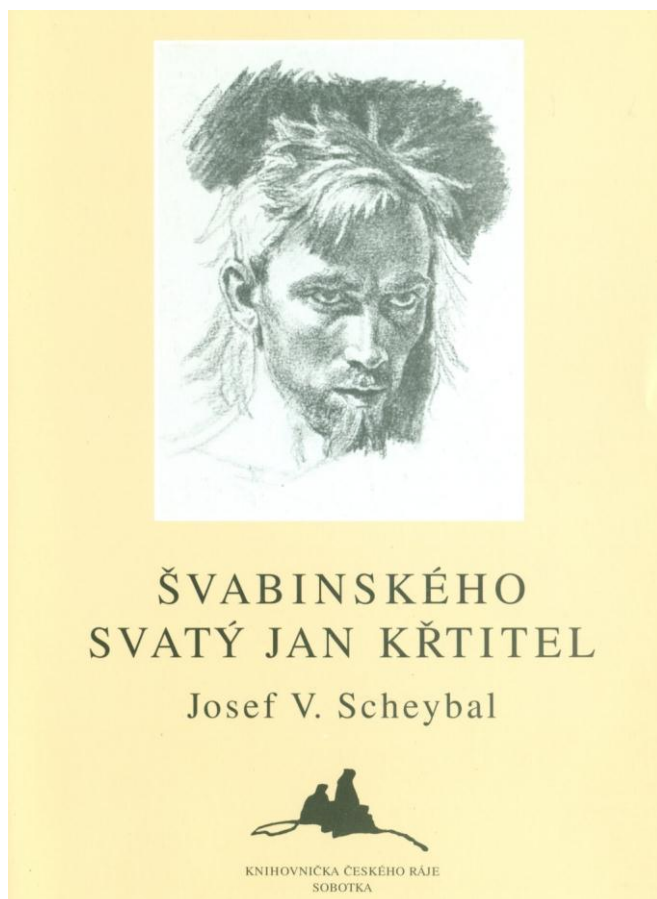
18. Josef Václav Scheybal: Adolf Kašpar – život a dílo. Praha 1957. Obálka publikace

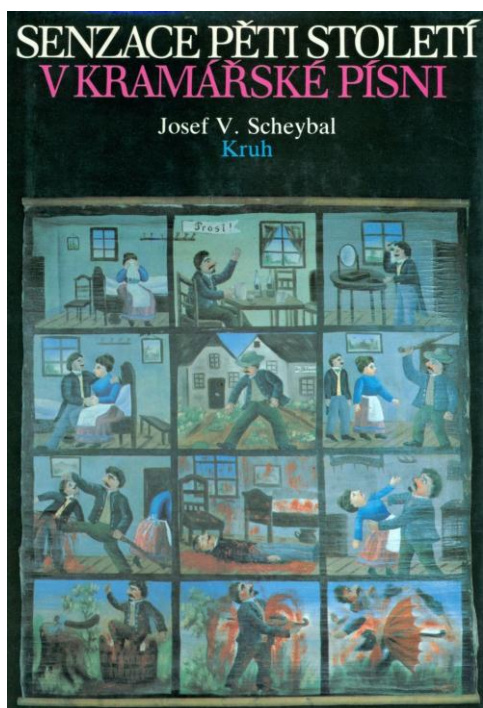
19. Josef Václav Scheybal: Miloš Votrubec. Liberec 1964. Obálka publikace

20. Malé nakladatelství Josefa Scheybala staršího Lange & Scheybal

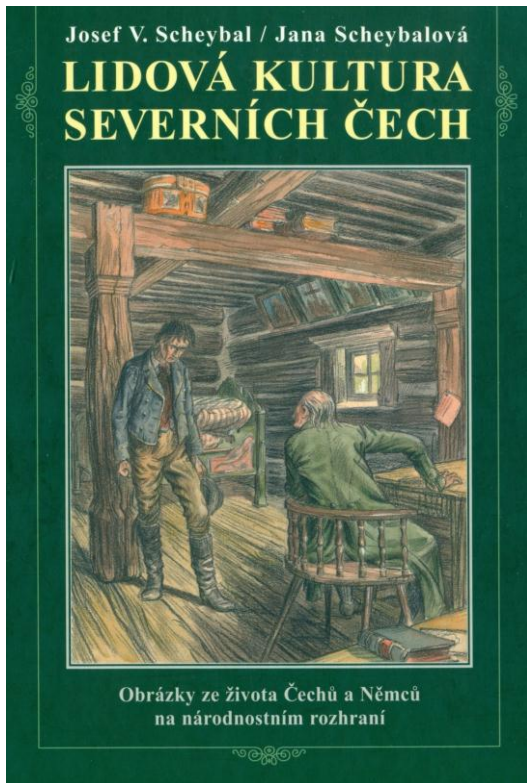

21. Josef Václava Scheybal: Švabinského Svatý Jan Křtitel. Sobotka 1998. Obálka publikace

22. Josef Václav Scheybal: Senzace pěti století v kramářské písni. Hradec Králové 1991. Obálka publikace

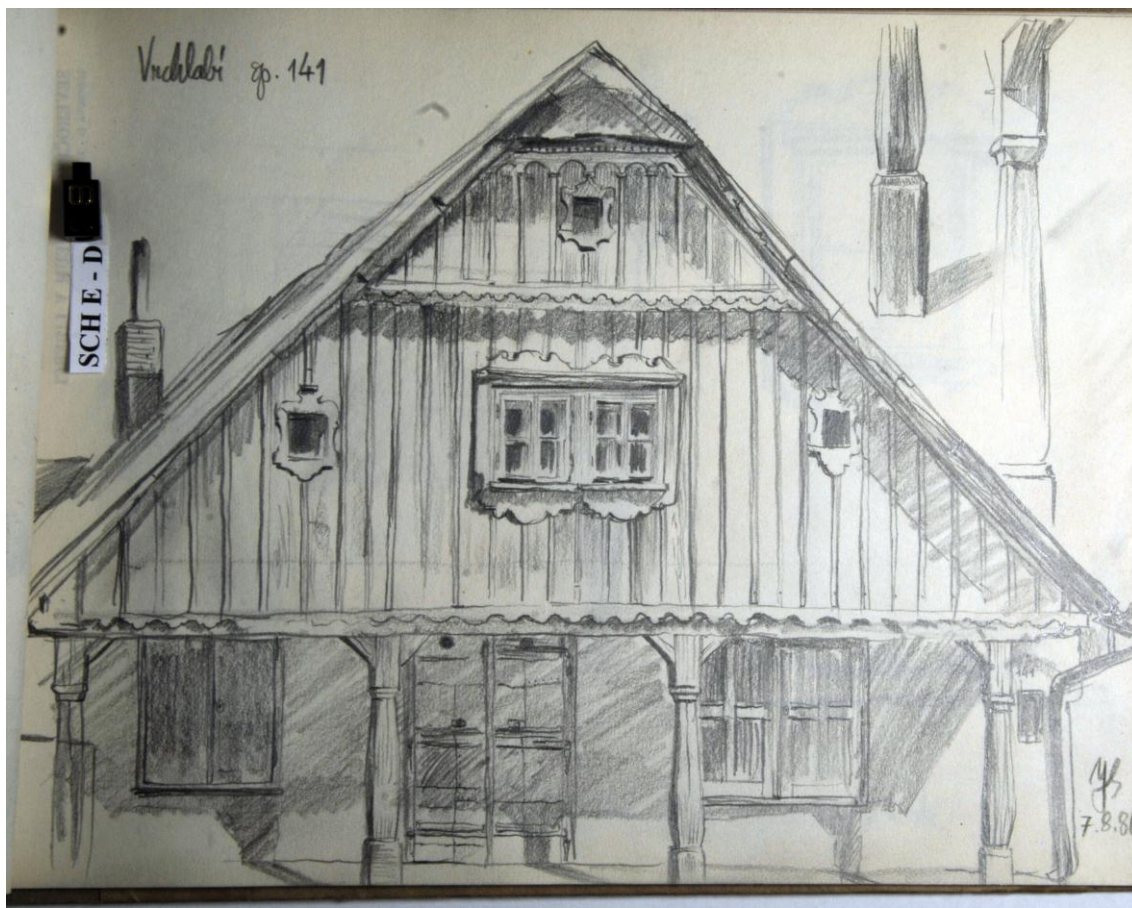

23. Josef Václav Scheybal/ Jana Scheybalová: Lidová kultura severních Čech : Obrázky ze života Čechů a Němců na národnostním rozhraní. Liberec 2006. Obálka publikace

Obecné sbírky		Podskupina: Odborná činnost - dokumentátorská činnost	
Podsbírka	25-Scheybalova sbírka	Region	Liberec - oblast
Skupina	Archiv - osobní fond	Přírůstkové číslo	2/2010
Stát	Česká republika	Médium	
Lokalita	Jablonecko - Vysocko - Křiconoša - Podkrkonoší - Českolubusko - Sitenalice - Turnov - Česká Kamenice	Zapsáno do OES:	
Inventurní číslo	SCH OF III 2 - 221-23	Datum nabytí:	23.2.2010
Jiné číslo	SCH E - D 14	Datum určení:	
Konzervování			
Způsob nabytí	bezplatný převod státní smlouva č. Rp UJIN/2008/4379/1		
Učitel	J. Svobodová		
Uložení	D1 - L 216		
Předmět	Dokumentátorská činnost - kresby - lidová architektura		
Popis	<p>Karton obsahuje 23 složek očíslovanými římskými čísly, jednotlivé složky obsahují přeložené čtvtky s kresbami:</p> <ul style="list-style-type: none"> I. Jablonecko 1967-1968 - 5 kreseb staveb a krajiny II. Křiconoša, Podkrkonoší, říjen 1968 - 13 kreseb staveb a krajiny III. Vysocko 8. 9. - 15. 9. 1968 - 22 kreseb detailů architektury - Roprachtice, Mimoň, Heřkovic, Roztoky u Vysokého nad Jizerou IV. Českolubusko, 31. 10. 1968 - 7 kreseb architektury a krajiny V. 13 kreseb - Jindřichov, Český Dub, Proseč pod Ještědem - kresby propisovací tužkou - datace 1968 VI. Vysoké úrpen 1967 - 2 kresby a fotografie - Sitenalice VII. 17 kreseb architektury a rukopisné poznámky - Jitkov, Stará Ves VIII. 17 kreseb architektury a rukopisné poznámky - Pelimov, Horní Branná IX. Jablonecko 13. 4. - 5. 9. 1964 - 3 kresby X. Turnovsko 12. 9. - 17. 10. 1964 - 17 kreseb převážně studií osob XI. Česká Kamenice 19. 10. - 9. 12. 1964 - 17 kreseb studií osob, PhDr. Němeček, Dáčin XII. Podkrkonoší 26. 7. - 10. 11. 1965 - 14 kreseb architektury a studie osob a části těla, rukopisné poznámky XIII. Jablonecko 31. 12. - 6. 1. 1965 - 11 kreseb a rukopisných poznámek XIV. Jablonec z jara 1965 - 7 kreseb - různé nápisy XV. 5 kreseb studií osob a 2 strany textu o výstavě Husáček pohostinství v minulosti XVI. Kresby z Podkrkonoší 1963-1965 - 47 stránek kreseb a rukopisných poznámek - kresby architektury, osob, krajiny - jedna kresba je z Prahy - Valdštejnská zahrada XVII. Českolubusko, Železnobrodsko 22. - 23. 10. 1968 - 8 kreseb detailů architektury XVIII. Janov nad Nisou 28. - 29. 12. 1968 - 9 kreseb, polehů na Janov XIX. Podkrkonoší srpen 1965 - 20 kreseb architektury a krajiny 		
Titul			
Autor	Scheybal, Josef Václav	Datování:	1963 - 1964 - 1965 - 1967 - 1968
Materiál	papír	Technika:	kresba tužkou, propisovací tužkou, fotografie k dokumentaci
Objekt			
Rozměry	A5	Počet kusů:	1 složka (1 karton s 23 složkami kreseb)
Nápisy		Hmotnost:	
Důvod odpisu		Datum odpisu:	
Revize			

24. Evidenční karta z muzejního programu Bach, zpracování Scheybalovy dokumentátorské činnosti ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 6

25. Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba lidové architektury, 1986, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 7

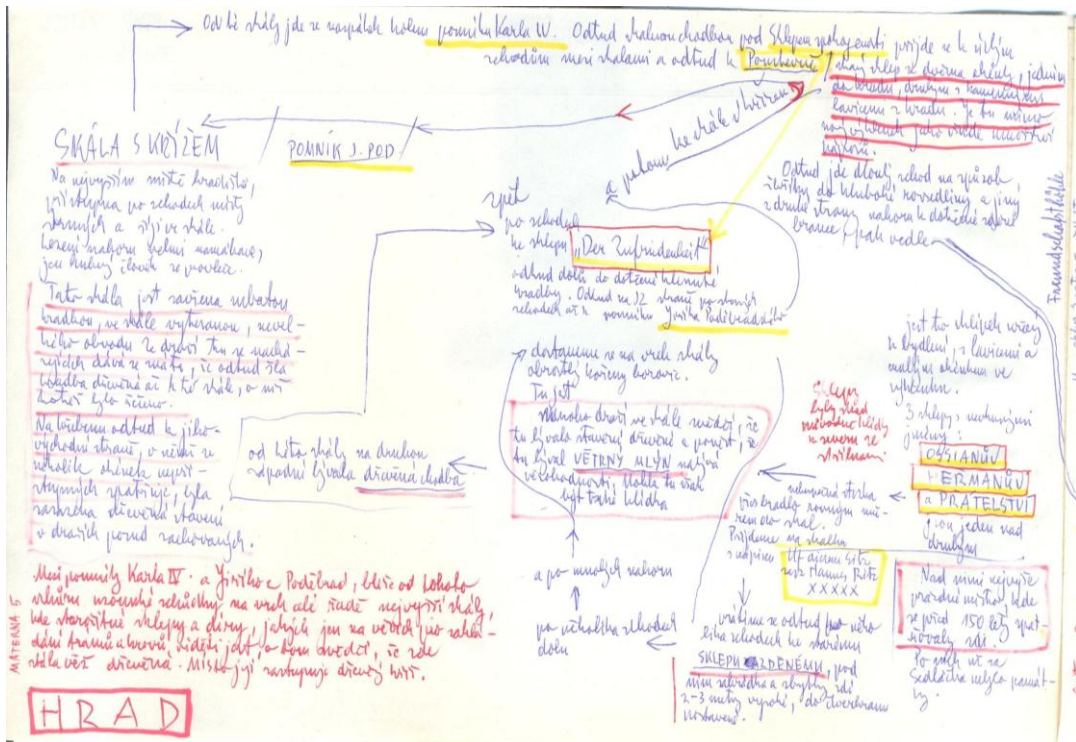
26. Josef Václav Scheybal: Chalupa Dvořákových, dokumentátorská kresba lidové architektury, 1988, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 7

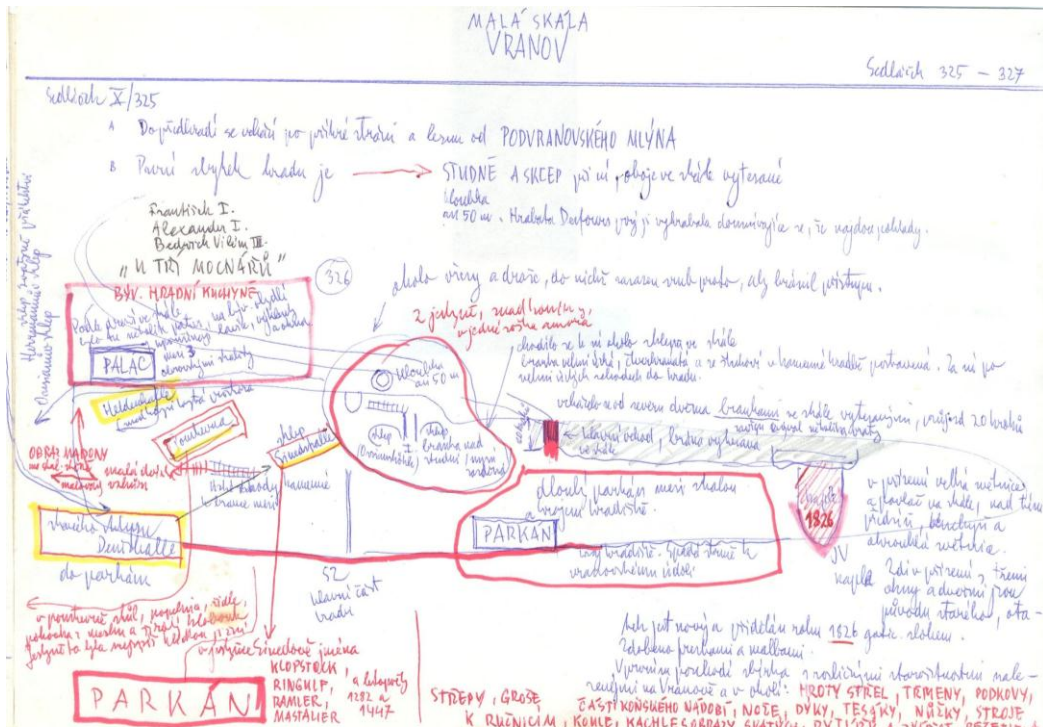
27. Josef Václav Scheybal: Chalupa Dvořákových - detail, dokumentátorská kresba lidové architektury, 1988, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

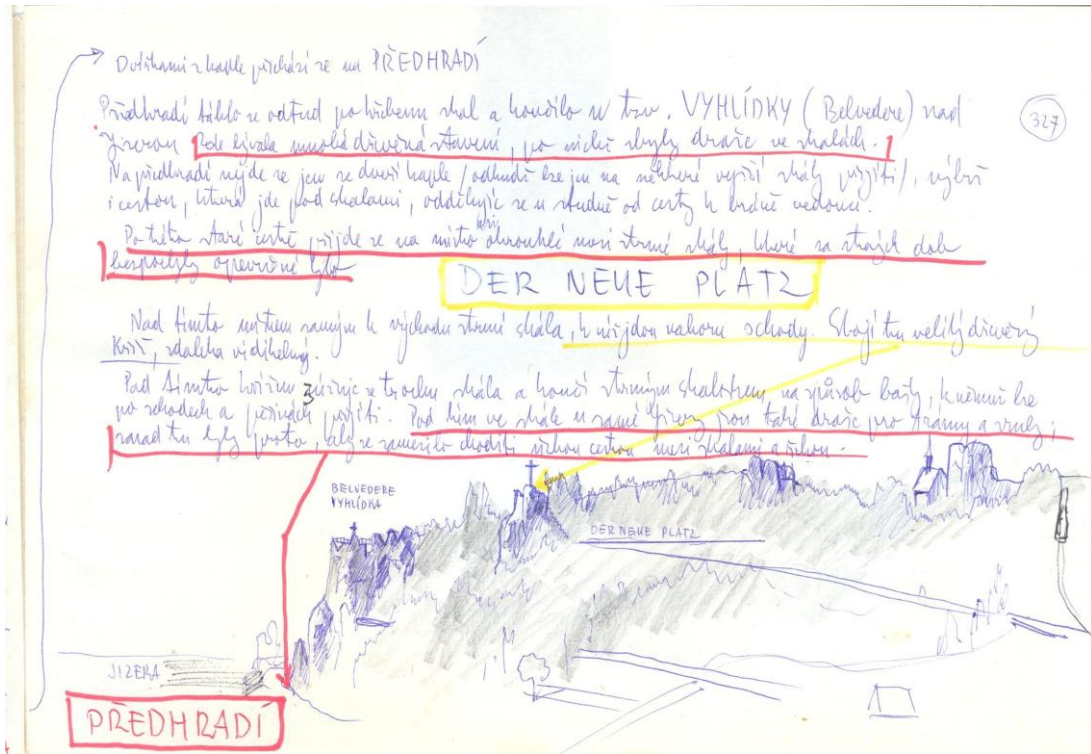
SCH OF III/10 - 55

28. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

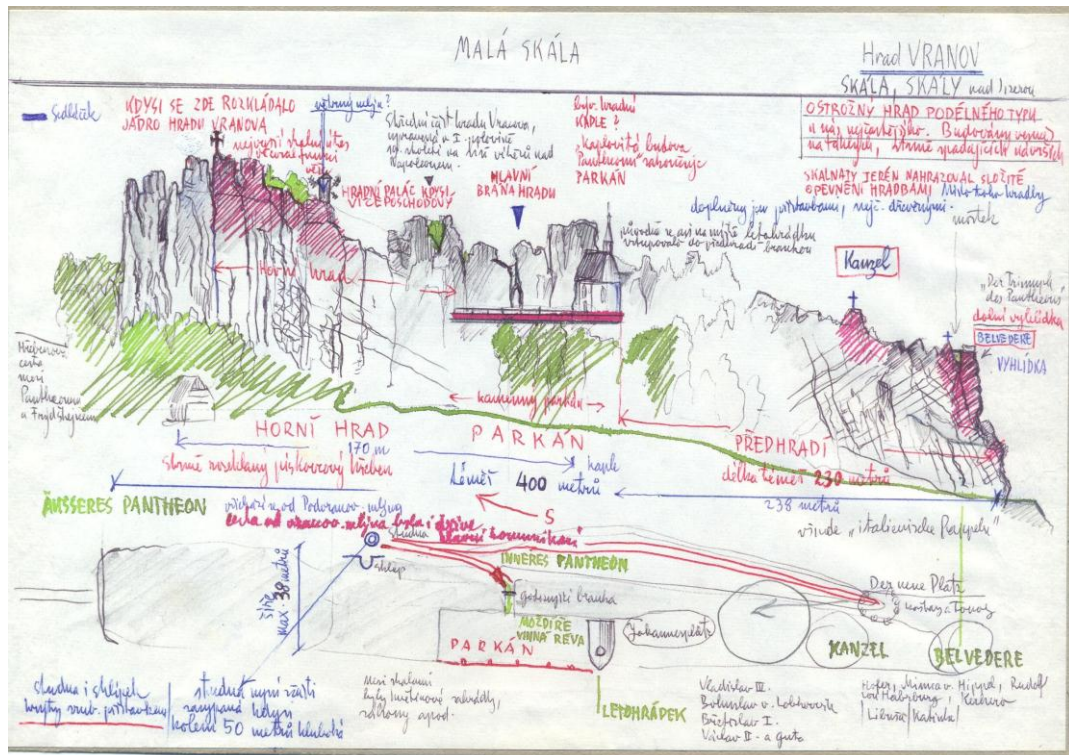
SCH OF III/10 - 55

29. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/10 - 55

30. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/10 - 55

31. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

Podještědí
Ženský kroj:
 222 Lohotická uhlava:
 Popis uhlavy českobudčického pantiol připravené k korunovační slavnosti 1836: Ženská uhlava nosí svůj náhlav bílý, širokým šátkem, naprávaná do celá uhlava a pestré, také postřevami črtí jsou oděvůž, nosí, někdy stojí dva žluté cípy stranou, ktero třetí stojí vlně. Krajel kolku kůže je široký, habaček má tulu kraj maselidauy, dlouhé rukávy a odobu z puzle a krajek, má rdní rukvi jsou užitky radej puzle, vpradu se nosí rdněra.
 Měziho uhlavi má hloubok zmrkum, šora smatchkum dýkem a širokou stříčkou, robeni perotlemi a květy pestrý hedvábní šatek na kuku, kbotorguou vestu, opusar a mod- rleio ukasestru s bílymi Mufelidj, corud (kročuky a vyoké, přilekavé, koloua krajel boty. (Tab. 19 - 100kpr. z Plácku) 180-95)

Podještědí nahleuo hodiu čeruyk vyškú, které mály postřevé potokuy čeruyku hedvá- bím a na něm repive pestyku hedvábním vyškú kyfice. (Nejstaká čvudé)
 Vlny moily jen odauu rky.

Ženy si odaly vlny kalem bíleho čepce "ovúky" (podobu jako na Plácku, Stří- brku, Doušlebohu) Černo-mor. vysocím. Sončatí mrušého kroje ČM vyrocím (poč. XIX. stol.) - - - str. 200 a 2. pol. XIX. stob. (hořile, kabát, kalhoty)

Podještědí (popis na str. 222) 223
 224, 225
 224
 226
 226

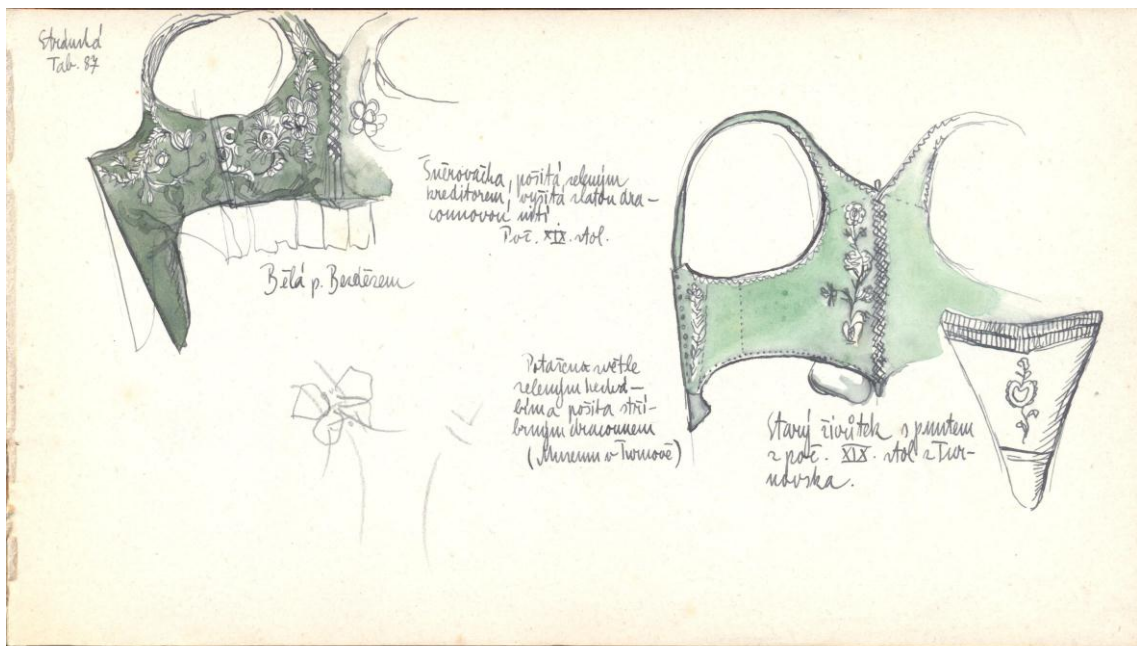
Čepce
 Učeskové
 Čepce
 Živáčky
 Kostičky

Ferd. Runk: Děvata z jirních Ček z poč. XIX. stol. (vlny, krajek, smetovčky, rdněra šátky) Tab. 26., 28., 29

Tab. 50 (kabelch) 180

SCH OF III/2 - 14

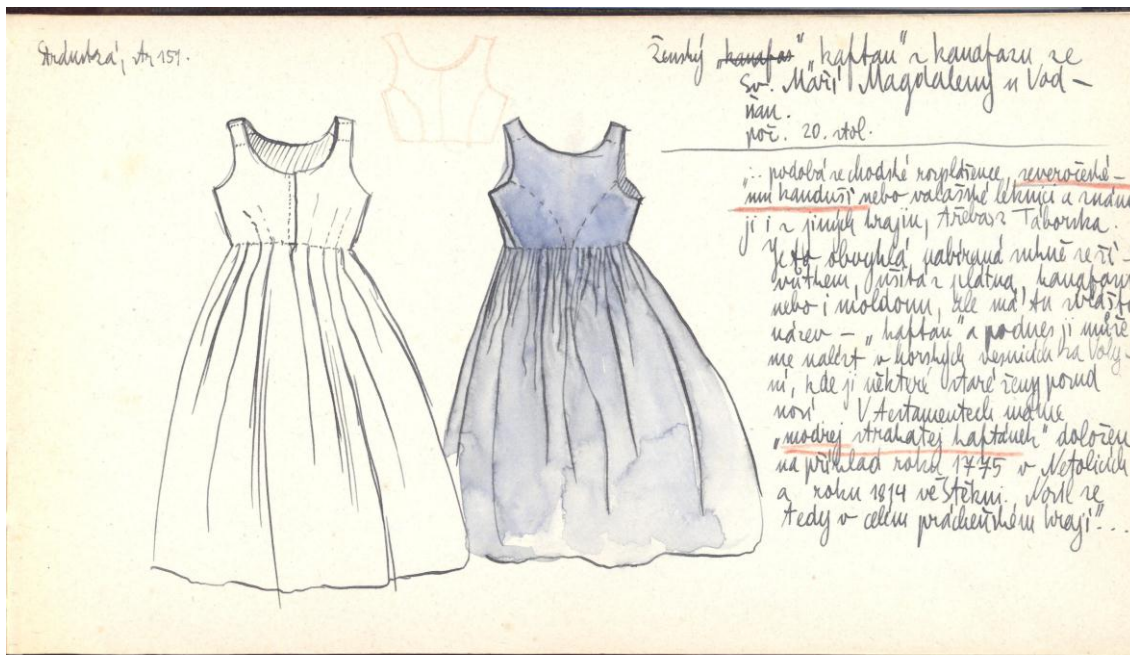
34. Josef Václav Scheybal: rukopisná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 14

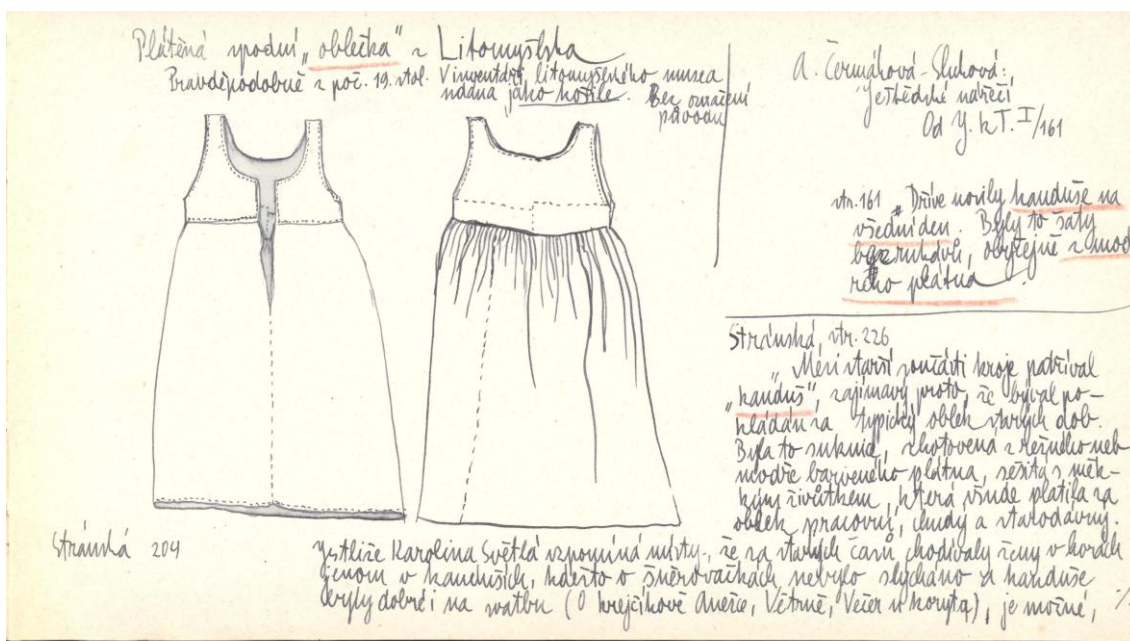
35. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980, kresba tuší kolorována akvarelem, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

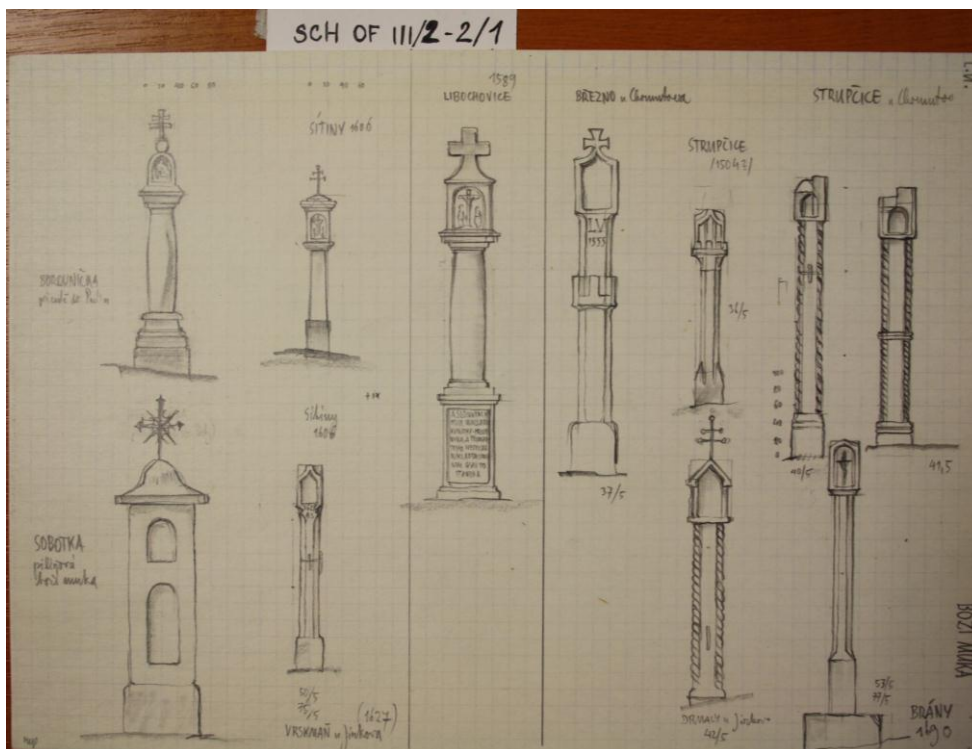
SCH OF III/2 - 14

36. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980, kresba tuší kolorována akvarelem, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

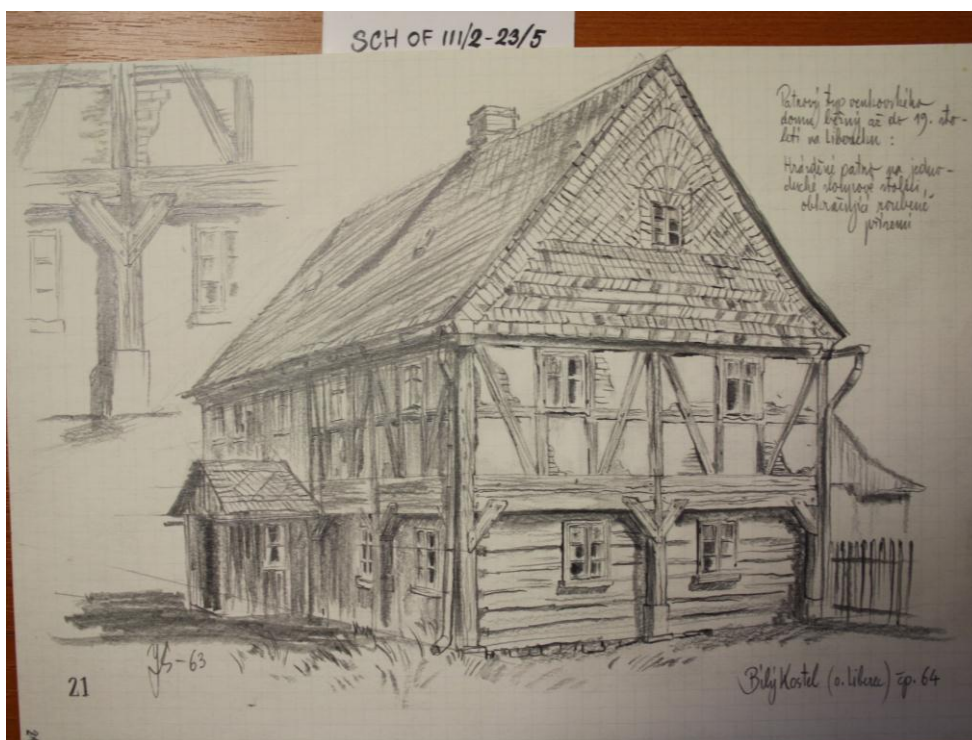

SCH OF III/2 - 14

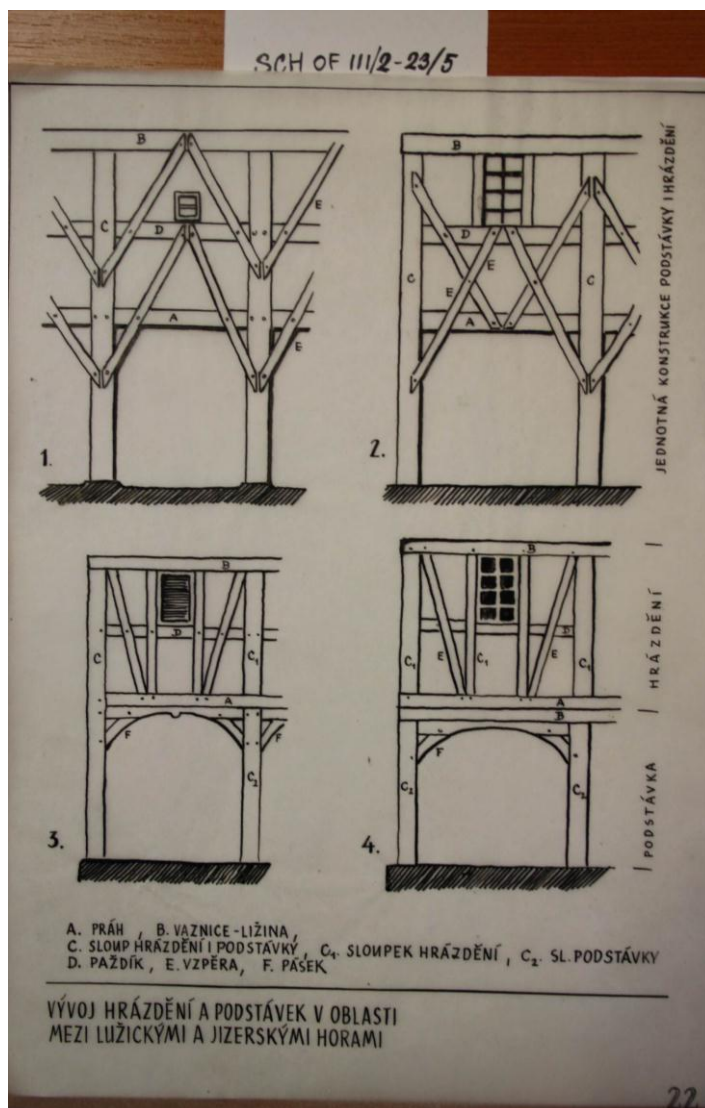
37. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980, kresba tuší kolorována, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

38. Josef Václav Scheybal: boží muka, dokumentátorská kresba z různých lokalit, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

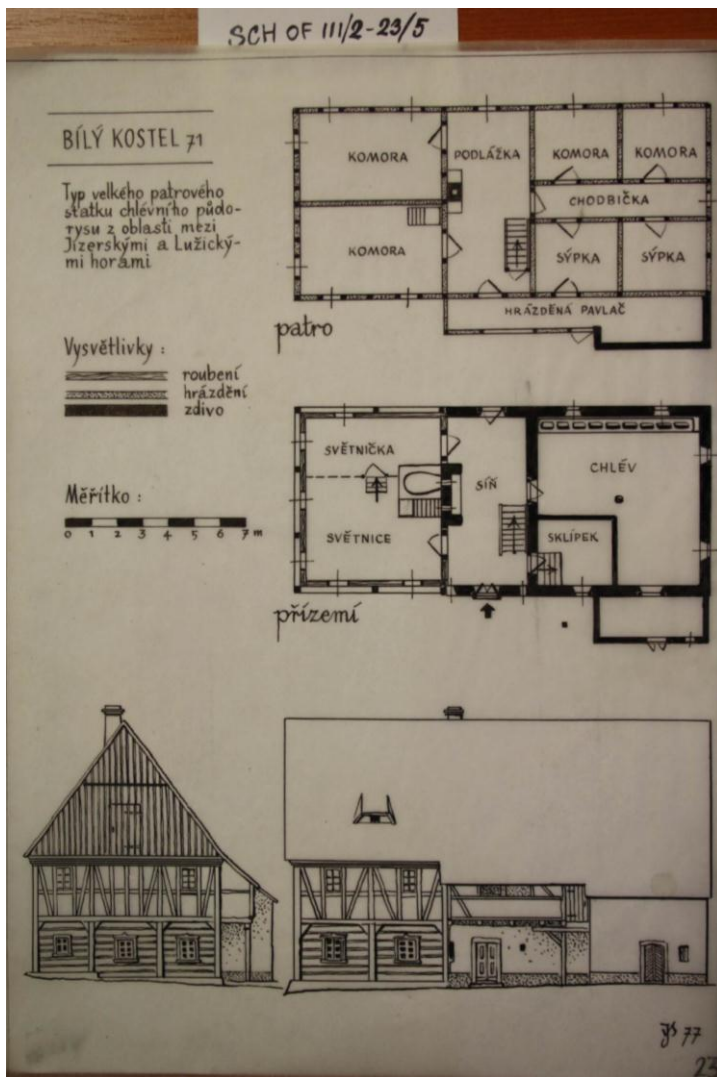

39. Josef Václav Scheybal: Bílý Kostel čp. 64, 1963, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

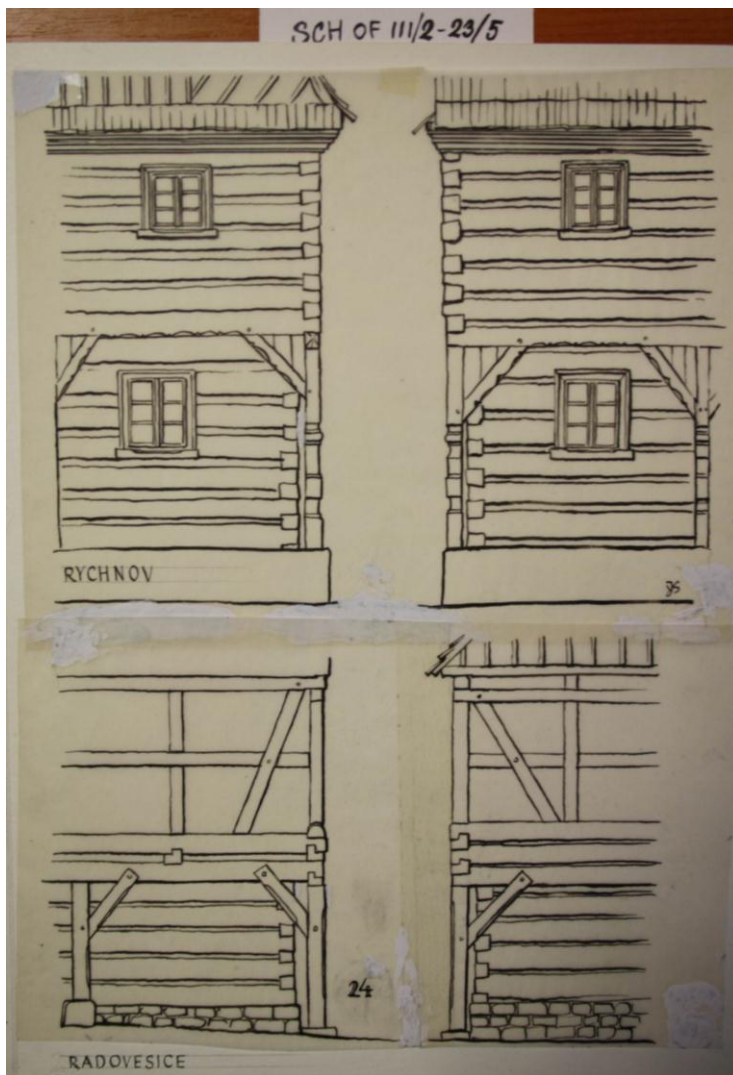
40. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace vývoje hrázdění a podstávek v oblasti mezi Lužickými a Jizerskými horami, 1977, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

41. Josef Václav Scheybal: Bílý kostel 71, dokumentátorská kresba s půdorysnými plánky a 2 pohledy, 1977, kresba tuší, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

42. Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba z Rychnova a Radovesic s následnými úpravami strany, kresba tuší, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 7

43. Josef Václav Scheybal: U besedy, Čerták od kostelíka Jednoty bratrské, 1998, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH E-D 40/5

SCH OF III/2 - 7

44. Josef Václav Scheybal: Kotelní jámy, 1988, kresba úhlem, papír, 21 x 29 cm.
Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 7

45. Josef Václav Scheybal: Špindlerův Mlýn – kostel sv. Petra, 1988, kresba úhlem, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

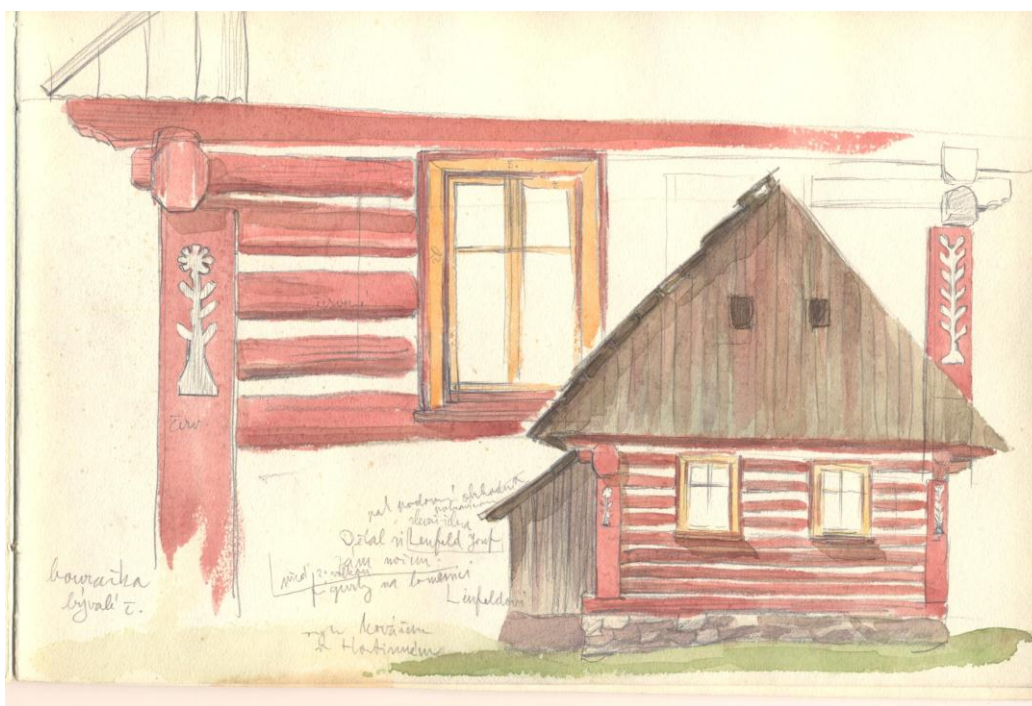
SCH OF III/2 - 7

46. Josef Václav Scheybal: Špindlerův Mlýn, 1988, kresba úhlem, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 7

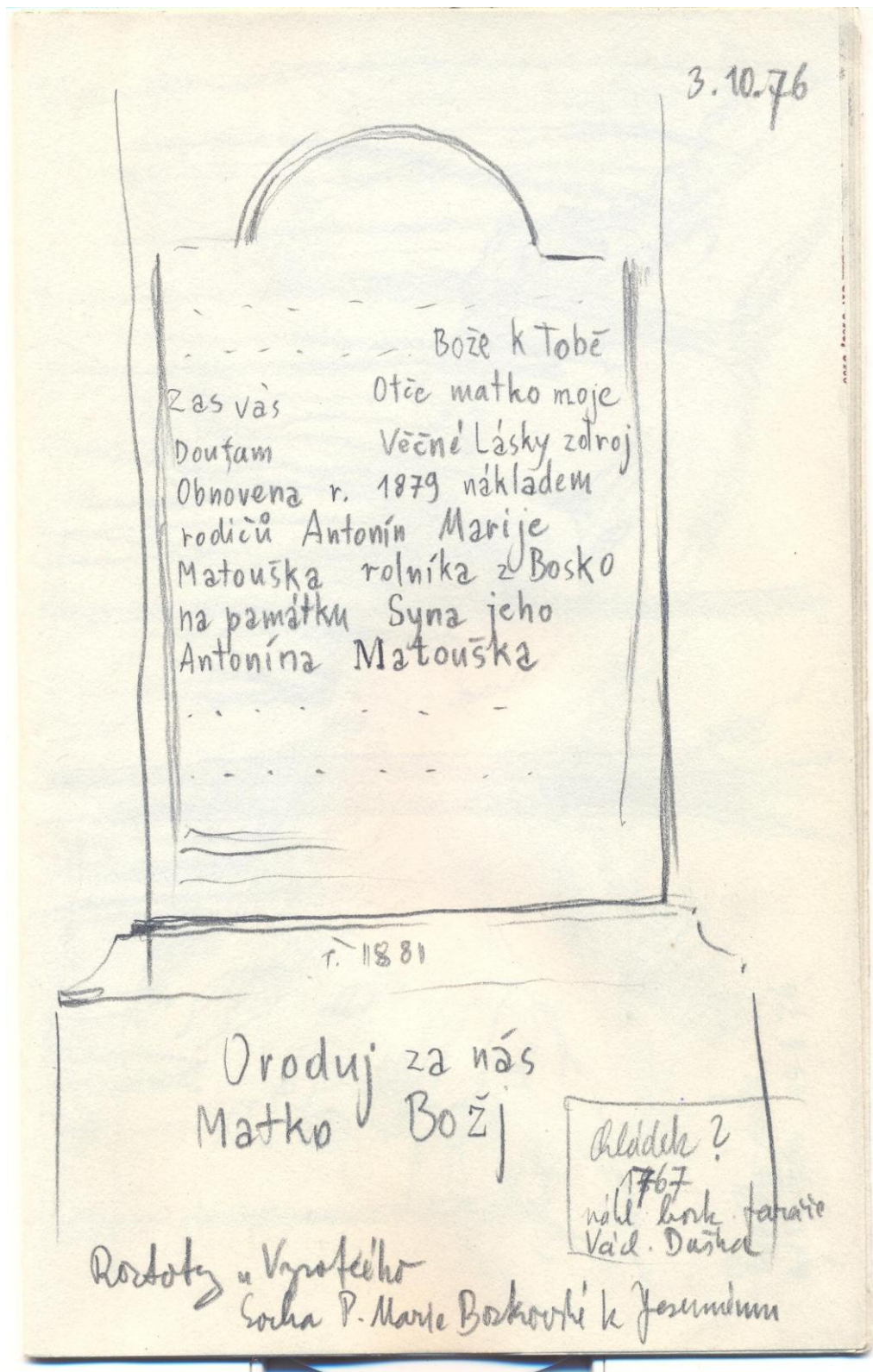
47. Josef Václav Scheybal: Modřišice, 1989, kresba úhlem, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 25

48. Josef Václav Scheybal, dokumentátorská kresba budovy před zbouráním, kresba kolorovaná akvarelem, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

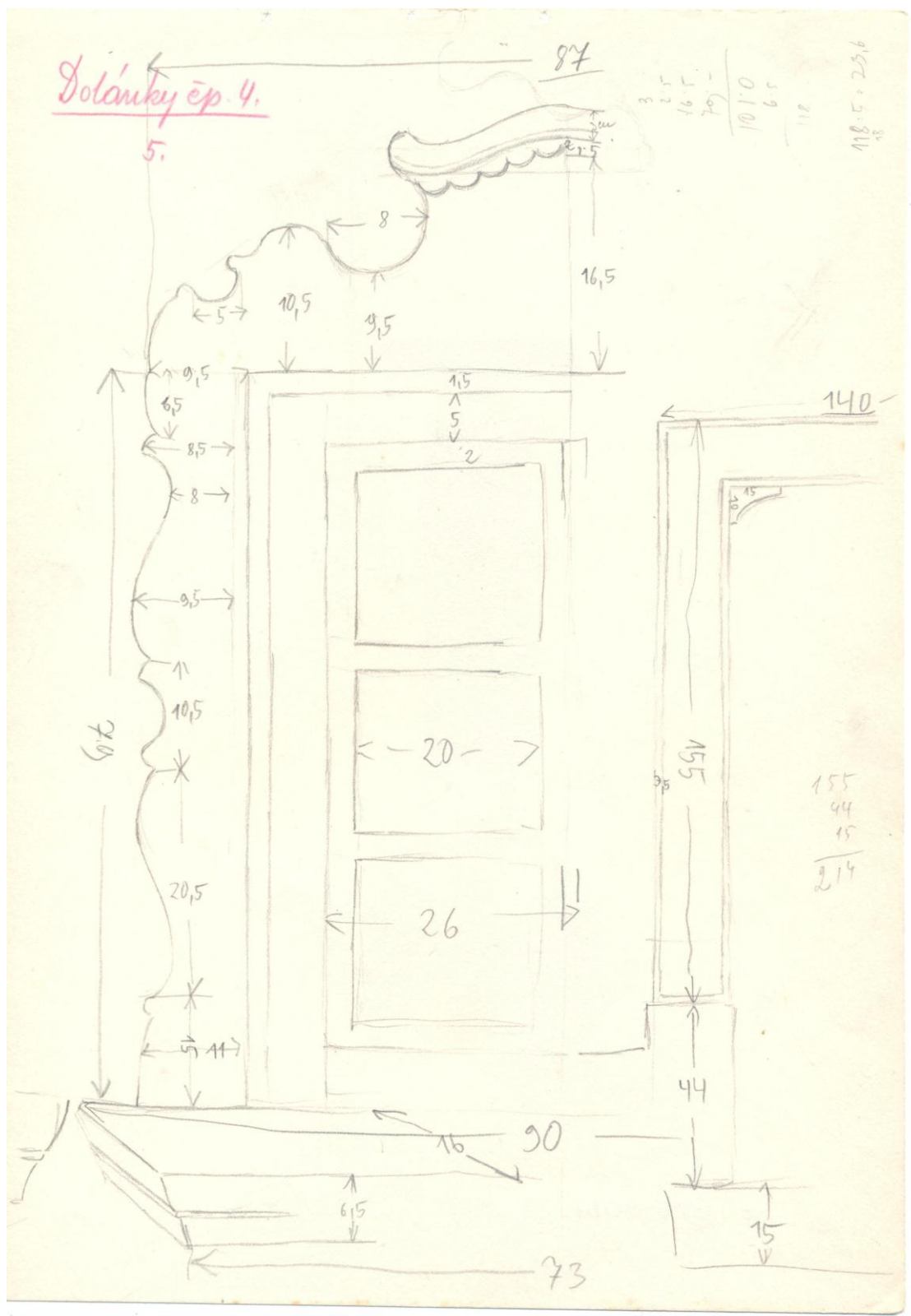
SCH OF III/2 - 30/23

49. Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba podstavec k soše Panny Marie Bozkovské s uvedeným textem, 1976, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/2 - 40/1

50. Josef Václav Scheybal: kresby podle předloh jiných autorů ve skicáku, kresba tužkou, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

SCH OF III/10 - 20/1

51. Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba lidové architektury Dolánky u Turnova čp. 4, kresba tužkou, uvedeny rozměry, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

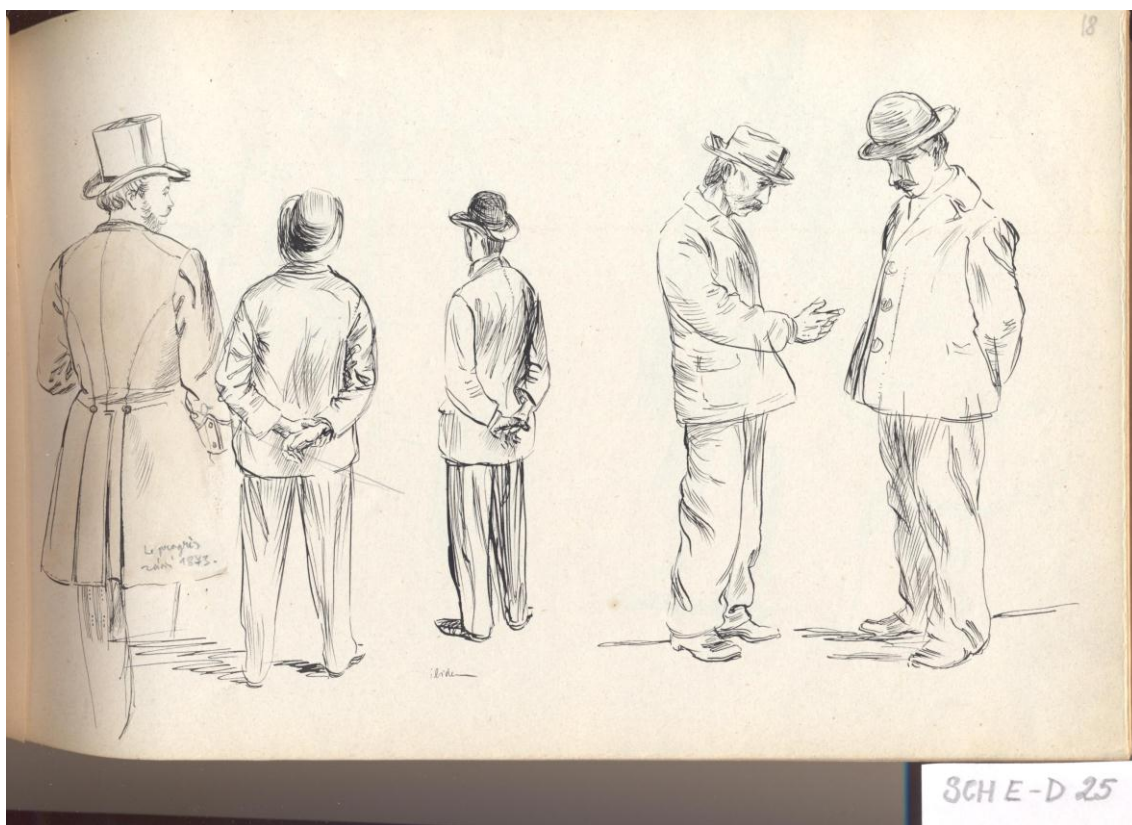

52. Josef Václav Scheybal: skicákové kresby, 1982, kresba propisovací tužkou, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

53. Josef Václav Scheybal: skicákové kresby z vlaků, čekáren, nástupišť a parků, kresba tužkou, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

54. Josef Václav Scheybal: skicákové kresby z vlaků, čekáren, nástupišť a parků, kresba tužkou, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

12. Přehled důležitých životopisných dat Josefa Václava Scheybala

1928

Dne 31. prosince se narodil v Kristiánově u Frýdlantu v rodině antikváře, sběratele, bibliofila a znalce lidové kultury Josefa Scheybala staršího.

1938

Po záboru československého pohraničí odchází s rodiči do Turnova.

1940

Stává se žákem reálného gymnázia v Turnově.

S otcem se v následujících letech věnuje soupisu a dokumentaci lidové architektury a záchraně uměleckých památek v severočeském regionu.

Vytváří první kresby v terénu.

1947

Úspěšně skládá maturitní zkoušku a zahajuje vysokoškolská studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Obor národopis studuje u profesorů Karla Chotka, Drahomíry Stránské a Viléma Pražáka, dějiny umění u Antonína Matějčka, Jana Květa a Jaromíra Pečírky.

1948

S rodiči se stěhuje na Sychrov.

Účastní se národopisných výzkumů v oblasti Valašských klobouků a Českého Dubu.

1949

Účastní se národopisných výzkumů v Českém ráji a v Podkrkonoší.

1950

Vytváří soubor akvarelů severočeského lidového nábytku pro Národopisné oddělení Národního muzea v Praze.

Účastní se záchranného výzkumu lidové zástavby na Liberecku a Jindřichohradecku.

1951

Účastní se výzkumu lidové architektury v Jeseníkách a na Osoblažsku.

Vstupuje do Svazu československých výtvarných umělců.

1952

Ukončuje vysokoškolská studia. Dosahuje absolutoria s disertační prací Lidový dům ve středním Pojizeří a v Podještědí. Příspěvek k určení typů severočeské lidové architektury.

Začíná profesní dráhu nezávislého badatele a výtvarníka.

Provádí výzkum zděné lidové architektury na Turnovsku a v Podještědí.

1953

Vytváří soubor akvarelů lidového nábytku ze severočeského pohraničí pro Národopisný kabinet ČSAV v Praze.

1954

Účastní se národopisného výzkumu v slovenských Žakarovcích a na Horehroní.

1956

Koná se jeho výstava Národopisné akvarely J. V. Scheybala v Národopisném oddělení Národního muzea v Praze.

1957

Vytváří soubor národopisných kreseb Lidové stavby Českého ráje.

Vychází jeho obsáhlá monografie Adolf Kašpar. Život a dílo.

Účastní se výzkumu v oblasti Šariše a vytváří odtud soubor národopisných kreseb.

1958

Dokončuje text k obrazové publikaci Karla Vika Severní Čechy.

1959

Provádí rozsáhlý výzkum lidové architektury a plastiky na Turnovsku

a účastní se národopisného výzkumu v Horehroní.

Samostatně vystavuje své práce v Turnově pod názvem Národopisné zajímavosti z Pojizeří

1961

Píše text a vytváří kresby k publikaci se souborem fotografií Jiřího Šolce Lidové stavby v Pojizeří.

Zahajuje dvouletý národopisný výzkum na Jablonecku a Železnobrodsku.

1962

Žení se s Janou Cermanovou, 23. prosince.

1963

Účastní se záchranného výzkumu v Pošumaví a zahajuje výzkumy v Ašsku, Chebsku, Sokolovsku a v oblasti Mariánských Lázní.

1964

Vychází jeho umělecká monografie věnovaná malíři Miloši Votrubicovi.

A jeho kniha Východní Čechy v kresbách Adolfa Kašpara.

Účastní se dvouletého záchranného výzkumu zátopové oblasti v povodí Ostravice.

1965

Stává se pracovníkem historického oddělení Severočeského muzea v Liberci.

Provádí dokumentaci větrných mlýnů na severní Moravě a ve Slezsku.

Samostatně vystavuje své národopisné kresby v Jablonci nad Nisou.

S manželkou Janou Scheybalovou získává objekt bývalé fary v Jablonci nad Nisou.

1966

Stěhuje se s manželkou a rodiči do nového domova v Jablonci nad Nisou.

1967

Umírá ve věku 70 let jeho otec Josef Scheybal.

1968

Stává se vedoucím historického oddělení Severočeského muzea v Liberci.

1969

Autorsky se podílí na publikaci Památky Jablonecka.

Stává se konzervátorem státní památkové péče v Liberci.

Účastní se výzkumu života a prostředí české menšiny ve Slavonii.

1970

Stává se okresním konzervátorem státní památkové péče.

Účastní se národopisného výzkumu na Strakonicku.

1971

Spolupracuje na výzkumu lidové zástavby na Podbořansku.

1973

Účastní se výzkumu skláren v Jizerských horách.

1978

Koná se samostatná výstava jeho národopisných kreseb v Severočeském muzeu v Liberci.

1979

Vystavuje své kresby a akvarely na výstavách Lidové umění horního Pojizeří v Železném Brodě a Podještědí Karolíny Světlé v Českém Dubu.

1980

Konají se jeho samostatné výstavy Národopisné kresby z Čech, Moravy a Slovenska v Třebízi a Z Českého ráje ve Starých Hradech.

Je evidován při Českém fondu výtvarných umění.

1981

Samostatně vystavuje své práce v Okresním vlastivědném muzeu v Ústí nad Labem pod názvem Národopisné kresby.

Dokončuje průvodcovský text pro státní zámek Frýdlant v Čechách.

1982

Koná se samostatná výstava jeho akvarelů a kreseb na Malé Skále.

1983

Podílí se na vydání encyklopedie Lidová architektura, pro kterou vytvořil mnoho ilustračních kreseb.

1985

Koná se výstava Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala v Okresním muzeu v Jičíně.

Společně s manželkou Janou Scheybalovou vydává knihu Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách.

1988

V Jablonci nad Nisou umírá ve věku 87 let jeho matka Anna Scheybalová.
Končí své odborné působení v Severočeském muzeu a odchází do penze.
Samostatně vystavuje své práce v Severočeském muzeu v Liberci pod názvem
Národopisné studie ze severovýchodních Čech.

1990

Konají se jeho samostatné výstavy v Pasekách nad Jizerou, v Kouřimi a na hradě
Valdštejn u Turnova.
Dočkal se vydání knihy Senzace pěti století v kramářské písni.
Stává se členem Liberecké unie výtvarných umělců.

1991

Podílí se kresbami na vydání knihy Klíč od domova.

1993

Během plenérového pobytu s malířem Jaroslavem Švihlou vystavuje v Seis v jižním
Rakousku.
Koná se výstava Lidové stavby v Čechách, na Moravě a na Slovensku v kresbách Josefa
V. Scheybala ve Svobodných Hamrech u Hlinska.

1995

Kresbami a akvarely se podílí na vydání knihy Kraj kolem Jizery.
Začíná pracovat na vědeckých ilustracích pro národopisnou encyklopedii.
Manželé Scheybalovi vydávají vlastním nákladem publikaci Národopisné kresby Josefa
V. Scheybala.

1996

Jeho zdravotní stav se vážně zhoršuje.

1998

Vychází společná kniha manželů Scheybalových Krajem skla a bižuterie.
V Okresním muzeu Českého ráje v Turnově se koná výstava jeho kreseb.

1999

Je stížen silným záchvatem mozkové mrtvice, po kterém zůstává ochrnut na polovinu
těla a je upoután na lůžko.
Konají se výstavy jeho národopisných kreseb v Jičíně a Hořicích.

2000

Probíhá výstava jeho národopisných kreseb na hradě Valdštejn u Turnova a v Sobotce
se koná výstava jeho prací pod názvem Půvabné maličkosti.

2001

Umírá dne 28. září v Jablonci nad Nisou.

13. Samostatné výstavy Josefa Václava Scheybala

1956 – Národopisné akvarely J. V. Scheybala.

Národopisné oddělení Národního muzea v Praze.

1959 – Národopisné zajímavosti z Pojizeří. Lidová architektura a plastika.

Okresní vlastivědné muzeum Turnov.

1965 – Národopisné kresby z Jablonecka a Železnobrodka.

Městské divadlo v Jablonci nad Nisou.

1978 – Josef V. Scheybal. Národopisné kresby.

Severočeské muzeum v Liberci.

Spolupředatel Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.

1979 – Josef V. Scheybal. Lidové umění horního Pojizeří.

Výstavní síň MěNV v Železném Brodě.

Předatel Národopisné muzeum horního Pojizeří v Železném Brodě.

1979 – Josef V. Scheybal. Podještědí Karolíny Světlé. Akvarely, kresby, ilustrace.

Podještědské muzeum Karolíny Světlé v Českém Dubu.

1980 – Josef V. Scheybal. Národopisné kresby z Čech, Moravy a Slovenska.

Národopisné muzeum v Třebízi.

Spolupředatel Vlastivědné muzeum Slaný.

1980 – Josef V. Scheybal. Z Českého ráje. Národopis – památky – příroda.

Výstavní síň zámku ve Starých Hradech.

1981 – Josef V. Scheybal. Národopisné kresby. Čechy – Morava – Slezsko – Slavonie.

Okresní vlastivědné muzeum v Ústí nad Labem.

1982 – Lidová architektura a plastika a jejich ochrana. Akvarely a kresby Josefa V. Scheybala.

Výstavní síň MNV v Malé Skále.

Spolupředatel Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.

1985 – Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala.

Okresní muzeum v Jičíně.

Spolupředatel Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.²³⁹

1988 – Josef Václav Scheybal. Národopisné studie ze severovýchodních Čech. Kresby z let 1948 – 1988.

Severočeské muzeum v Liberci.

---

²³⁹ Katalog výstavy: SCHEYBAL Josef Václav: O lidovém umění severovýchodních Čech a jeho ctitelích in: Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně: Katalog výstavy, Jičín listopad 1985. Jičín 1985.

1990 – **Josef V. Scheybal. Akvarely a kresby z pojizerské vesnice.**
Výstavní síň na hradě Valdštějn u Turnova.

1990 – **Josef V. Scheybal a národopisná kresba.**
Muzeum lidových staveb v Kouřimi. Pořadatel Regionální muzeum Kolín.

1990 – **Výstava národopisných kreseb J. V. Scheybala z Českého ráje a Podkrkonoší.**
Památník Zapadlých vlastenců v Pasekách nad Jizerou.
Spolupořadatel Správa Krkonošského národního parku.

1990 – **Lidová architektura Pojizeří v kresbách PhDr. J. V. Scheybala a fotografiích L. Šourka.**
Okresní muzeum Českého ráje v Turnově.

1993 – **Esposizione grafica, designo / Ausstellung Grafik, Zeichnungen. J. Švihla aj. Scheybal.**
Seis.

1993 – **Lidové stavby v Čechách, na Moravě a na Slovensku v kresbách Josefa V. Scheybala.**
Výstavní síň záměčku ve Svobodných Hamrech u Hlinska.
Pořadatel Památkový ústav v Pardubicích.

1998 – **Josef Václav Scheybal. Kresby.**
Okresní muzeum Českého ráje v Turnově, výstavní sál, zahájena 30. 5. 1998.

1999 – **Josef V. Scheybal. Národopisné kresby.**
Okresní muzeum a galerie v Jičíně.

1999 – **Josef V. Scheybal. Kresby z národopisných výzkumů.**
Městské muzeum v Hořicích.

2000 - **Josef V. Scheybal. Národopisné kresby.**
Hrad Valdštějn u Turnova.

2000 – **Josef V. Scheybal. Půvabné maličkosti. Drobné památky a detaily lidového kamenického umění v Českém ráji.**
Šolcův statek v Sobotce.

2001 – **Josef V. Scheybal. Z toulek krajem Zapadlých vlastenců.**
Památník Zapadlých vlastenců v Pasekách nad Jizerou.

2003 – **Josef Václav Scheybal. Ilustrace a kresby.**
Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou.

2005 – **Josef Václav Scheybal. ...kresby z cest do Hejnic.**
Výstavní síň Mezinárodního centra duchovní obnovy v Hejnicích.
Pořadatel Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou.

2006 – **Josef Václav Scheybal. Kresby z Jablonecka a Jizerských hor.**
Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou.

2008 – **Josef Václav Scheybal. Malíř, kreslíř, dokumentátor a sběratel.**
Muzeum Českého ráje v Turnově.

2008 – **Josef Václav Scheybal. Kresby.**
Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou.

14. Bibliografie Josefa Václava Scheybala

- Adolf Kašpar : život a dílo / Josef V. Scheybal. 1. vyd. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.
- Adolf Kašpar Boženě Němcové / Josef V. Scheybal. 1. vyd. Česká Skalice : Muzeum Boženy Němcové , 1976.
- Frýdlant : Státní hrad a zámek / Josef V. Scheybal ; Fotogr. Miroslav Krob, Bohumil Jakoubě. 3. vyd. Liberec : Geodézie ČS, 1994
- Jaroslav Švihla : Kresby, grafika, obrazy : Katalog výstavy, Blatná, červenec - srpen 1984 / [Úv. text] Josef V. Scheybal. Blatná : Měst. muzeum, 1984.
- Karel Bohuslav Morávek : Příspěvek k dějinám českých exulantů na Žitavsku / Josef V. Scheybal. Liberec : Česká beseda, 1993
- Katalog uměleckých plakátů z období 1890-1915 ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci / Zprac. Josef V. Scheybal. Liberec : Severočes. muzeum, 1966
- Ladislav Zákoucký : Kresby z náčrtníků a grafika : Katalog [výstavy], Liberec, listopad-prosinec 1976 / Text: J.V. Scheybal. Liberec : Oblastní galerie, 1976
- Lidová kultura severních Čech / Josef V. Scheybal, Jana Scheybalová. Vyd. 1. Liberec : RK , 2006
- Lidové stavby v Pojizeří: soubor fotografií / Jiří Šolc ; slovem a kresbami doprovází Josef V. Scheybal. 1. vyd. Liberec : Severočeské krajské nakladatelství , 1961.
- Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů. [Díl] 2, Sídla, domy a zemědělské stavby / Luděk Štěpán ; [odb. spoluprac. Josef Scheybal ... et al.]. Zámorsk : Státní oblastní archiv, 1995
- Lidový dům ve středním Pojizeří a v Podještědí : Příspěvek k určení typů severočeské lidové architektury / Jos.V. Scheybal. [Praha : s.n.], 1951
- Lidový kroj v Podještědí / Josef V. Scheybal. Liberec : Čes. beseda , 1982.
- Lidový malovaný nábytek / Josef V. Scheybal. 1. vyd. Praha : Panorama , 1989
- Miloš Votrubec / Josef V. Scheybal. Liberec : Severočeské nakl. , 1964.
- Okres Děčín / Josef V. Scheybal. Ústí nad Labem : Kraj. komise cest. ruchu , 1986
- Okres Jablonec nad Nisou : severočeský kraj / Kalabisová Dana, Josef V. Scheybal. Ústí nad Labem : Krajská komise cestovního ruchu , 1982
- Okres Liberec : severočeský kraj / text napsali Josef Scheybal a Dana Kalabisová. Ústí nad Labem : Krajská komise cestovního ruchu, 1981
- Památky Jablonecka : přehled historických památek okresu Jablonec nad Nisou / Josef V. Scheybal, Bedřich Beneš, Jana Scheybalová. Liberec : Severočeské muzeum v Liberci , 1969
- Pantheon / Josef V. Scheybal. -- Jablonec nad Nisou : ONV, 1984.
- Podještědí Karolíny Světlé : akvarely, kresby, ilustrace : Podještědské muzeum Karolíny Světlé v Českém Dubě, březen-duben 1979 / Josef V. Scheybal ; úvodní slovo Bohumil Nuska. Český Dub : Podještědské muzeum Karolíny Světlé, 1979
- Senzace pěti století v kramářské písni / Josef V. Scheybal. 1. vyd. Hradec Králové : Kruh , 1991
- Severní Čechy / Karel Vik ; slovem doprovází J.V. Scheybal. 1. vyd. Praha : SNKLHU , 1958.
- Státní hrad a zámek Frýdlant / Josef V. Scheybal. Frýdlant v Čechách : Správa státního zámku Frýdlant v Čechách , 1978
- Švabinského Svatý Jan Křtitel / Josef V. Scheybal. Sobotka : Nadace rodného domu Fráni Šrámka, 1998

Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách / Josef V. Scheybal, Scheybalová, Jana. 1. vyd. Ústí nad Labem : Severočeský kraj. nakl., 1983
Východní Čechy v kresbách Adolfa Kašpara / Josef V. Scheybal. 1. vyd. Havlíčkův Brod : Východočes. nakl., 1964

ČLÁNKY:

- Josef Vařeka : ...a společná studia a terénní výzkumy / Josef V. Scheybal. Český lid.-- Roč. 85, č. 1 (1998), s. 88-92
- K šedesátinám umělce a divadelního vědce Vojtěcha Rona / Josef V. Scheybal. -- In: Z Českého ráje a Podkrkonoší : vlastivědný sborník. -- Sv. 3 (1990). -- s. 133-135.
- Karel V. Rais a Adolf Kašpar / Josef Václav Scheybal. -- In: Stráž severu. -- Roč. 1, č. 67 (15.08.1945). -- s. 3.
- Lid a jeho prostředí v ilustračním díle Adolfa Kašpara / Josef V. Scheybal. -- In: Československá ethnografie, 1955, roč. 3/ číslo 4s. 325-351
- Lidový kroj v Podještědí / Text a kresby Josef V. Scheybal. -- Liberec : Česká beseda, 1982. -- 31 s. -- (Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé : Sborník ; č. 3)
- Národopis je o lásce k rodné zemi / Josef V. Scheybal, Jana Scheybalová ; [zapsal] Pavel Charousek. Mladá fronta Dnes. -- ISSN 1210-1168. -- Roč. 12, č. 198 (25.08.2001)
- Národopisné dílo Jana Prouška / PhDr. J. V. Scheybal. -- In: Od Ještěda k Troskám. -- Roč. 4 (20), č. 1 (1997). -- s. 5-18.
- Nejstarší veduta Liberce / Josef V. Scheybal. Sborník Severočeského muzea. [Sv.] 9, Historia. -- Ústí nad Labem : Severočeský nakl., 1988. -- S. 212-215
- P. Antonín Dědeček, zámecký kaplan na Svijanech, čestný děkan, kněz lidumil a muž apoštolský / Josef Václav Scheybal. -- In: Pojizerské listy. -- Roč. 60, č. 14 (16.02.1945). -- s. 4-5. -- In: Pojizerské listy. -- Roč. 60, č. 15 (20.2.1945). -- s. 2-3.
- Vzpomínky na turnovské muzeum a jeho osudy před půl stoletím : Z galerie tvůrců muzea / Josef V. Scheybal. Od Ještěda k Troskám. -- Turnov. -- Roč. 3, mimořádné číslo (1996), s. 27-31
- Lakota. Stráž severu roč. II., č. 11. 1946.
- Libáňsko a jeho lidová sochařství / Josef Václav Scheybal, in: Listy starohradské kroniky č. 2, ročník 7, červen 1984 a dokončení také v Listech starohradské kroniky č. 3, ročník 7, září 1984

15. Seznam vyobrazení

1. Josef Václava Scheybal na své výstavě Josef V. Scheybal. Národopisné kresby v Severočeském muzeu v Liberci roku 1978. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
2. Josef Scheybal starší (1897 – 1967), otec Josefa Václava Scheybala, fotografie z roku 1915. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
3. Josef Václav Scheybal jako malý chlapec. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
4. Josef Václav Scheybal v listopadu roku 1989. Autor: J. Ducháčková. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
5. Autoportrét Josefa Václava Scheybala, kresba úhlem. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
6. Josef Václav Scheybal zachycený při práci v Severočeském muzeu v Liberci, prosinec 1978. Autor: archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
7. Josef Václav Scheybal ve své pracovně v Jablonci nad Nisou. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
8. Anna Scheybalová (1901 – 1988), matka Josefa Václava Scheybala. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
9. Josef Václav Scheybal: Portrét Jany Cermanové (budoucí Scheybalové), 1961, kresba tužkou na papíře. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově A 172/2. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
10. Jana Scheybalová při národopisných výzkumech. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
11. Dobová fotografie rodného domu Josefa Václava Scheybala v Kristiánově. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Muzeum Českého ráje v Turnově
12. Jablonec nad Nisou, knihovna Scheybalových v jejich domě na bývalé faře v Kostelní ulici, fotografován původní stav před stěhováním v roce 2008. Archiv Muzea Českého ráje. Foto: Archiv Muzea Českého ráje
13. Jablonec nad Nisou, dům manželů Scheybalových. Půdní prostory sloužily k uchování archiválií, fotografováno v roce 2008 před stěhováním. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
14. Jablonec nad Nisou, Dům manželů Scheybalových po rekonstrukci uskutečněné v rámci projektu Transformace fary č. p. 1 v Jablonci nad Nisou na „Dům Jany a Josefa V. Scheybalových“ za spolufinancování Evropské unie z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Foto: autor
15. Jablonec nad Nisou, Památník Jany a Josefa V. Scheybalových v druhém patře Domu Jany a Josefa V. Scheybalových. Foto: autor
16. Jablonec nad Nisou, Pohled na zrekonstruovaný Dům Jany a Josefa V. Scheybalových v Jablonci nad Nisou. Foto: autor
17. Jablonec nad Nisou, Dům Jany a Josefa V. Scheybalových v Kostelní ulici, část seskupení soch ze Sousoší Agónie v Getsemanské zahradě a Loučení Krista s Pannou Marií, 1829, autorem je pravděpodobně Ignác Martinec. Foto: autor
18. Josef Václav Scheybal: Adolf Kašpar – život a dílo. Praha 1957. Obálka publikace. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
19. Josef Václav Scheybal: Miloš Votrubec. Liberec 1964. Obálka publikace.

Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

20. Malé nakladatelství Josefa Scheybala staršího Lange & Scheybal. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

21. Josef Václava Scheybal: Švabinského Svatý Jan Křtitel. Sobotka 1998. Obálka publikace. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

22. Josef Václav Scheybal: Senzace pěti století v kramářské písni. Hradec Králové 1991. Obálka publikace. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

23. Josef Václav Scheybal/ Jana Scheybalová: Lidová kultura severních Čech : Obrázky ze života Čechů a Němců na národnostním rozhraní. Liberec 2006. Obálka publikace. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

24. Evidenční karta z muzejního programu Bach, zpracování Scheybalovy dokumentátorské činnosti ve Scheybalově sbírce v Muzeu Českého ráje v Turnově

25. Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba lidové architektury, 1986, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

26. Josef Václav Scheybal: Chalupa Dvořákových, dokumentátorská kresba lidové architektury, 1988, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

27. Josef Václav Scheybal: Chalupa Dvořákových - detail, dokumentátorská kresba lidové architektury, 1988, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

28. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

29. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

30. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

31. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Vranov. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

32. Josef Václav Scheybal: rukopisné poznámky k dokumentaci Malá Skála – hrad Frýdštějn. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

33. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980, kresba tuší, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

34. Josef Václav Scheybal: rukopisná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

35. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980, kresba tuší kolorována akvarelem, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

36. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980, kresba tuší kolorována akvarelem, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

37. Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace lidového oděvu v Podještědí, 1980, kresba tuší kolorována, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: Archiv Muzea Českého ráje v Turnově

- 38.** Josef Václav Scheybal: boží muka, dokumentátorská kresba z různých lokalit, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 39.** Josef Václav Scheybal: Bílý Kostel čp. 64, 1963, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 40.** Josef Václav Scheybal: kresebná dokumentace vývoje hrázdění a podstávek v oblasti mezi Lužickými a Jizerskými horami, 1977, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 41.** Josef Václav Scheybal: Bílý kostel 71, dokumentátorská kresba s půdorysnými plánky a 2 pohledy, 1977, kresba tuší, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 42.** Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba z Rychnova a Radovesic s následnými úpravami strany, 1977, kresba tuší, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 43.** Josef Václav Scheybal: U besedy, Čerták od kostelíka Jednoty bratrské, 1998, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 44.** Josef Václav Scheybal: Kotelní jámy, 1988, kresba úhlem, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 45.** Josef Václav Scheybal: Špindlerův Mlýn – kostel sv. Petra, 1988, kresba úhlem, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 46.** Josef Václav Scheybal: Špindlerův Mlýn, 1988, kresba úhlem, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 47.** Josef Václav Scheybal: Modřišice, 1989, kresba úhlem, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 48.** Josef Václav Scheybal, dokumentátorská kresba budovy před zbouráním, kresba kolorovaná akvarelem, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 49.** Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba podstavec k soše Panny Marie Bozkovské s uvedeným textem, 1976, kresba tužkou, papír, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 50.** Josef Václav Scheybal: kresby podle předloh jiných autorů ve skicáku, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 51.** Josef Václav Scheybal: dokumentátorská kresba lidové architektury Dolánky u Turnova čp. 4, kresba tužkou, papír, uvedeny rozměry zobrazovaného, 21 x 29 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 52.** Josef Václav Scheybal: skicákové kresby, 1982, kresba propisovací tužkou, papír, 21 x 15 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 53.** Josef Václav Scheybal: skicákové kresby z vlaků, čekáren, nástupišť a parků, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově
- 54.** Josef Václav Scheybal: skicákové kresby z vlaků, čekáren, nástupišť a parků, kresba tužkou, papír, 29 x 21 cm. Archiv Muzea Českého ráje v Turnově. Foto: archiv Muzea Českého ráje v Turnově

16. Seznam použité literatury a pramenů

- BELISOVÁ/BĚLOHRADSKÝ/BOŘIL 2013 — BELISOVÁ Natálie/BĚLOHRADSKÝ René/ BOŘIL Petr: Kamenné kříže Čech, Moravy a Slezska. Liberec 2013
- BENEŠ/SCHEYBAL/SCHEYBALOVÁ 1969 — BENEŠ Bedřich/SCHEYBAL Josef Václav/ SCHEYBALOVÁ Jana: Památky Jablonecka : Přehled historických památek okresu Jablonec nad Nisou. Liberec 1969
- FROLEC/VAŘEKA 1983 — FROLEC Václav/VAŘEKA Josef: Encyklopedie lidové architektury. Praha 1983
- HAVRAN 1965 — HARVAN Vlastimil: Knihy, které vykreslují náš kraj in: Rozvoj, týdeník pracujících Semilská, Ročník XIV., č. 18, 8. 5. 1965
- JAKOUBĚOVÁ 2008 — JAKOUBĚOVÁ Vladimíra: Josef Václav Scheybal. 31. 12. 1928 – 27. 9. 2001. Malíř, kreslíř, dokumentátor, sběratel. Katalog výstavy pořádané při příležitosti nedožitých 80. narozenin J. V. Scheybala. Turnov 2008
- JAKOUBĚOVÁ 2010 — JAKOUBĚOVÁ Vladimíra: Krajinou domova. Proměny lidové architektury v Pojizeří. Turnov 2010
- KRÁMSKÁ/SUCHOMELOVÁ 2009 — KRÁMSKÁ Bohunka/SUCHOMELOVÁ Marcela: Zakresleno. J. V. Scheybal : kresby z fondů Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i. a Severočeského muzea v Liberci, p. o.: k nedožitým osmdesátinám Josefa Václava Scheybala (31.12.1928 - 28.9.2001) významné osobnosti Libereckého kraje. Praha 2009
- KULÍŠKOVÁ 2012 — KULÍŠKOVÁ Alžběta: Kamenářství a sklářství v díle Josefa Václava a Jany Scheybalových. Katalog výstavy Muzea Českého ráje v Turnově. Turnov 2012
- MIKOLÁŠEK 1997 — MIKOLÁŠEK Vladimír: Na táčkách u krbu in Krkonoše. Roč. 30, č. 4 Vrchlabí 1997. 6-7
- MORAVCOVÁ 1985 — MORAVCOVÁ Mirjam: Lidové umění severovýchodních Čech v kresbách Josefa V. Scheybala a ve sbírkách Okresního muzea v Jičíně: Katalog výstavy, Jičín listopad 1985. Jičín 1985
- NEJEDLÝ/ZAHRADNÍK 2003 — NEJEDLÝ Vratislav/ZAHRADNÍK Pavel: Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Libereckém kraji (okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily). Praha 2003
- SCHEYBAL 1955 — SCHEYBAL Josef: Josef Těr, jarmareční písničkář. Bibliografie tisků Josefa Téra a Jana Ježka in: Československá etnografie III. Praha 1955. 72-95
- SCHEYBAL 1951 — SCHEYBAL Josef Václav: Lidový dům ve středním Pojizeří a v Podještědí : Příspěvek k určení typů severočeské lidové architektury. Praha 1951
- SCHEYBAL 1954 — SCHEYBAL Josef Václav: O úloze kresby při národopisném výzkumu in: Československá etnografie. Roč. 2, č. 1. 1954
- SCHEYBAL 1957 — SCHEYBAL Josef Václav: Adolf Kašpar - život a dílo. Praha 1957
- SCHEYBAL 1960 — SCHEYBAL Josef Václav: Miloš Vortubec 1881 – 1930. Katalog výstavy obrazů a kreseb uspořádaná k třicátému výročí umělcovy smrti Krajskou galerií v Liberci. Liberec 1960
- SCHEYBAL 1961 — SCHEYBAL Josef Václav/ ŠOLC Jiří: Lidové stavby v Pojizeří - soubor fotografií, slovem a kresbami doprovází Josef V. Scheybal. Liberec 1961
- SCHEYBAL 1964a — SCHEYBAL Josef Václav: Východní Čechy v kresbách Adolfa Kašpara. Havlíčkův Brod 1964
- SCHEYBAL 1964b — SCHEYBAL Josef Václav: Miloš Votrubec. Liberec 1964

SCHEYBAL 1966 — SCHEYBAL Josef Václav: Katalog uměleckých plakátů z období 1890-1915 ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci. Liberec 1966

SCHEYBAL 1976a — SCHEYBAL Josef Václav: Adolf Kašpar Boženě Němcové Česká Skalice 1976

SCHEYBAL 1976b — SCHEYBAL Josef Václav: Ladislav Zákoucký : Kresby z náčrtníků a grafika. Katalog výstavy v Oblastní galerii Liberec, listopad-prosinec 1976. Liberec 1976

SCHEYBAL 1978 — SCHEYBAL Josef Václav: Státní hrad a zámek Frýdlant. Frýdlant v Čechách 1978

SCHEYBAL 1982 — SCHEYBAL Josef Václav: Lidový kroj v Podještědí. Liberec 1982

SCHEYBAL 1984 — SCHEYBAL Josef Václav: Jaroslav Švihla - Kresby, grafika, obrazy. Katalog výstavy. Blatná 1984

SCHEYBAL 1989 — SCHEYBAL Josef Václav: Lidový malovaný nábytek. Praha 1989

SCHEYBAL 1991 — SCHEYBAL Josef Václav: Senzace pěti století v kramářské písni. Hradec Králové 1991

SCHEYBAL 1993 — SCHEYBAL Josef Václav: Karel Bohuslav Morávek - Příspěvek k dějinám českých exulantů na Žitavsku. Liberec 1993

SCHEYBAL 1994 — SCHEYBAL Josef Václav: Frýdlant: Státní hrad a zámek. Liberec 1994

SCHEYBAL 1997 — SCHEYBAL Josef Václav: Národopisné dílo Jana Prouška in: Od Ještěda k Troskám. Roč. 4 (20), č. 1 1997. 5-18

SCHEYBAL 1998a — SCHEYBAL Josef Václav: Švabinského Svatý Jan Křtitel. Sobotka 1998

SCHEYBAL 1998b — SCHEYBAL Josef Václav: ...a společná studia a terénní výzkumy in: Český lid 85,1, 1998. Praha 1998

SCHEYBAL/SCHEYBALOVÁ 1985 — SCHEYBAL Josef Václav / SCHEYBALOVÁ Jana: Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách. Ústí nad Labem 1985

SCHEYBAL/SCHEYBALOVÁ 2006 — SCHEYBAL Josef Václav / SCHEYBALOVÁ Jana: Lidová kultura severních Čech. Liberec 2006

SCHEYBALOVÁ 1969 — SCHEYBALOVÁ Jana: Lidové kamenictví v oblasti horního Pojizeří (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 1969

STRNAD 2008 — STRNAD Jan: Rodáci o osobnosti Jablonce nad Nisou: kresby a akvarely z Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří. Jablonec nad Nisou 2008

ŠPIČÁK 1958 — ŠPIČÁK Josef: Ještěd Karoliny Světlé: Karolina Světlá v dopisech o ještědských horách a jejich lidu. Liberec 1958

ŠTĚPÁN 1995 — ŠTĚPÁN Luděk: Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů. Sídla, domy a zemědělské stavby. Zámorsk 1995

VAŘEKA 1995 — VAŘEKA Josef: Národopisné kresby Josefa V. Scheybala - Ke stému výročí Národopisné výstavy československé v Praze 1895. Jablonec nad Nisou 1995

VAŘEKA 1978 — VAŘEKA Josef: Josef V. Scheybal Výstava národopisných kreseb. Katalog výstavy Severočeského muzea v Liberci, prosinec 1978 – leden 1979. Liberec 1978

Zdroje elektronické

CHAROUSEK 2001 — CHAROUSEK Pavel: Národopis je především o lásce k rodné zemi. In: turnovskovakci.cz,

<http://turnovskovakci.cz/view.php?cisloclanku=2008010017>, vyhledáno 6. 9. 2011

ŠVECOVÁ 2014 — ŠVECOVÁ Jana: V Turnově připravili Josefu Scheybalovi expozici

http://krkonosky.denik.cz/kultura_region/v-turnove-pripravili-josefu-scheybalovi-expozici9.html, vyhledáno 1. 4. 2014